

17 oktober 2024

Oorspronkelijke taal : Nederlands

COI FOCUS

ARMENIË

Politieke situatie

Disclaimer:

Dit COI-product is, overeenkomstig de [richtlijnen van de Europese Unie](#) voor de behandeling van informatie over herkomstlanden van april 2008 en de van kracht zijnde wettelijke bepalingen, opgesteld door Cedoca, de dienst die binnen het Commissariaat-generaal voor de Vluchtelingen en de Staatlozen (CGVS) verantwoordelijk is voor onderzoek naar informatie over herkomstlanden. Het document levert informatie voor de behandeling van individuele verzoeken om internationale bescherming. Het bevat geen beleidsrichtlijnen of opinies en velt geen oordeel over de grond van het verzoek om internationale bescherming.

Dit document, opgesteld binnen een afgesproken tijdbestek, steunt op een zo ruim mogelijke waaier aan zorgvuldig geselecteerde publieke informatie met bijzondere aandacht voor de toetsing en kruiscontrole van de bronnen. Cedoca probeert alle relevante aspecten van het onderwerp van dit COI-product te behandelen, maar de informatie in dit document is niet noodzakelijk exhaustief. Als dit document bepaalde gebeurtenissen, personen of organisaties niet vermeldt, betekent dit niet dat ze niet hebben plaatsgevonden of niet bestaan. Alle gebruikte bronnen krijgen een gedetailleerde bronvermelding.

This COI product was produced by Cedoca, the country of origin information research unit of the Office of the Commissioner General for Refugees and Stateless Persons (CGRS). It follows the [Common EU Guidelines](#) for processing country of origin information (April 2008) and was drafted in accordance with applicable legal provisions. It aims to provide information for the processing of individual applications for international protection. It does not contain policy guidelines or opinions and does not pass judgment on the merits of applications for international protection.

This report was prepared within an allotted timeframe, using a wide range of carefully selected public information with a constant attention to crosschecking sources. While Cedoca has endeavoured to cover all aspects relevant to the subject of this COI report, the information provided is not necessarily exhaustive. The absence of a specific event, person or organisation from this report should not be taken to imply that the event did not take place or that the person or organisation does not exist. All sources are referenced.

Medegefinancierd door
de Europese Unie

Samenvatting

De Fluwelen Revolutie in april 2018 zorgt voor een machtswissel waardoor de toenmalige autoriteiten in de oppositie belanden. Armenië wordt sindsdien bestuurd door eerste minister Nikol Pashinyan, toenmalig oppositieleider en oprichter van de partij Civil Contract. Het land wordt in 2020 geconfronteerd met verschillende crisissituaties, eerst met de bestrijding van het COVID-19-virus en in de herfst van 2020 met de 44-daagse oorlog in Nagorno Karabach. Ook in de jaren die volgen zetten een aantal gebeurtenissen in het kader van het conflict met Azerbeidzjan druk op de regering. Het gaat onder meer over een kortstondige opflakking van geweld aan de grens in september 2022, de maandenlange blokkade van Nagorno Karabach in 2023 en de uiteindelijke overgave van de regio in september 2023. De daaropvolgende onderhandelingsgesprekken met Azerbeidzjan over de demarcatie van de grens tussen beide landen zorgen opnieuw voor ontevredenheid en pogingen van de oppositie om de regering af te zetten door middel van antiregeringsbetogingen. De teruggave van vier Azerbeidzjaanse exclaves op het Armeense grondgebied in april 2024 is wederom een aanleiding om het aftreden van de regering te vragen en protestacties te organiseren, deze keer onder leiding van een regionale aartsbisschop. Deze acties kunnen de eerste minister er niet van overtuigen af te treden. Ondanks de afgenomen populariteit van Pashinyan ten gevolge van bovenstaande gebeurtenissen, blijft hij volgens opiniepeilingen de meeste steun genieten. De oppositie wordt nog steeds geleid door figuren die geassocieerd worden met het corrupte en autoritaire voormalige regime en blijft aanzienlijk minder populair dan Pashinyan.

Ondanks een grote verscheidenheid aan politieke partijen, is het aantal actieve partijen zeer beperkt. Politieke partijen draaien vooral rond een persoon en niet rond een partijprogramma of –ideologie. Verschillende bronnen spreken in 2024 van een verschuiving van democratische retoriek en praktijken richting een autoritair politiek systeem. De macht is voornamelijk geconcentreerd bij de eerste minister en zijn entourage en de oppositie heeft nauwelijks zeggenschap. Controlebevoegdheden van het parlement, waarvan de meerderheid tot Civil Contract behoort, tegenover de regering zijn beperkt. Heel wat medewerkers van overheidsinstanties, zowel in hoge functies als het middenkader, zijn intussen vervangen door mensen die trouw zijn aan de regerende partij. Ook een aanzienlijk aantal rechters is inmiddels vervangen. Politieke beïnvloeding van het rechtssysteem blijft aanwezig, maar in mindere mate dan voor de revolutie. In tegenstelling tot onder het vorige regime is het nu veel moeilijker om een rechter of de ordediensten te beïnvloeden of om te kopen. In het geval van kleine misdrijven, kan het mogelijk zijn om in de beginfase, met name bij de arrestatie, een steekpenning te betalen om te verhinderen dat een zaak verder wordt onderzocht.

Politieke tegenstanders schilderen elkaar regelmatig af als een bedreiging voor de nationale veiligheid, wat een negatieve impact heeft op het democratiseringsproces. Politieke polarisatie manifesteert zich voornamelijk tussen dichte aanhangers van de regering enerzijds en de oppositie anderzijds, zijnde de prerevolutionaire politieke elite en hun bondgenoten. In tegenstelling tot onder het vorige regime zijn er geen of nauwelijks beperkingen om openlijk een politieke mening te delen. Als reactie op toenemende haatdragende retoriek en een verhoogd risico op ernstige misdrijven in de nasleep van de oorlog, is er een kortstondig wettelijk initiatief om het beledigen van personen in een openbare functie te criminaliseren. In de nieuwe Strafwet, in werking sinds 1 juli 2022, is dit wetsartikel niet langer opgenomen, waardoor alle lopende zaken zijn geseponeerd. Een aanklacht wegens onlinehooliganisme tegen twee bloggers in maart 2024, na beledigende boodschappen tegenover de eerste minister in hun podcast, leidt tot bezorgdheid bij mensenrechtenorganisaties over het recht op vrije meningsuiting, alsook het effect hiervan op anderen. Ook het openlijk oproepen tot geweld of rechtvaardigen van geweld via haatspraak blijft strafbaar en lijkt selectief te worden toegepast op regeringscritici.

Oppositieleiders zijn geneigd om rechtszaken tegen oppositiefiguren af te schilderen als politiek gemotiveerd omwille van hun (voormalige) functie. Volgens meerdere bronnen zijn er echter geen of amper situaties van politieke vervolging. Er is sprake van politieke motieven wanneer in gelijkaardige omstandigheden een strafrechtelijke procedure wordt opgestart tegen een persoon, maar niet tegen een andere. Dat valt bijvoorbeeld op in de aanloop naar verkiezingen wanneer rechtszaken worden geopend of heropend tegen oppositiefiguren. Meerdere bronnen wijzen erop dat er in de meeste rechtszaken een gegronde reden is om een strafrechtelijke procedure op te starten, maar dat niet iedereen voor hetzelfde type misdrijf op dezelfde manier wordt vervolgd. Het is onwaarschijnlijk dat iemand die geen misdrijf heeft gepleegd wordt vervolgd.

Na de machtsovername in 2018 belooft de regering om een reeks hervormingen door te voeren en enkele gevestigde problemen aan te pakken, waaronder systemische corruptie. Tussen 2019-2023 treden verschillende anticorruptieinstanties in werking en worden tal van corruptieonderzoeken opgestart, hoofdzakelijk tegen voormalige regeringsafgevaardigden, hun verwanten en andere invloedrijke personen gelinkt aan het vorige regime. Ook naar enkele huidige gezagsdragers wordt een corruptieonderzoek geopend. Er zijn nog geen veroordelingen in vooraanstaande corruptiezaken. Rechtszaken tegen twee ex-presidenten zijn beëindigd zonder veroordeling, of ingetrokken wegens gebrek aan bewijzen. Rechtszaken slepen doorgaans lang aan, wat naast een gebrek aan efficiëntie beschouwd wordt als een van de voornaamste problemen in het rechtswezen.

Ook al kent het rechtssysteem heel wat tekortkomingen, toch kan het worden beschouwd als toegankelijk en voldoende onafhankelijk. In sommige high-profile rechtszaken kunnen er politieke motieven zijn, maar in andere gevallen verloopt de rechtsgang doorgaans eerlijk en nemen rechters een correcte beslissing. Meerdere bronnen wijzen op het belang van een goede advocaat om meer kans te maken op gerechtigheid. Dit kan voor minder gegoede personen een hindernis zijn. In dat geval kunnen zij een beroep doen op gratis openbare verdedigers (*public defenders*) of pro-Deoadvocaten, die doorgaans minder ervaren en onderbemand zijn waardoor het vertrouwen in hen beperkt is.

Van alle wetshandavingsinstanties geniet de politie, na het leger, het meeste vertrouwen. Het imago van de politie is grotendeels verbeterd omwille van de nieuwe Patrol Police. Het betalen van steekpenningen aan de politie is sinds hun komst niet langer van toepassing. Mensen kunnen terughoudend zijn om de politie te contacteren omwille van een post-Sovjetmentaliteit, toen het gezien werd als problematisch om de politie te betrekken. Ook een gebrek aan vertrouwen dat de zaak effectief zal worden onderzocht of afgehandeld kan een hindernis vormen. Het is onwaarschijnlijk dat iemand uit schrik voor wraakacties geen hulp inroept van de politie.

De invloed van voormalige gezagsdragers en oligarchen is na de revolutie aanzienlijk afgenomen. Invloedrijke figuren van het vorige regime kunnen mogelijks wel een beroep doen op voormalige connecties, bijvoorbeeld door iemand aan te manen om te zwijgen. Beïnvloeding of intimidatie van getuigen is strafbaar en is geen wijdverspreide praktijk. Getuigen kunnen omwille van hun vroegere connecties wel terughoudend zijn om een getuigenis af te leggen, onder andere om het vertrouwen van hun voormalige baas of collega's niet te schenden, maar ook uit angst om te moeten spreken over hun eigen aandeel in een corrupt netwerk en hiervoor zelf te worden aangeklaagd. Bestaande beschermingsmechanismen voor getuigen kennen tekortkomingen.

Tijdens verschillende betogingen treedt de politie hardhandig op tegen betogers en voert ze arrestaties uit. Dat gebeurt hoofdzakelijk wanneer de protestactie zelf niet vreedzaam verloopt. Er zijn enkele situaties waarin de politie buitensporig geweld heeft gebruikt tegen manifestanten. Mensenrechtenorganisaties klagen aan dat niemand verantwoordelijk is gesteld of is veroordeeld wegens politiegeweld, in tegenstelling tot een aantal manifestanten naar wie wel een strafrechtelijke procedure is geopend. Doorgaans ondervinden mensen geen verdere problemen omwille van hun deelname aan of arrestatie tijdens een protestactie.

Summary

The Velvet Revolution in April 2018 resulted in a change of power that left the former ruling authorities in the opposition. Armenia has since been ruled by Prime Minister Nikol Pashinyan, former opposition leader and founder of the Civil Contract party. The country faced several crises in 2020, starting with the COVID-19 epidemic and, in the autumn of 2020, the 44-day war in Nagorno Karabakh. In the following years, a number of events related to the conflict with Azerbaijan put pressure on the government. These included a brief flare-up of violence on the border in September 2022, the months-long blockade of Nagorno Karabakh in 2023 and the eventual surrender of the region in September 2023. Subsequent negotiations with Azerbaijan over the demarcation of the border between the two countries caused further discontent and attempts by the opposition to oust the government through anti-government demonstrations. The return of four Azerbaijani exclaves on Armenian territory in April 2024 was another trigger for calls for the government's resignation and protests, this time led by a regional archbishop. These actions failed to persuade the prime minister to resign. Despite Pashinyan's waning popularity as a result of the above events, he continues to enjoy the most support, according to opinion polls. The opposition, still led by figures associated with the corrupt and authoritarian former regime, remains far less popular than Pashinyan.

Despite a wide range of political parties, the number of active parties is very limited. Political parties tend to revolve around an individual rather than a party programme or ideology. Several sources report a shift from democratic rhetoric and practices towards an authoritarian political system in 2024. Power is mainly concentrated with the prime minister and his entourage while the opposition has little say. Parliament, which is largely controlled by Civil Contract, has limited powers of control over the government. A lot of staff in government agencies, both in senior and middle positions, as well as a considerable number of judges, have been replaced by people loyal to the ruling party. Political influence on the judicial system remains, but to a lesser extent than before the revolution. Unlike under the previous regime, it is currently difficult to influence or bribe a judge or a law enforcement officer. In the case of minor offences, it may be possible to pay a bribe in the initial stages, especially at the time of arrest, to prevent a case from being investigated further.

Political opponents regularly portray each other as a threat to national security, which has a negative impact on the democratisation process. Political polarisation manifests itself mainly between close supporters of the government on the one hand and the opposition on the other, i.e. the pre-revolutionary political elite and their allies. Unlike under the previous regime, there are little or no restrictions to openly expressing political opinions. In response to increasing hateful rhetoric and an increased risk of serious crimes in the aftermath of the war, there was a short-lived legal initiative to criminalise insulting people in public office. The new Penal Code, in force since July 1, 2022, no longer includes this article. As a result, all pending cases were dismissed. A charge of online hooliganism against two bloggers in March 2024, following offensive messages towards the prime minister in their podcast, raised concerns among human rights organisations about the right to freedom of expression, as well as its effect on others. Openly calling for violence or justifying violence through hate speech also remains punishable and appears to be selectively applied to government critics.

Opposition leaders tend to portray lawsuits against opposition figures as politically motivated because of their (former) position. However, according to multiple sources, there is little or no political persecution. A case can be considered politically motivated when one person is prosecuted and another is not in similar circumstances. This is notable, for example, in the run-up to elections when court cases are opened or reopened against opposition figures. Multiple sources point out that in most court cases, there is a valid reason to initiate criminal proceedings, but not everyone is prosecuted in the same way for the same type of crime. It is unlikely that anyone who has not committed a crime will be prosecuted.

After coming to power in 2018, the government promised to implement a series of reforms and address some well-established problems, including systemic corruption. Between 2019-2023, several anti-corruption agencies came into operation and numerous corruption investigations were launched, mainly against former government representatives, their relatives and other influential people linked to the previous regime. Corruption investigations were also launched against some members of the current authorities. So far, there have been no convictions in high-profile corruption cases. Lawsuits against two ex-presidents were closed without conviction, or withdrawn for lack of evidence. Court cases tend to drag on for a long time, which is considered to be one of the main problems in the judiciary, along with a lack of efficiency.

Despite many shortcomings, the judicial system is generally considered to be accessible and sufficiently independent. In some high-profile court cases, there may be political motives, but in other cases the judicial process is mostly fair and judges make correct decisions. Multiple sources point to the importance of having a good lawyer to improve the chances of obtaining justice. This can be a barrier for less well-off individuals. Alternatively, they may turn to free public defenders or pro bono lawyers, who tend to be less experienced and understaffed, making them less trustworthy.

Of all law enforcement agencies, the police are the second most trusted after the army. The image of the police has greatly improved because of the new Patrol Police. Paying bribes to the police is no longer an issue since their introduction. People may be reluctant to contact the police because of a post-Soviet mentality, whereby it is seen as problematic to involve the police. A lack of confidence that the case will be investigated or dealt with effectively can also be a barrier. However, it is unlikely that someone will refrain from seeking help from the police out of fear of reprisals.

The influence of former rulers and oligarchs declined significantly after the revolution. Influential figures from the previous regime might still use former connections, for example to force someone to keep quiet. Influencing or intimidating witnesses is punishable and is not a widespread practice. Witnesses may be reluctant to testify because of past connections, partly so as not to betray the trust of their former boss or colleagues, but also out of fear of having to speak about their own involvement in a corrupt network and being prosecuted for it. Existing witness protection mechanisms have shortcomings.

During several demonstrations, the police cracked down on protesters and made arrests. This happened mainly when the protest itself was not peaceful. There were situations where the police used excessive force against demonstrators. Human rights organisations complained that no one has been held responsible or convicted for police violence, unlike some demonstrators who have been prosecuted. Usually, people do not experience further problems following their participation or arrest during a protest.

Inhoudstafel

Samenvatting	2
Summary	4
Lijst van afkortingen	7
Inleiding.....	9
1. Algemene politieke situatie	11
1.1. Machtswissel na de Fluwelen Revolutie in april 2018	11
1.2. Politieke ontwikkelingen in 2021 – 2023 in de nasleep van de oorlog van 2020	14
1.3. Positie van Pashinyan na de overgave van Nagorno Karabach in 2023	17
2. Politiek klimaat en politieke vrijheden	21
2.1. Partijlandschap	21
2.2. Verkiezingsklimaat.....	22
2.3. Politieke participatie en vrije meningsuiting.....	22
2.4. Persvrijheid.....	26
3. Corruptiebestrijding	28
4. Algemene situatie van politieke opposanten en activisten	33
4.1. Huidige invloed voormalige regeringsafgevaardigden en oligarchen	33
4.2. Rechtszaken tegen hooggeplaatste figuren van het voormalige regime	35
4.3. Politieke vervolging	37
4.4. Rol van lage profielen en getuigen in corruptiezaken tegen hooggeplaatste figuren	39
4.5. Beschermingsmogelijkheden	42
5. Protestacties	46
5.1. Chronologisch overzicht van arrestaties, politiegeweld en incidenten tijdens protestacties na de oorlog in 2020	47
5.1.1. Protestacties in 2020	47
5.1.2. Protestacties in 2021	47
5.1.3. Protestacties in 2022	49
5.1.4. Protestacties in 2023	50
5.1.5. Protestacties in 2024	52
5.2. Gevolgen wegens deelname aan antiregeringsbetogingen	54
5.3. Maatregelen tegen politiegeweld en wanpraktijken van de ordediensten	58
Bibliografie.....	62

Lijst van afkortingen

ACC	Anti-Corruption Committee
AMD	Armeense dram (munteenheid)
ARF	Armeense Revolutionaire Federatie (<i>Dashnaktsutyun</i>)
CPC	Commission on the Prevention of Corruption
CPFE	Committee to Protect Freedom of Expression
CPI	Corruption Perception Index
CSTO	Collective Security Treaty Organisation
DDF	Democracy Development Foundation
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens
EU	Europese Unie
EUMA	European Mission in Armenia
GRECO	Group of States against Corruption
HCA	Helsinki Committee of Armenia
HCAV	Helsinki Citizens' Assembly Vanadzor
HRH Yerevan	Human Rights House Yerevan
ICG	International Crisis Group
IRI	International Republican Institute
OC-Media	Open Caucasus Media
OSW	Ośrodek Studiów Wschodnich (Centre for Eastern Studies)
OSCE/ODIHR	Organization for Security and Cooperation in Europe / Office for Democratic Institutions and Human Rights
RFE/RL	Radio Free Europe/Radio Liberty
PRWB	Protection of Rights Without Borders
RPA	Republikeinse partij van Armenië (<i>Hayastani Hanrapetakan Kusaktsutyun</i>)
RSC	Regional Studies Center
RSF	Reporters Sans Frontières (Reporters Without Borders)
SIS	Special Investigation Service
SJC	Supreme Judicial Council
TI	Transparency International
TIAC	Transparency International Anticorruption Center
UIC	Union of Informed Citizens
USDOS	United States Department of State

ZOIS Zentrum für Osteuropa und internationale Studien (Centre for East European and International Studies)

Inleiding

Voor deze COI Focus voerde Cedoca onderzoek naar de huidige politieke situatie in Armenië, in de nasleep van de Fluwelen Revolutie in april 2018 waarna de toenmalige regering in de oppositie is beland en toenmalige oppositieleiders de macht hebben overgenomen. Zo onderzocht Cedoca de impact van verschillende gebeurtenissen, waaronder de oorlog in Nagorno Karabach in 2020 en de overgave van deze regio na een offensief van Azerbeidzjan in september 2023, op de binnenlandse politieke situatie en op politieke vrijheden voor burgers. Cedoca ging hierbij onder meer na of er tekenen zijn van politieke vervolging, of burgers of opposanten problemen kunnen ondervinden voor het uiten van hun mening over politieke thema's, of er risico's zijn verbonden aan een deelname aan antiregeringsbetogingen, en of vroegere banden met de voormalige regering of oligarchen implicaties kunnen hebben. Cedoca onderzocht verder welke beschermingsmogelijkheden er bestaan en hoe toegankelijk deze zijn. Hierbij ging Cedoca na op welke beschermingsmechanismen burgers een beroep kunnen doen in het geval van problemen met de huidige of vorige autoriteiten, inclusief de efficiëntie ervan.

Hoofdstuk één geeft een chronologisch overzicht van de belangrijkste politieke ontwikkelingen en gebeurtenissen na de Fluwelen revolutie tot en met begin september 2024, inclusief ontwikkelingen in verband met het onderhandelingsproces met Azerbeidzjan en de publieke reactie hierop.

Hoofdstuk twee beschrijft de manier waarop politieke partijen kunnen opereren en zich tegenover elkaar verhouden. Daarnaast geeft dit hoofdstuk kort het verloop van verkiezingen weer. Het hoofdstuk schetst verder hoe burgers zich over het algemeen verhouden tegenover de politiek, alsook de mate waarin zij openlijk hun politieke standpunten kunnen delen. Tot slot komt in dit hoofdstuk aan bod welke vrijheden of beperkingen journalisten hebben.

Hoofdstuk drie licht toe welke stappen de autoriteiten hebben ondernomen om corruptie te bestrijden, een van de beloftes van de nieuwe regering na de Fluwelen Revolutie. Dit hoofdstuk beschrijft de werking van anticorruptieinstanties en geeft een zicht op het verloop van en de stand van zaken in corruptierechtszaken tegen voormalige regeringsafgevaardigden en oligarchen, geopend na de revolutie. De manier waarop het gerecht functioneert, alsook tekenen van politieke beïnvloeding komen hier kort aan bod. Het hoofdstuk heeft eveneens aandacht voor corrupte praktijken van afgevaardigden van de huidige regering. Tot slot geeft dit hoofdstuk een zicht op de mate waarin kleinschalige corruptie na de revolutie voorkomt, bijvoorbeeld het betalen van steekpenningen aan de politie.

Hoofdstuk vier geeft onder meer een zicht op de huidige positie van hooggeplaatste figuren van de vorige regering (nu in de oppositie), inclusief (voormalige) oligarchen, alsook op de situatie van laaggeplaatste politieke opposanten en activisten. Enerzijds gaat Cedoca na of er indicaties zijn van politieke vervolging, bijvoorbeeld in het kader van corruptierechtszaken, en of personen die behoren tot de oppositie op andere manieren onder druk staan. Hierbij wordt eveneens nagegaan of voormalige invloedrijke figuren nog steeds invloed kunnen uitoefenen op de wetshandavingsinstanties. Anderzijds belicht dit hoofdstuk eventuele risico's voor personen die worden opgeroepen om te getuigen tegen vooraanstaande figuren van het vorige regime. Wat betreft lager geplaatste politieke profielen geeft dit hoofdstuk een zicht op de manier waarop zij betrokken kunnen raken in een corruptierechtszaak en de mogelijke hindernissen die hiermee gepaard gaan. Tot slot komen in dit hoofdstuk ook beschermingsmogelijkheden aan bod. Dit onderdeel heeft aandacht voor de toegankelijkheid van de politie en justitie, alsook potentiële obstakels om een klacht in te dienen, bijvoorbeeld in het geval van problemen met invloedrijke personen, zowel van de huidige als de vorige autoriteiten.

Hoofdstuk vijf beschrijft in het algemeen het verloop van protestacties en de mate waarin het recht om te manifesteren wordt gerespecteerd. Dit hoofdstuk geeft verder een chronologisch overzicht van protestacties tussen 2020 en 2024 tijdens dewelke de politie buitensporig geweld heeft gebruikt of meerdere deelnemers heeft aangehouden. De gegrondheid van arrestaties, situaties die aanleiding kunnen geven om te worden gearresteerd of mogelijke gevolgen voor burgers die zijn aangehouden tijdens een protestactie komen hier eveneens aan bod. Ook de omstandigheden waarin de politie geweld gebruikt tegen betogers of personen in detentie worden in dit hoofdstuk besproken, net zoals eventuele maatregelen die de autoriteiten treffen tegen politiegeweld en stappen die hiertegen kunnen worden ondernomen.

Cedoca raadpleegde voor dit onderzoek rapporten van internationale organisaties zoals Freedom House, Human Rights Watch en de Bertelsmann Stiftung, alsook de jaarlijkse mensenrechtenrapporten van het Amerikaanse ministerie van Buitenlandse Zaken (United States Department of State, USDOS). Verder consulteerde Cedoca publicaties van internationale persagentschappen, zoals Eurasianet en Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), inclusief de Armeense variant hiervan, Azatutyun. Cedoca raadpleegde daarnaast lokale onafhankelijke persagentschappen zoals Caucasian Knot, Open Caucasus Media (OC-Media) en Jam News. Ook Armeense onafhankelijke perskanalen die zich bezighouden met onderzoeksjournalistiek, zoals Hetq, CivilNet en EVN-report, werden voor dit onderzoek geraadpleegd. Verder consulteerde Cedoca publicaties van de ombudsdienst of Human Rights Defender van Armenië en van verschillende lokale mensenrechtenorganisaties.

Cedoca heeft tijdens de onderzoeksmissie van 18 tot en met 26 maart 2024 verschillende contactpersonen bevraagd over bovenstaande thema's. Zo sprak Cedoca met vertegenwoordigers van verschillende lokale organisaties, experts en instanties met een expertise inzake mensenrechten in Armenië. Het gaat onder meer over afgevaardigden van Democracy Development Foundation (DDF), Union of Informed Citizens (UIC), Helsinki Committee of Armenia (HCA), Human Rights House Yerevan, Transparency International Anti-Corruption Center (TIAC), afgevaardigden van de Armeense Human Rights Defender of ombudsdienst, bronnen dicht bij de EU, een journalist van een onafhankelijk lokaal perskanaal, een politiek analist en drie organisaties gespecialiseerd in mensenrechten in Armenië. Deze laatsten wensen anoniem te blijven omwille van veiligheidsredenen. Deze onderzoeksmissie is ondernomen met de financiële steun van het European Asylum, Migration and Integration Fund (AMIF).

Het onderzoek voor deze COI Focus is afgesloten op 12 september 2024.

1. Algemene politieke situatie

1.1. Machtswissel na de Fluwelen Revolutie in april 2018

Wanneer de tweede presidentstermijn van Serzh Sargsyan van de Republikeinse Partij van Armenië (*Hayastani Hanrapetakan Kusaktsutyun*, RPA) op 9 april 2018 na tien jaar afloopt, schakelt Armenië over van een semi-presidentiële naar een parlementaire republiek. Hierdoor verschuift de macht van de president naar de eerste minister en het parlement.¹ De oppositie ziet de overschakeling naar een parlementair systeem, bekrachtigd in een grondwetswijziging na een omstreden referendum in 2015, als een manier van Sargsyan om zijn machtspositie en die van zijn partij te consolideren.²

Sargsyan wordt geassocieerd met de zogenaamde Karabachclan, een groep vooraanstaande politici die hun machtspositie hebben verworven tijdens het conflict rond Nagorno Karabach³ in de jaren 1990.⁴ De bevolking beschouwt Sargsyan, aldus de Poolse denktank Centre for Eastern Studies (OSW), als de belichaming van een politiek systeem van oligarchen gebaseerd op connecties en wijdverspreide corruptie.⁵ Onder het RPA-regime zetelen meerdere oligarchen, zijnde rijke zakenmannen met dichte banden met het leiderschap, in het parlement of bekleden zij een politieke functie.⁶ Hierdoor zijn zij niet alleen gemachtigd om wetten aan te nemen of aan te passen ten voordele van hun eigen economische belangen, maar worden zij ook gevrijwaard van gerechtelijke vervolging, aldus Carnegie Europe.⁷ EVN-report⁸, een lokaal onafhankelijk perskanaal, spreekt van een politiek-economische elite die het economische en juridische systeem jarenlang controleert en zich onder meer bezighoudt met exclusieve zakennetwerken, belastingontduiking, witwasstrategieën, smeergeldpraktijken en misbruik van overheidsmiddelen om dit alles mogelijk te maken. Een select groepje oligarchen heeft volgens deze bron een monopolie over bepaalde industrieën of volledige sectoren van de Armeense economie.⁹

Tussen 31 maart 2018 en 13 april 2018 vindt een vreedzame protestmars plaats vanuit de Armeense stad Gyumri naar de hoofdstad Jerevan. Het is Nikol Pashinyan, leider van de toenmalige oppositiepartij Civil Contract, die deze mars, genaamd My Step, aanstuurt. Zowel leden van oppositiepartijen als het maatschappelijk middenveld nemen deel aan deze protestmars.¹⁰ Zij willen

¹ ZOIS (Shagoyan G.), 06/03/2019, [url](#); The Jamestown Foundation (Grigoryan A.), 23/04/2018, [url](#)

² The Jamestown Foundation (Grigoryan A.), 23/04/2018, [url](#); BBC (Demytrie R.), 01/05/2018, [url](#); ZOIS (Shagoyan G.), 06/03/2019, [url](#)

³ Nagorno Karabach (Karabagh in het Azeri) is jarenlang een de-facto-onafhankelijke regio die officieel tot Azerbeidzjan behoort, maar na de eerste Karabach-oorlog in de jaren 1990 in de praktijk vanuit de eigen hoofdstad Stepanakert (Khakhendi in het Azeri) wordt bestuurd door etnische Armeniërs die er wonen. Sinds de overgave van de de-facto-autoriteiten op 20 september 2023, na een offensief van Azerbeidzjan in de regio de dag voordien, hebben de Azerbeidzjaanse autoriteiten opnieuw de controle over de regio. Op een tiental etnische Armeniërs na, heeft de volledige bevolking de regio verlaten. Armeense bronnen verwijzen regelmatig naar de republiek Artsach in nieuwsberichten over de regio. Voor meer informatie hierover, zie *COI Focus Armenië. Huidige situatie in het kader van het conflict met Azerbeidzjan en de overgave van Nagorno Karabach*, 05/12/2023, [url](#)

⁴ Politics Today (Kuznetsov O.), 02/03/2021, [url](#); OSW (Górecki W.), 10/09/2018, [url](#); Center for Securities Studies (Petrosyan D.), 02/05/2011, [url](#)

⁵ OSW (Górecki W.), 10/09/2018, [url](#)

⁶ EVN-report (Kopalyan N.), 02/06/2020, [url](#); Freedom House, 31/01/2019, [url](#); OSW (Górecki W.), 10/09/2018, [url](#)

⁷ Carnegie Europe (Ishkhanyan A., Manusyan S.), 24/10/2019, [url](#)

⁸ EVN is de IATA-luchthavencode voor de internationale luchthaven van Yerevan

⁹ EVN-report (Kopalyan N.), 02/06/2020, [url](#)

¹⁰ OC-Media (Barseghyan A.), 13/06/2024, [url](#); BBC (Demytrie R.), 01/05/2018, [url](#); OSW (Górecki W.), 10/09/2018, [url](#)

hiermee hun ontevredenheid uiten over de socio-economische situatie in het land en protesteren tegen een mogelijke kandidatuur (en verkiezing) van Sargsyan voor de post van eerste minister.¹¹

Duizenden mensen sluiten zich vanaf 13 april 2018 aan bij vreedzame protestacties verspreid over het land.¹² Wanneer de parlementaire meerderheid, met name de regerende RPA en Armeense Revolutionaire Federatie (*Dashnaktsutyun*, ARF), Sargsyan op 17 april 2018 benoemt tot eerste minister, kondigt Pashinyan het begin van een vreedzame Fluwelen Revolutie aan. Tienduizenden mensen komen in de weken die volgen op straat om te protesteren tegen de aanstelling van Sargsyan.¹³ In tegenstelling tot tal van protestacties in het verleden, waarbij de politie regelmatig hardhandig optreedt tegen betogers, verlopen deze grotendeels vreedzaam. Op enkele gewelddadige politietussenschikkingen na, alsook de kortstondige aanhouding van Pashinyan en enkele honderden andere betogers, zijn er geen noemenswaardige incidenten.¹⁴

Op 23 april 2018, een dag na de aanhouding en vrijlating van Pashinyan, kondigt Sargsyan zijn ontslag aan. Pashinyan biedt zich aan als kandidaat, maar krijgt initieel geen steun van het parlement, waardoor tienduizenden mensen op 1 mei 2018 massaal in opstand komen in Jerevan en andere grote steden. Tijdens een tweede stemming op 8 mei 2018 krijgt Pashinyan wel voldoende steun om de nieuwe eerste minister te worden.¹⁵ Na zijn aanstelling vervangt hij tal van personen op vooraanstaande posities in centrale en lokale overheidsadministraties, alsook bij de wetshandavingsinstanties en de openbare omroep, door mensen die trouw zijn aan hem. Een groot deel van zijn kabinet komt uit het middenveld en heeft weinig professionele ervaring.¹⁶

De RPA heeft na de benoeming van Pashinyan nog ruim de overmacht in het parlement en belemmert initiatieven van de regering om hervormingen door te voeren. Als reactie hierop treedt Pashinyan in oktober 2018 af met het oog op vervroegde parlementsverkiezingen in december 2018. Deze verkiezingen verlopen volgens lokale en internationale observatoren vrijer en eerlijker dan voorgaande jaren. De My Step-Alliantie, gevormd door een groep oppositiepartijen onder leiding van Pashinyan, wint 70 % van de stemmen, goed voor 88 zetels in het parlement. De RPA haalt de kiesdrempel niet. Partijen die in de oppositie belanden zijn Prosperous Armenia onder leiding van zakenicoon Gagik Tsarukyan (26 zetels) en Bright Armenia, een kleine liberale partij (18 zetels). Ook tijdens vervroegde gemeenteraadsverkiezingen in september 2018, waaronder in Jerevan, verliest de RPA haar machtspositie in het voordeel van My Step.¹⁷ In januari 2019 treedt Pashinyan officieel aan als eerste minister.¹⁸

De regering-Pashinyan belooft na de Fluwelen Revolutie een reeks hervormingen door te voeren om enkele gevestigde problemen, waaronder systemische corruptie, aan te pakken. Andere aandachtspunten zijn: transparantie in de beleidsvorming, een hervorming van het kiessysteem en de uitbouw van een rechtsstaat.¹⁹

In 2019 vinden er kleinschalige hervormingen plaats in tal van sectoren, maar deze leiden niet tot grootschalige institutionele veranderingen. De regering spant zich bij aanvang voornamelijk in om wijdverspreide corruptie aan te pakken door individuele zaken te onderzoeken en een orgaan op te

¹¹ The Jamestown Foundation (Grigoryan A.), 23/04/2018, [url](#); OSW (Górecki W.), 10/09/2018, [url](#); Center for Securities Studies (Petrosyan D.), 02/05/2011, [url](#)

¹² OSW (Górecki W.), 10/09/2018, [url](#); RFE/RL, 17/04/2018, [url](#)

¹³ RFE/RL, 17/04/2018, [url](#); BBC (Demytrie R.), 01/05/2018, [url](#)

¹⁴ Freedom House, 31/01/2019, [url](#); HRW, 01/2019, [url](#)

¹⁵ OC-Media, 02/05/2018, [url](#); OC-Media, 08/05/2018, [url](#)

¹⁶ OSW (Górecki W.), 10/09/2018, [url](#)

¹⁷ Freedom House, 31/01/2019, [url](#); Freedom House, 03/04/2020, [url](#); Freedom House, 25/02/2021, [url](#)

¹⁸ Freedom House, 25/02/2021, [url](#)

¹⁹ Freedom House, 31/01/2019, [url](#); Freedom House, 03/04/2020, [url](#); Freedom House, 25/02/2021, [url](#); Freedom House, 17/02/2022, [url](#); Europees Parlement (Placzek J. & Jiráček M.), 04/2024, [url](#)

richten ter preventie van corruptie. Hoofdzakelijk voormalige gezagsdragers, alsook enkele overheidsafgevaardigden van de nieuwe regering, worden onderworpen aan een corruptieonderzoek.²⁰ Een andere focus is de opstart van een onderzoek naar de verantwoordelijken voor politiegeweld tijdens een betoging tegen de verkiezingsresultaten op 1 maart 2008, met tien dodelijke slachtoffers.²¹

In 2020 wordt de Pashinyan-regering geconfronteerd met verschillende crisissituaties. Wanneer de COVID-19-pandemie Armenië bereikt, kondigt de regering in maart 2020 de noodtoestand af, gevolgd door een lockdown om de verspreiding van het virus tegen te gaan. Massabijeenkomsten zijn in deze periode niet toegestaan. De meeste lockdownmaatregelen lopen in mei 2020 af, maar de noodtoestand blijft tot september 2020 van kracht.²² De volgende crisissituatie is de 44-daagse oorlog in Nagorno Karabach. Op 27 september 2020 breken gevechten uit aan de *line of contact*, de jarenlange sterk gemilitariseerde grens tussen Nagorno Karabach en Azerbeidzjan. De Armeense regering kondigt met onmiddellijke ingang de krijgswet af. Het zijn de hevigste gevechten sinds de vierdaagse oorlog in april 2016, met meer dan 7.000 slachtoffers aan weerszijden.²³ Aan Armeense zijde zijn in de 44-daagse oorlog naar schatting 3.800 soldaten omgekomen.²⁴ In de nacht van 9 op 10 november 2020 gaan Armenië en Azerbeidzjan akkoord met een staakt-het-vuren, bemiddeld door Rusland.²⁵ Gebieden die zijn ingenomen door Azerbeidzjaanse troepen tijdens de oorlog in 2020 worden volgens het akkoord overhandigd aan Azerbeidzjan, samen met zeven districten die officieel tot Azerbeidzjan behoren, maar die sinds de jaren 1990 onder controle zijn van de de-facto-autoriteiten in Nagorno Karabach. Russische vredestroepen krijgen het mandaat om tot 2025 toe te zien op de veiligheidssituatie in de regio, maar over de status van de regio is er geen beslissing.²⁶

De ondertekening van het akkoord, inclusief het gebrek aan transparantie of overleg voorafgaand aan deze beslissing, leidt tot een storm van kritiek.²⁷ Onder leiding van de oppositie vinden verschillende protestacties plaats om het ontslag van Pashinyan te eisen, ondanks het verbod op manifestaties tijdens de geldigheid van de krijgswet.²⁸ Dit verbod wordt begin december 2020 opgeheven, maar de krijgswet blijft nog tot 24 maart 2021 van kracht.²⁹ Zolang het land zich in een staat van beleg bevindt, is het namelijk niet mogelijk om de eerste minister af te zetten.³⁰ Oppositiepartijen achter deze betogingen hebben een beperkte achterban, wat volgens Eurasianet kan worden verklaard door het feit dat velen van hen in diskrediet zijn geraakt omdat zij geassocieerd worden met het gehate voormalige regime.³¹ Pashinyan licht enkele dagen na het akkoord toe dat het bestand noodzakelijk was om te voorkomen dat Stepanakert, de de-facto-hoofdstad van Nagorno Karabach, zou worden ingenomen en om niet nog meer manschappen te verliezen.³² Protestacties blijven aanhouden tot het einde van 2020, maar kunnen Pashinyan er niet van overtuigen om af te treden.³³

²⁰ Freedom House, 30/04/2020, [url](#); Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, pp. 4, 32, [url](#)

²¹ OSW (Górecki W.), 10/09/2018, [url](#); Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, p. 14, [url](#)

²² Freedom House, 25/02/2021, [url](#); Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, pp. 11, 20, [url](#)

²³ ICG, 16/09/2023, [url](#)

²⁴ RFE/RL, 24/08/2021, [url](#)

²⁵ ICG, 16/09/2023, [url](#)

²⁶ Freedom House, 28/04/2021, [url](#)

²⁷ Freedom House, 28/04/2021, [url](#); Eurasianet (Kucera J. & Mejlumyan A.), 10/11/2020, [url](#); RFE/RL, 10/11/2020, [url](#)

²⁸ Eurasianet (Kucera J.), 11/11/2020, [url](#); Caucasian Knot, 11/11/2020, [url](#)

²⁹ Azatutyun, 02/12/2020, [url](#); Azatutyun, 24/03/2021, [url](#)

³⁰ OC-Media (Fabbro R.), 12/11/2020, [url](#)

³¹ Eurasianet (Kucera J.), 11/11/2020, [url](#)

³² Caucasian Knot, 12/11/2020, [url](#)

³³ Freedom House, 25/02/2021, [url](#)

1.2. Politieke ontwikkelingen in 2021 – 2023 in de nasleep van de oorlog van 2020

Manifestaties tegen Pashinyan en zijn regering, aangestuurd door een groep van zestien oppositiepartijen, blijven voortduren in de eerste helft van 2021.³⁴ In februari 2021 vraagt het leger het aftreden van Pashinyan als reactie op het ontslag van een vooraanstaande commandant. Aanvankelijk weigert de eerste minister hierop in te gaan en beschuldigt hij het leger van een poging tot staatsgreep.³⁵ In april 2021 kondigt Pashinyan alsnog zijn aftreden aan om een antwoord te bieden op de aanhoudende politieke crisis en de toenemende polarisatie. Hierdoor vinden vervroegde parlementsverkiezingen plaats op 20 juni 2021.³⁶

Civil Contract krijgt net geen 54 % van de stemmen en kan met 71 zetels op zichzelf een parlementaire meerderheid vormen. De allianties Armenia (*Hayastan*), onder leiding van ex-president Robert Kocharyan (1998-2008), en I have Honour (*Pativ Unem*), gelinkt aan ex-president Serzh Sargsyan (2008-2018), krijgen respectievelijk 21 % (29 zetels) en ruim 5 % (7 zetels) van de stemmen en belanden in de oppositie. De waarnemingsmissie van de Organisatie voor Veiligheid en Samenwerking in Europa (OSCE/ODIHR), beschrijft deze verkiezingen als competitief en goed georganiseerd, ondanks de opruiende, polariserende retoriek tussen partijleiders Pashinyan en Kocharyan tijdens de verkiezingscampagne.³⁷ Ondanks de afgenomen populariteit van Pashinyan na de 44-daagse oorlog, krijgt zijn partij meer stemmen dan voorspeld. Dit heeft volgens Eurasianet te maken met het gebrek aan een alternatief. Zijn grootste tegenstander, oud-president Kocharyan, staat bij de bevolking nog gekend voor zijn corrupt en autoritair regime.³⁸ Tijdens lokale verkiezingen in oktober – december 2021, met een magere opkomst van 33 %, lijdt Civil Contract grote verliezen in verschillende steden, waaronder in Goris en Gyumri.³⁹

Het trilateraal akkoord van 10 november 2020 blijft in 2021 zorgen voor bezorgdheden over, onder andere, de terugkeer van oorlogsgevangenen, de demarcatie van de grens tussen Armenië en Azerbeidzjan, de mogelijke aanleg van een verbindingsweg tussen Azerbeidzjan en haar exclave Nachitsjevan door de zuidelijke Armeense regio Syunik, de plotse nabijheid van Azerbeidzjaanse grensposten in gebieden die jarenlang onder controle waren van etnisch Armeense troepen en de potentiële risico's hiervan voor de nationale veiligheid.⁴⁰ Inbreuken op het staakt-het-vuren aan de grens tussen Armenië en Azerbeidzjan in november 2021 vormen de aanleiding voor de oppositie om het parlement te boycotten en protestacties te organiseren. Zij willen hiermee voorkomen dat er beslissingen worden genomen over de demarcatie van de grens tussen Armenië en Azerbeidzjan.⁴¹

De gespannen politieke situatie blijft aanhouden in 2022. Het jaar start met het aftreden van president Armen Sarkisyan, een ex-diplomaat aangesteld door het parlement in maart 2018. Zijn motivatie om zijn ontslag in te dienen, heeft te maken met het gebrek aan invloed omwille van zijn symbolische rol. Sarkisyan uit zijn ongenoegen over het feit dat hij geen beslissingsbevoegdheid heeft en is kritisch

³⁴ Freedom House, 20/04/2022, [url](#); Caucasian Knot, 11/01/2021, [url](#); RFE/RL, 28/01/2021, [url](#); RFE/RL, 20/02/2021, [url](#); RFE/RL, 22/02/2021, [url](#); RFE/RL, 23/02/2021, [url](#); RFE/RL, 26/02/2021, [url](#); RFE/RL, 27/02/2021, [url](#); RFE/RL, 01/03/2021, [url](#); RFE/RL, 03/03/2021, [url](#); RFE/RL, 06/03/2021, [url](#); RFE/RL, 13/03/2021, [url](#); RFE/RL, 18/03/2021, [url](#); Caucasian Knot, 21/04/2021, [url](#)

³⁵ Freedom House, 17/02/2022, [url](#); Eurasianet (Mejlumyan A.), 25/02/2021, [url](#)

³⁶ Freedom House, 20/04/2022, [url](#); RFE/RL, 25/04/2021, [url](#)

³⁷ Freedom House, 17/02/2022, [url](#)

³⁸ Eurasianet (Kucera J. & Mejlumyan A.), 21/06/2021, [url](#)

³⁹ Eurasianet (Mejlumyan A.), 18/10/2021, [url](#); Freedom House, 20/04/2022, [url](#)

⁴⁰ Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, pp. 7-8, [url](#); Freedom House, 28/04/2021, [url](#); Bertelsmann Stiftung, 18/01/2024, p. 6, [url](#); Freedom House, 20/04/2022, [url](#)

⁴¹ RFE/RL, 16/11/2021, [url](#); Caucasian Knot, 20/11/2021, [url](#); Caucasian Knot, 26/11/2021, [url](#); Caucasian Knot, 28/11/2021, [url](#)

voor Pashinyan omdat hij, onder andere, niet betrokken werd bij onderhandelingen in het kader van de oorlog.⁴² Interne spanningen nemen verder toe wanneer Pashinyan eind april 2022 bekendmaakt dat de Armeense regering mogelijks bereid is om, onder bepaalde voorwaarden, toegevingen te doen over de status van Nagorno Karabach. Deze verklaring is een reactie op een oproep van de internationale gemeenschap om de maatstaf te verlagen wat betreft de verwachtingen over de toekomstige status van de betwiste regio.⁴³ Oppositiepartijen organiseren naar aanleiding hiervan opnieuw protestacties en eisen wederom het aftreden van de eerste minister.⁴⁴ Het zijn de allianties Armenia en I have Honour die deze acties leiden onder de naam Resistance Movement, maar een concreet beleidsplan of een oplossing voor de problemen, presenteren zij niet.⁴⁵ Op 1 mei 2022 komen meer dan 10.000 aanhangers van de oppositie op straat.⁴⁶ Antiregeringsbetogingen blijven wekenlang aanhouden,⁴⁷ maar nemen na 1 mei 2022 niet toe in omvang.⁴⁸ Actievoerders blokkeren hierbij straten en de toegang tot overheidsgebouwen, wat regelmatig leidt tot gewelddadige aanvaringen tussen de politie en betogers, en een reeks arrestaties.⁴⁹ Op 15 juni 2022 doven de protestacties uit ten gevolge van een gebrek aan publieke steun.⁵⁰

Het merendeel van de parlementsleden van de oppositie is vanaf het begin van de protestacties afwezig tijdens parlementaire sessies. Wanneer de protesten half juni 2022 uitdoven, geven verschillende parlementsleden hun mandaat op. Iskhan Saghatelyan, partijleider van ARF en de voornaamste aanvoerder van de protestbeweging, wordt begin juli 2022 uit zijn functie als viceparlementsvoorzitter gezet omwille van langdurige afwezigheid.⁵¹ Wanneer twee kleine oppositiepartijen, Homeland (deel van de alliantie I have Honour) en Reborn Armenia (deel van de Armenia Alliance), uit het parlement stappen in respectievelijk juni en november 2022, zijn de voormalige regerende partijen, ARF en RPA, de enigen die overblijven in de oppositie.⁵²

Op 13-14 september 2022 breken hevige gevechten uit aan de Armeens-Azerbeidzjaanse grens. Het zijn de zwaarste na de oorlog in 2020. Azerbeidzjaanse troepen vallen verschillende Armeense grensdorpen aan en verschuiven hun posities tot op het Armeense grondgebied.⁵³ Deze gebeurtenis, alsook de toegenomen spanningen aan de Armeens-Azerbeidzjaanse grens in november – december 2022, gevolgd door een maandenlange blokkade van de Lachin-corridor⁵⁴ tussen december 2022 en

⁴² RFE/RL, 23/01/2022, [url](#)

⁴³ Bertelsmann Stiftung, 18/01/2024, p. 3, [url](#); OC-Media (Avetisyan A.), 26/04/2022, [url](#)

⁴⁴ Caucasian Knot, 26/04/2022, [url](#)

⁴⁵ Eurasianet (Mejlumyan A.), 02/05/2022, [url](#); Azatuyun (Khulyan A.), 13/05/2022, [url](#); Eurasianet (Mejlumyan A.), 16/06/2022, [url](#)

⁴⁶ RFE/RL, 01/05/2022, [url](#); CivilNet, 02/05/2022, [url](#)

⁴⁷ Eurasianet (Mejlumyan A.), 02/05/2022, [url](#); RFE/RL, 03/05/2022, [url](#); RFE/RL, 04/05/2022, [url](#); RFE/RL, 05/05/2022, [url](#); RFE/RL (Wesolowsky T.), 06/05/2022, [url](#); OC-Media (Avetisyan A.), 11/05/2022, [url](#); RFE/RL, 11/05/2022, [url](#); OC-Media (Avetisyan A.), 03/06/2022, [url](#); RFE/RL (Saribekian G. & Musayelyan S.), 04/06/2022, [url](#); OC-Media (Avetisyan A.), 10/06/2022, [url](#)

⁴⁸ Eurasianet (Mejlumyan A.), 02/05/2022, [url](#); RFE/RL, 03/05/2022, [url](#); Azatutyun (Saribekyan G.), 14/05/2022, [url](#); OC-Media (Avetisyan A.), 15/06/2022, [url](#)

⁴⁹ RFE/RL (Saribekian G. & Musayelyan S.), 04/06/2022, [url](#); RFE/RL (Danielyan E.), 15/06/2022, [url](#)

⁵⁰ OC-Media (Avetisyan A.), 15/06/2022, [url](#); OC-Media (Avetisyan A.), 15/07/2022, [url](#); Eurasianet (Mejlumyan A.), 16/06/2022, [url](#)

⁵¹ OC-Media (Avetisyan A.), 15/07/2022, [url](#)

⁵² OC-Media (Avetisyan A.), 29/11/2022, [url](#)

⁵³ OC-Media, 15/09/2022, [url](#); OC-Media, 01/02/2023, [url](#)

⁵⁴ De Lachin-corridor is de enige verbindingsweg tussen Armenië en Nagorno Karabach en loopt dwars door gebieden die sinds de oorlog in 2020 opnieuw in handen zijn van Azerbeidzjan. Volgens het akkoord van 10 november 2020 staat de weg onder controle van de Russische vredestroepen die toezien op de veiligheid op deze route. Tijdens de blokkade kunnen de inwoners van Nagorno Karabach maandenlang niet bevoorrad worden waardoor er een humanitaire crisis ontstaat. Zie *COI Focus Armenië. Huidige situatie in het kader van het conflict met Azerbeidzjan en de overgave van Nagorno Karabach*, 05/12/2023, [url](#)

september 2023 en de uiteindelijke overgave van Nagorno Karabach na een kortstondig offensief van Azerbeidzjan op 19 september 2023 en de massale exodus uit de regio enkele dagen later,⁵⁵ doen de druk op het Armeense leiderschap toenemen. Zowel de oppositie als een aanzienlijk deel van de bevolking bekritiseren de regering op regelmatige basis voor de manier waarop ze omgaat met de situatie in en rond Nagorno Karabach. Veiligheidskwesties verergeren de politieke polarisatie in het Armeense parlement, waardoor de regerende partij en de oppositie er niet in slagen tot een constructieve dialoog te komen, zo stelt Freedom House. Toch beschouwt deze organisatie de binnenlandse politieke situatie in 2023 als stabielere dan de twee voorgaande jaren, gelet op het feit dat politieke activiteiten zich voornamelijk in het parlement afspelen, in tegenstelling tot de vele protestacties en de boycot van het parlement in 2021-2022.⁵⁶

Het vertrouwen in Rusland bereikt volgens verschillende politicologen een kritiek punt in 2023. Hoewel het land jarenlang de belangrijkste actor is in de bemiddelingen tussen Armenië en Azerbeidzjan, slaagt Rusland er niet in stabiliteit en veiligheid in de regio te garanderen.⁵⁷ Zo is er geen reactie of interventie van de Collective Security Treaty Organisation (CSTO), een militair bondgenootschap onder leiding van Rusland waarvan Armenië samen met vier andere ex-Sovjetlanden deel uitmaakt, wanneer Azerbeidzjan op 13-14 september 2022 verschillende Armeense grensdorpen aanvalt.⁵⁸ Ook het uitblijven van een reactie van de Russische vredestroepen wanneer Azerbeidzjaanse troepen de Lachin-corridor maandenlang blokkeren, en er vanaf april 2023 onder hun toezicht de controle overnemen, zorgt voor een toegenomen ontevredenheid tegenover Rusland. Vanaf eind 2022 vinden er regelmatig anti-Ruslandbetogingen plaats.⁵⁹ Daarnaast is er een immigratiegolf van Russen in Armenië na de Russische invasie in Oekraïne in februari 2022. Hun aanwezigheid heeft een positieve impact op de Armeense economie, maar zorgt tegelijkertijd voor een inflatie waardoor het leven voor de Armeniërs duurder wordt.⁶⁰

De Europese Unie (EU) en de Verenigde Staten treden na de oorlog in 2020 verschillende keren op als bemiddelaar tussen Armenië en Azerbeidzjan, maar het is vooral na het offensief van Azerbeidzjan in Nagorno Karabach in september 2023 dat het Westen de relaties met Armenië verder uitbouwt.⁶¹ Dat blijkt onder meer uit toegenomen financiële steun van de EU voor Armenië om hervormingen te kunnen doorvoeren en talrijke uitdagingen in de naoorlogse context aan te pakken, zoals de situatie van vluchtelingen.⁶² Daarnaast is sinds oktober 2022 ook een monitoringmissie van de Europese Unie (European Mission in Armenia, EUMA) actief in Armenië. Zij monitoren vanaf het Armeense grondgebied de situatie aan de grens met Azerbeidzjan.⁶³

Hoewel veiligheidskwesties de voornaamste focus zijn van de regering in de nasleep van de oorlog in 2020, blijft ze zich inzetten voor het democratiseringsproces. De beloofde hervormingen verlopen traag in 2021 - 2022, maar boeken wel vooruitgang en worden onder andere opgevolgd door de Raad van Europa. Zo zijn er inspanningen om de kieswet aan te passen, de politie en het rechtssysteem te hervormen en worden er stappen ondernomen in de strijd tegen corruptie (zie

⁵⁵ Eind september 2023 zijn meer dan 100.000 van de naar schatting 120.000 inwoners (etnische Armeniërs) uit Nagorno Karabach gevlucht naar Armenië. Zie *COI Focus Armenië. Huidige situatie in het kader van het conflict met Azerbeidzjan en de overgave van Nagorno Karabach*, 05/12/2023, [url](#)

⁵⁶ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

⁵⁷ Jam News (Martirosyan A.), 04/09/2023, [url](#)

⁵⁸ Bertelsmann Stiftung, 18/01/2024, pp. 18, 22, 31, [url](#); Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

⁵⁹ Bertelsmann Stiftung, 18/01/2024, p. 40, [url](#)

⁶⁰ Bertelsmann Stiftung, 18/01/2024, pp. 18, 22, 31, [url](#)

⁶¹ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

⁶² Europees Parlement (Placzek J. & Jiráček M.), 04/2024, p. 5, [url](#)

⁶³ European Parliament Research Service, 02/06/2023, [url](#); Azatutyun, 20/11/2023, [url](#); RFE/RL (Buniatian H.), 13/11/2023, [url](#)

[3. Corruptiebestrijding](#)).⁶⁴ Het Freedom House-rapport *Nations in Transit* over het jaar 2023 stelt dat internationale instanties en partnerlanden achter de hervormingsagenda staan. Het rapport spreekt van aanzienlijke vorderingen in 2023 wat betreft corruptiebestrijding, hervormingen van het fiscaal beleid, de kieswet, het onderwijs en lokale administraties. Er zijn wel tekortkomingen wat betreft inbreng in de beleidsvorming en de implementatie van het beleid.⁶⁵

1.3. Positie van Pashinyan na de overgave van Nagorno Karabach in 2023

De overgave van Nagorno Karabach op 20 september 2023, een dag na het offensief van Azerbeidzjan in de regio, bestendigt de ontevredenheid over Pashinyan.⁶⁶ Zijn positie is sterk afgezwakt na de Fluwelen Revolutie in 2018, onder andere ten gevolge van opeenvolgende crisissen, nederlagen en misstappen van de regering.⁶⁷ Nieuwe protestacties na de overgave van Nagorno Karabach, aangestuurd door de oppositie, maken na enkele dagen plaats voor humanitaire acties om de meer dan 100.000 vluchtelingen bij te staan. De oppositie wordt nog steeds geleid door figuren die geassocieerd worden met het corrupte en autoritaire voormalige regime en blijft aanzienlijk minder populair dan Pashinyan, aldus verschillende experts geciteerd door Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL). De oppositie presenteert bovendien geen concrete visie om een weg te banen uit de situatie waarin het land zich bevindt.⁶⁸

Uit een opiniepeiling van het International Republican Institute (IRI), afgenomen eind december 2023, blijkt dat Pashinyan ondanks zijn afgenomen populariteit nog steeds de meeste steun geniet van de bevolking. Met een score van 15 % stijgt hij 2 % tegenover begin 2023,⁶⁹ wat nog steeds aanzienlijk minder is dan kort na de Fluwelen Revolutie toen hij ruim 80 % behaalde.⁷⁰ Op een gedeelde tweede plaats eind december 2023 met 2 % staan Ararat Mirzoyan (minister van Buitenlandse Zaken, Civil Contract) en Aram Sargsyan (leider van de Republic Party, *Hanrapetutyun*).⁷¹ In het begin van 2023 staat Kocharyan met 2 % op de tweede plaats.⁷² Eind 2023 zakt hij naar 1 %. Zestig procent geeft aan in niemand vertrouwen te hebben of weet hierop geen antwoord.⁷³

In 2024 zet de regering de onderhandelingsgesprekken met Azerbeidzjan in het kader van het vredesproces verder. De focus van de gesprekken ligt op het vastleggen van de duizend kilometer lange sterk gemilitariseerde grens tussen beide landen.⁷⁴ Een gezamenlijke Armeens-Azerbeidzjaanse grenscommissie, aangesteld na de oorlog in 2020, bereikt op 19 april 2024 een voorlopig akkoord om administratieve grenzen uit de Sovjetperiode, die nooit officieel zijn gemarkeerd, te erkennen als de internationale grens tussen beide landen. Hiermee stemt Armenië in met de teruggave van vier Azerbeidzjaanse exclaves in de noordelijke Armeense provincie Tavush, gelegen aan de grens met het Azerbeidzjaanse district Gazakh. Deze vier dorpen zijn onbewoond sinds de jaren 1990 toen de eerste oorlog in Nagorno Karabach uitbrak en de bevolking vluchtte. Inwoners van nabijgelegen Armeense gemeenten uiten hun bezorgdheid over mogelijke veiligheidsrisico's wanneer de exclaves onder de

⁶⁴ Bertelsmann Stiftung, 18/01/2024, p. 4, [url](#); Freedom House, 20/04/2022, [url](#); Freedom House, 18/05/2023, [url](#); Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

⁶⁵ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

⁶⁶ RFE/RL (Kucera J.), 23/10/2023, [url](#)

⁶⁷ Carnegie Endowment for International Peace (de Waal T.), 11/07/2024, [url](#); RFE/RL (Kucera J.), 23/10/2023, [url](#)

⁶⁸ RFE/RL (Kucera J.), 23/10/2023, [url](#)

⁶⁹ IRI, 07/03/2024, [url](#); IRI, 01/05/2023, [url](#)

⁷⁰ RFE/RL (Kucera J.), 23/10/2023, [url](#)

⁷¹ IRI, 07/03/2024, [url](#)

⁷² IRI, 01/05/2023, [url](#)

⁷³ IRI, 07/03/2024, [url](#)

⁷⁴ Azatutyun (Galstian S.), 13/08/2024, [url](#); Euractiv, 13/06/2024, [url](#)

controle van Azerbeidzjan vallen.⁷⁵ Critici stellen dat Pashinyan grondgebied opgeeft zonder garanties van Azerbeidzjan. Zo reageert de oppositie dat het Azerbeidzjan kan motiveren om nog meer gebieden op te eisen, al dan niet met geweld.⁷⁶ Pashinyan en zijn regeringsafgevaardigden noemen deze stappen noodzakelijk om tot een duurzaam vredesakkoord te komen en toekomstige militaire acties te voorkomen.⁷⁷ Nog volgens Pashinyan zijn de grensgemeenschappen vanuit een juridisch standpunt na de demarcatie beter beschermd dan voordien.⁷⁸ Ook de EU en de VS uiten hun tevredenheid over deze overeenkomst.⁷⁹

De bekendmaking van het akkoord over de vier exclaves leidt opnieuw tot een golf van manifestaties. Het is de aartsbisschop van de Armeens Apostolische Kerk in het bisdom van Tavush, Bagrat Galstanyan, die deze protestbeweging "Tavush for the Motherland" aanvoert.⁸⁰ Na aanhoudende protesten start Galstanyan op 4 mei 2024 een mars vanuit Tavush. Bij aankomst in Jerevan op 9 mei 2024 telt de menigte naar schatting 20.000 mensen.⁸¹ Andere bronnen spreken van 32.000 tot 44.000 aanwezigen. De parlementaire oppositie staat achter Galstanyan en lijkt het momentum te gebruiken voor haar eigen politieke doelstellingen, aldus analist Benjamin Poghosyan. De oppositie zelf is, omwille van haar reputatie en een algemeen gebrek aan vertrouwen in politici, niet in staat om veel mensen te mobiliseren, in tegenstelling tot een religieus figuur zoals Galstanyan die begaan is met de bevolking.⁸² Dat kan volgens Poghosyan een verklaring zijn waarom er deze keer voor het eerst na de Fluwelen Revolutie zoveel mensen, geleid door woede en wanhoop, op straat komen om hun onvrede te uiten.⁸³ Galstanyan ontkent enige vorm van samenwerking met politieke krachten, hoewel uit zijn verleden wel blijkt dat hij banden heeft met de ARF.⁸⁴

Galstanyan en zijn aanhangers beschuldigen Pashinyan tijdens protestacties van verraad omwille van de territoriale toegevingen en eisen zijn onmiddellijk ontslag, zonder succes.⁸⁵ De aartsbisschop biedt zichzelf in mei 2024 aan als kandidaat voor de post van eerste minister, maar komt op basis van de Grondwet niet in aanmerking omwille van zijn dubbel staatsburgerschap.⁸⁶ Na gewelddadige aanvaringen tussen de politie en betogers half juni 2024 dooft de protestbeweging grotendeels uit.⁸⁷ Met uitzondering van de protestactie op 9 mei 2024 slaagt Galstanyan er niet in om een aanzienlijke massa op straat te krijgen om een werkelijke bedreiging te kunnen vormen voor Pashinyan.⁸⁸ Alexander Atasuntsev, een onafhankelijke onderzoeksjournalist, schrijft dat er een algemene consensus is dat de situatie waarin Armenië zich bevindt niet alleen de schuld is van Pashinyan, maar ook van zijn voorgangers die, onder meer, het leger niet hebben gemoderniseerd en onderhandelingen met Azerbeidzjan regelmatig hebben doen mislukken. Veel Armeniërs weten volgens Atasuntsev dat Pashinyan het demarcatieproces verderzet om een nieuw militair conflict te vermijden, terwijl een

⁷⁵ CivilNet, 30/04/2024, [url](#)

⁷⁶ RFE/RL, 09/05/2024, [url](#); OC-Media (Avetisyan A.), 13/05/2024, [url](#)

⁷⁷ RFE/RL, 09/05/2024, [url](#); Eurasianet, 10/05/2024, [url](#)

⁷⁸ Azatutyun (Galstian S.), 13/08/2024, [url](#)

⁷⁹ RFE/RL, 09/05/2024, [url](#)

⁸⁰ RFE/RL, 09/05/2024, [url](#); Eurasianet, 10/05/2024, [url](#)

⁸¹ Eurasianet, 10/05/2024, [url](#)

⁸² Common Space (Poghosyan B.), 26/05/2024, [url](#)

⁸³ Common Space (Poghosyan B.), 26/05/2024, [url](#); Byline Times (Neal W.), 15/07/2024, [url](#)

⁸⁴ The Jamestown Foundation (Krikorian O.J.), 05/06/2024, [url](#)

⁸⁵ Eurasianet, 10/05/2024, [url](#)

⁸⁶ OC-Media, 13/05/2024, [url](#)

⁸⁷ Euractiv (Pambukhchyan A.), 23/07/2024, [url](#); RFE/RL, 17/06/2024, [url](#); RFE/RL, 13/06/2024, [url](#); OC-Media (Barseghyan A.), 13/06/2024, [url](#)

⁸⁸ The Jamestown Foundation (Krikorian O.J.), 05/06/2024, [url](#)

machtswissel dat net kan veroorzaken. De voormalige regering staat namelijk bekend voor hun hardere aanpak en retoriek tegenover Azerbeidzjan.⁸⁹

Op 12 juni 2024, wanneer opnieuw protestacties voor het parlement plaatsvinden, kondigt Pashinyan aan dat een vredesakkoord met Azerbeidzjan in zicht is.⁹⁰ In het kader van het onderhandelingsproces, en na langdurig aandringen van Azerbeidzjan, geeft Pashinyan eind juni 2024 de opdracht om de Grondwet te wijzigen en alle verwijzingen naar Nagorno Karabach, waaronder een verklaring over de eenmaking van de regio met Armenië, te schrappen. Een speciale raad voor grondwetswijzigingen, reeds opgericht in 2022, krijgt tot eind 2026 de tijd om een nieuw ontwerp op te maken.⁹¹

De vooropgestelde deadline van 1 juli 2024 om een finaal document te ondertekenen om het afbakeningsproces te voltooien, wordt niet gehaald.⁹² In juni-augustus 2024 beschuldigt Azerbeidzjan Armenië verschillende keren van provocaties aan de grens en inbreuken op het staakt-het-vuren.⁹³ Armenië ontkent deze aantijgingen en noemt ze desinformatie. Hierop stelt Armenië voor om een gezamenlijk mechanisme op te richten om dergelijke beschuldigingen te onderzoeken. Speciaal Vertegenwoordiger van de EU voor de Zuidelijke Kaukasus, Toivo Klaar, staat achter dit idee. Azerbeidzjan reageert niet op dit voorstel.⁹⁴ Begin augustus 2024 raakt bekend dat Azerbeidzjan bereid is om een clause over de zogenaamde Zangezur Corridor, een mogelijke transportroute naar Nachitsjevan door het zuiden van Armenië, te schrappen uit het vredesakkoord. Als dat gebeurt valt een belangrijk struikelblok voor Armenië om een akkoord te ondertekenen weg.⁹⁵ Experts verwachten dat deze kwestie in de toekomst opnieuw op de agenda komt, aangezien een verbinding met Nachitsjevan belangrijk blijft voor Azerbeidzjan.⁹⁶ Half augustus 2024, kort na nieuwe beschuldigingen van beschietingen aan de grens, deelt de Armeense regering mee dat de onderhandelingen met Azerbeidzjan over het afbakeningsproces nog steeds constructief bezig zijn. Het doel is om, na het voltooien van de demarcatie van de grens tussen Tavush en Gazakh in mei 2024, ook de resterende grens te markeren. De regering hoopt het demarcatieproces in de nabije toekomst te kunnen verderzetten, waaronder in grensgebieden die Azerbeidzjan bezet na verschillende invallen in 2021-2022.⁹⁷ Begin juli 2024 trekken Azerbeidzjaanse troepen zich na meer dan dertig jaar terug uit de omgeving van het grensdorp Berkaber in Tavush, in navolging van de voltooide afbakening in de regio in mei 2024.⁹⁸

In juli 2024 geniet Pashinyan opnieuw meer vertrouwen van de bevolking dan in mei 2024. Dat blijkt uit een opiniepeiling van de International GALLUP Association. Zo is 13,4 % van de bevraagden "helemaal positief" over zijn werk (4 % meer dan in mei 2024) en 21,7 % "eerder positief" (3 % meer dan in mei 2024), wat nog steeds aanzienlijk lager is dan kort na zijn machtsovername in 2018. Uit dezelfde peilingen blijkt dat Galstanyan in juli 2024 aanzienlijk minder steun geniet dan in mei 2024.⁹⁹

⁸⁹ Common Space (Poghosyan B.), 26/05/2024, [url](#)

⁹⁰ Eurasianet (Avetisyan A.), 12/06/2024, [url](#)

⁹¹ RFE/RL, 20/06/2024, [url](#); Azatutyun (Saribekyan G.), 19/06/2024, [url](#); Armenian Weekly (Minoyan H.), 14/08/2024, [url](#)

⁹² RFE/RL, 01/07/2024, [url](#); Azatutyun (Galstian S.), 13/08/2024, [url](#)

⁹³ OC-Media (Barseghyan A. & Farhadova A.), 16/08/2024, [url](#); OC-Media (Barseghyan A. & Farhadova A.), 14/06/2024, [url](#); OC-Media (Barseghyan A.), 24/06/2024, [url](#); Politico (Gavin G.), 30/07/2024, [url](#)

⁹⁴ OC-Media (Barseghyan A. & Farhadova A.), 16/08/2024, [url](#)

⁹⁵ OC-Media (Barseghyan A. & Farhadova A.), 07/08/2024, [url](#); Jam News, 16/08/024, [url](#); Armenian Weekly (Minoyan H.), 14/08/2024, [url](#)

⁹⁶ Armenian Weekly (Minoyan H.), 14/08/2024, [url](#); Jam News, 16/08/024, [url](#)

⁹⁷ Azatutyun (Galstian S.), 13/08/2024, [url](#)

⁹⁸ RFE/RL (Badalian S.), 07/08/2024, [url](#)

⁹⁹ 168.am., 17/07/2024, [url](#); Media Initiatives Center, 20/05/2024, [url](#); Carnegie Endowment for International Peace (Atasuntsev A.), 03/06/2024, [url](#)

De regering laat in 2024 meermaals uitschijnen dat er interesse is om lid te worden van de EU. Vooraanstaande figuren van de oppositie stellen dat Pashinyan met dit gespreksonderwerp de steun van de bevolking tracht te krijgen in verband met het verzoeningsproces met Azerbeidzjan. Ook Rusland, de belangrijkste handelspartner en aardgasleverancier van Armenië, verzet zich hiertegen.¹⁰⁰ Terwijl Armenië de banden met de EU verder aanscherpt, neemt het steeds meer afstand van Rusland, voornamelijk wat betreft defensie.¹⁰¹ Zo verlaten Russische grenswachters, in opdracht van de Armeense regering, op 1 augustus 2024 de internationale luchthaven Zvartnots in Jerevan. Zij zijn daar sinds de onafhankelijkheid van Armenië begin jaren 1990 gestationeerd om bijstand te verlenen bij grenscontroles.¹⁰² Daarnaast is het lidmaatschap van Armenië van de CSTO sinds eind 2023 bevroren, als reactie op het uitblijven van een tussenkomst van het militair bondgenootschap tijdens het conflict met Azerbeidzjan.¹⁰³ De Russische militaire basis in Gyumri blijft vooralsnog operatief.¹⁰⁴ Economische partnerschappen met Rusland blijft Armenië in 2024 wel onderhouden.¹⁰⁵ De Armeense economie is namelijk sterk afhankelijk van Rusland.¹⁰⁶

¹⁰⁰ Azatutyun (Kaghzvantsyan S.), 19/08/2024, [url](#)

¹⁰¹ Carnegie Endowment for International Peace (Zolyan M.), 27/11/2023, [url](#); Common Space (Poghosyan B.), 26/05/2024, [url](#); Carnegie Endowment for International Peace (de Waal T.), 11/07/2024, [url](#)

¹⁰² OC-Media (Bardouka Y.), 01/08/2024, [url](#)

¹⁰³ OC-Media (Barseghyan A.), 11/06/2024, [url](#); OC-Media (Barseghyan A.), 12/06/2024, [url](#)

¹⁰⁴ Eurasianet (Avetisyan A.), 08/08/2024, [url](#)

¹⁰⁵ Common Space (Poghosyan B.), 26/05/2024, [url](#)

¹⁰⁶ OC-Media (Bardouka Y.), 01/08/2024, [url](#); Carnegie Endowment for International Peace (de Waal T.), 11/07/2024, [url](#)

2. Politiek klimaat en politieke vrijheden

2.1. Partijlandschap

Politieke partijen en oppositiegroepen kunnen volgens het Freedom House-rapport *Freedom in the World 2024* veel vrijer opereren dan voor 2018.¹⁰⁷ In juni 2021 zijn er honderd partijen geregistreerd bij het ministerie van Justitie, waarvan een beperkt aantal actief is. Volgens de Bertelsmann Stiftung is dat een weerspiegeling van de zwakke en gefragmenteerde partijcultuur. Hoewel alle partijen en allianties aangeven de democratische instanties te willen versterken, zijn politieke actoren volgens de stichting eerder bezig met hun eigen belangen. Politieke affiliaties zijn volgens de stichting zelden gebaseerd op gemeenschappelijke politieke doelen en overtuigingen.¹⁰⁸ Politieke partijen draaien vooral rond een persoon en niet rond een partijprogramma of –ideologie.¹⁰⁹ Een politiek analist licht tijdens de onderzoeksmissie van Cedoca in Armenië in maart 2024 toe dat slechts vijf tot zeven politieke partijen actief zijn, maar dat zij eerder verdeeldheid creëren.¹¹⁰

De erfenis van het Sovjetverleden bemoeilijkt volgens de Bertelsmann Stiftung de ontwikkeling van een democratisch pluralistisch partijlandschap. Nog volgens de organisatie is er sprake van een verschuiving van democratische retoriek en praktijken naar een autoritair politiek systeem. Zo is de macht voornamelijk geconcentreerd bij Pashinyan en zijn entourage en heeft het parlement onvoldoende ruimte om volledig onafhankelijk te kunnen functioneren. Volgens deze bron zijn de controlebevoegdheden van het parlement tegenover de regering eerder beperkt. Over politiek gevoelige onderwerpen is er in het parlement geen ruimte voor debat of het opstellen van wetgeving zonder voorafgaande goedkeuring van de eerste minister.¹¹¹ Ook Kaukasuskenner Tomas de Waal schrijft in juli 2024 dat Armenië is teruggekeerd naar de politieke dynamieken van voor de revolutie. Hij verwijst naar de woorden van politicoloog Alexander Iskanderyan, die spreekt van een zwakke regering en zwakke oppositie, om deze dynamieken te beschrijven. Nog volgens de Waal is het in de huidige context onwaarschijnlijk dat een andere politieke partij Civil Contract tijdens verkiezingen zal kunnen verslaan.¹¹²

Het onafhankelijke perskanaal Euractiv schrijft in juli 2024 dat politieke tegenstanders elkaar afschilderen als een bedreiging voor de nationale veiligheid. Dit heeft volgens meerdere lokale en internationale bronnen, geciteerd in het artikel, een negatieve impact op het democratiseringsproces. Andere bronnen vinden dat politieke polarisatie nodig is om onderwerpen die jarenlang taboe waren bespreekbaar te maken.¹¹³ Een vertegenwoordiger van de Democracy Development Foundation (DDF), een vooraanstaande lokale ngo, vermeldt eveneens dat politieke ontwikkelingen plaatsvinden in een gepolariseerde omgeving ten gevolge van existentiële dreigingen en een algemeen angstgevoel in de maatschappij. In deze context noemen verschillende politieke kampen elkaar verraders of dieven, hetgeen een constructieve dialoog bemoeilijkt, zelfs over de meest fundamentele onderwerpen.¹¹⁴

Ondanks beloften van Pashinyan om een einde te maken aan inmenging vanuit de zakenwereld in het beleidsvormingsproces, zijn er verschillende indicaties van politieke beïnvloeding. Zo treden twee invloedrijke zakenmannen op de partijlijst van Civil Contract in het parlement. Ook de oppositie heeft

¹⁰⁷ Freedom House, 29/02/2024, [url](#)

¹⁰⁸ Bertelsmann Stiftung, 18/01/2024, p. 15, [url](#)

¹⁰⁹ Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, p. 17, [url](#); Politiek analist, gesprek, Jerevan, 19/03/2024

¹¹⁰ Politiek analist, gesprek, Jerevan, 19/03/2024

¹¹¹ Bertelsmann Stiftung, 18/01/2024, pp. 9, 15, [url](#)

¹¹² Carnegie Endowment for International Peace (de Waal T.), 11/07/2024, [url](#)

¹¹³ Euractiv (Pambukhchyan A.), 23/07/2024, [url](#)

¹¹⁴ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

enkele parlementsleden die nauwe banden hebben met toonaangevende zakenmensen.¹¹⁵ Het gebrek aan transparantie en verantwoording over de partijfinanciering van de regerende partij draagt verder bij tot bezorgdheden over een terugkeer naar politieke beïnvloeding vanuit de zakenwereld.¹¹⁶ Zo wijzen twee onafhankelijke onderzoeken op onregelmatigheden in de partijfinanciering van Civil Contract en het gebrek aan transparantie hierover.¹¹⁷ Het meest verontrustende hieromtrent is, zo stelt Freedom House, dat de regerende partij niets heeft misdaan volgens de wetshandhavinginstanties.¹¹⁸

2.2. Verkiezingsklimaat

In tegenstelling tot voor de Fluwelen Revolutie verlopen de verkiezingen volgens Freedom House aanzienlijk competitiever. Aan de laatste parlementsverkiezingen in juni 2021 hebben 22 partijen en vier allianties deelgenomen, een ongezien aantal in Armenië.¹¹⁹ Sinds april 2021 staan er strengere straffen op stemmenkoperij, geweld in het kader van de verkiezingen, het verstoren van het verkiezingsproces en obstructie van de verkiezingscampagne. Dergelijke praktijken komen minder voor volgens Freedom House. In 2021 rapporteren internationale observatoren enkele geïsoleerde gevallen van stemmenkoperij en misbruik van administratieve middelen. Tijdens de gemeenteraadsverkiezingen in september 2023 is er geen sprake van openlijke stemmenkoperij, maar zijn er wel situaties waarin kiezers goederen of diensten krijgen aangeboden van politieke partijen.¹²⁰ De regerende partij maakt zich tijdens deze verkiezingen eveneens schuldig aan misbruik van administratieve middelen op een ongeziene schaal sinds de revolutie.¹²¹

De gemeenteraadsverkiezingen van Jerevan in september 2023 kunnen volgens het Freedom House-rapport *Nations in Transit 2024* gezien worden als een beproeving van het vertrouwen in de regering. Zo behaalt de partij Civil Contract de meeste stemmen, maar zijn het er onvoldoende om een meerderheid te vormen en zelf een burgemeester te kunnen kiezen.¹²² In verschillende kleinere gemeentes blijft Civil Contract haar machtspositie behouden. Freedom House wijst hierbij op enkele situaties waarbij dubieuze praktijken zijn gebruikt om een aantal burgemeesters van oppositiepartijen te ontslaan. De huidige oppositie blijft volgens Freedom House onpopulair en is niet in staat om de regering op een betekenisvolle manier uit te dagen. Alternatieve opties die kunnen rekenen op steun van de bevolking zijn er evenmin.¹²³

2.3. Politieke participatie en vrije meningsuiting

Het merendeel van de bevolking is volgens Freedom House apathisch en voelt zich machteloos tegenover de politiek, wat zich uit in opiniepeilingen en een lage opkomst tijdens lokale verkiezingen.¹²⁴ Ook bronnen dicht bij de EU wijzen erop dat de opkomst van amper 28 % tijdens de lokale verkiezingen in september 2023 de ontgoocheling van de bevolking in politici aantoonde.¹²⁵ Een

¹¹⁵ Freedom House, 29/02/2024, [url](#); CivilNet, 14/12/2021, [url](#)

¹¹⁶ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

¹¹⁷ OC-Media (Barseghyan A.), 08/03/2024, [url](#); CivilNet, 07/03/2024, [url](#); CivilNet (Karapetyan M. & Grigoryan A.), 11/03/2024, [url](#); Azatutyun (Saribekian G.), 10/06/2024, [url](#); Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

¹¹⁸ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

¹¹⁹ Freedom House, 29/02/2024, [url](#)

¹²⁰ Freedom House, 29/02/2024, [url](#)

¹²¹ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

¹²² Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

¹²³ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

¹²⁴ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

¹²⁵ Bronnen dicht bij de EU, gesprek, Armenië, 20/03/2024

journalist van een lokaal onafhankelijk persagentschap stelt dat de bevolking voornamelijk geïnteresseerd is in hoe de regering een nieuwe escalatie van het conflict met Azerbeidzjan zal voorkomen.¹²⁶

Politieke polarisatie manifesteert zich voornamelijk tussen dichte aanhangers van de regering enerzijds en de oppositie zijnde bondgenoten en partijen van de prerevolutionaire politieke elite anderzijds.¹²⁷ In tegenstelling tot onder het vorige regime is het nu wel mogelijk om openlijk over gevoelige onderwerpen te praten. Het hoofd van de vooraanstaande lokale ngo Union of Informed Citizens (UIC), Ashkhen Mushegyan, licht in juli 2024 aan Euractiv toe dat zelfs apolitieke burgers niet ontsnappen aan polarisatie. Zij stelt dat van iedereen wordt verwacht de regering en de oppositie openlijk te evalueren en een van beide kanten te verwensen. Nog volgens Mushegyan zijn de meeste publieke informatieplatformen en -kanalen gevuld met populistische, polariserende en vaak agressieve narratieven, aangevuld met misinformatie en manipulaties. Dit zorgt ervoor dat redelijke voorstellen of discussies het publiek en de besluitvormers niet bereiken.¹²⁸

Ook voor middenveldorganisaties is het niet eenvoudig om in deze gepolariseerde omgeving te functioneren, in dialoog te gaan met de regering of ermee samen te werken (in het kader van de hervormingen). Zo worden zij volgens Museghyan vaak geïsoleerd en bekritiseerd door de oppositie en hun aanhangers.¹²⁹ Ook de Bertelsmann Stiftung merkt op dat het middenveld zeer actief is en een belangrijke rol speelt na de revolutie, maar dat de gespannen situatie na de oorlog in Nagorno Karabach druk legt op hun relaties met de autoriteiten.¹³⁰ Over belangrijke beleidsthema's en politieke ontwikkelingen kunnen middenveldorganisaties volgens Freedom House doorgaans vrij hun standpunt uiten.¹³¹

Individueel kunnen over het algemeen vrij en openlijk een persoonlijke mening geven over politieke of gevoelige onderwerpen, zo stelt Freedom House.¹³² Volgens het United States Department of State (USDOS) is het doorgaans geen probleem om de overheid te bekritisieren zonder angst voor vergelding. Toch zijn er enkele uitzonderingen. Onderzoeksjournalisten die rapporteren over *high-level* corruptie door regeringsafgevaardigden staan bijvoorbeeld onder druk (zie 2.4. Persvrijheid).¹³³

Tijdens de onderzoeksmissie van Cedoca in Armenië in maart 2024 geven verschillende bronnen aan dat er geen of nauwelijks beperkingen zijn om openlijk een politieke mening te delen.¹³⁴ UIC licht toe dat burgers veel vrijheden hebben om hun mening te uiten.¹³⁵ Deze bron zegt net zoals DDF dat het heel normaal is om de regerende partij te bekritisieren.¹³⁶ Dat geldt ook voor kritiek op de oppositie.¹³⁷ Naast burgers, kunnen ook politici van de oppositie volgens een politiek analist vrij kritiek uiten op de regering. Dat doet de oppositie voornamelijk en ongehinderd via hun eigen mediakanalen.¹³⁸ Gevraagd naar eventuele risico's om een politieke voorkeur of lidmaatschap van een politieke partij kenbaar te

¹²⁶ Journalist van een onafhankelijk lokaal persagentschap, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

¹²⁷ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

¹²⁸ Euractiv (Pambukhchyan A.), 23/07/2024, [url](#)

¹²⁹ Euractiv (Pambukhchyan A.), 23/07/2024, [url](#)

¹³⁰ Bertelsmann Stiftung, 18/01/2024, pp. 16, 29-30, [url](#)

¹³¹ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

¹³² Freedom House, 29/02/2024, [url](#)

¹³³ USDOS, 23/04/2024, p. 24, [url](#)

¹³⁴ Politiek analist, gesprek, Jerevan, 19/03/2024; DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; Bronnen dicht bij de EU, gesprek, Armenië, 20/03/2024; Journalist van een onafhankelijk lokaal persagentschap, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

¹³⁵ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

¹³⁶ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

¹³⁷ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

¹³⁸ Politiek analist, gesprek, Jerevan, 19/03/2024

maken, bijvoorbeeld in de zoektocht naar werk, reageren meerdere bronnen dat er geen risico's zijn.¹³⁹ DDF is niet op de hoogte van situaties waarin mensen problemen ondervinden op het werk omwille van hun politieke voorkeur, maar sluit niet uit dat dit gebeurt op individueel niveau. De ngo merkt hierbij op dat veel mensen die gekant zijn tegen de regering werken voor de huidige regering.¹⁴⁰ Transparency International Anticorruption Center (TIAC), de lokale afdeling van TI, zegt dat er voor gewone burgers geen enkel risico is om uitspraken te doen over politieke voorkeuren. Iemand in een publieke functie die neutraal moet zijn, maar die zich hier niet aan houdt, kan volgens de ngo wel gevolgen ondervinden. Toch is het volgens TIAC onwaarschijnlijk dat iemand die goed functioneert op de werkvloer wordt gevisieerd, of met opzet valselyk wordt aangeklaagd, zoals dat gebeurde onder de vorige regering. Op basis van een aantal situaties die bij de ngo bekend zijn, ondervinden aanhangers van de oppositie die werkzaam zijn in overheidsinstanties geen problemen zolang zij hun politieke mening niet delen op sociale media. Nog volgens TIAC zijn heel wat medewerkers van overheidsinstanties, zowel de hoge functies als het middenkader, vervangen door mensen die trouw zijn aan de regerende partij.¹⁴¹ Volgens een andere lokale mensenrechtenorganisatie is het voor mensen die niet loyaal zijn aan de regering moeilijk om een job bij de overheid te krijgen of behouden. De werkelijke reden om iemand die dichte banden heeft met Sargsyan of de RPA niet aan te nemen of te ontslaan, wordt volgens deze bron waarschijnlijk niet meegedeeld. Toch zijn er volgens deze bron ook mensen die trouw waren aan Sargsyan die nu Pashinyan steunen en voor de overheid werken.¹⁴²

Verschillende bronnen vermelden een tijdelijk wettelijk initiatief om beledigingen strafrechtelijk te vervolgen, wat gezien wordt als een inperking van de vrije meningsuiting.¹⁴³ Tussen juli 2021 en eind juni 2022 is het strafbaar om personen in een openbare functie ernstig te beledigen. Bij de introductie van deze aanpassing aan de Strafwet uiten internationale mensenrechtenorganisaties, de Armeense ombudsman en lokale persagentschappen hun bezorgdheid over de mogelijke impact hiervan op de vrije meningsuiting en persvrijheid.¹⁴⁴ Dat komt doordat regeringsafgevaardigden, politici en andere publieke figuren geneigd zijn om objectieve kritiek te beschouwen als laster en journalisten hiervoor voor het gerecht te brengen.¹⁴⁵ De motivatie om deze wetswijziging aan te nemen luidt dat socialemedianetwerken in de nasleep van de oorlog werden overspoeld met beledigingen en retoriek die konden leiden tot ernstige misdrijven.¹⁴⁶ Een afgevaardigde van een gevestigde organisatie met expertise op het gebied van mensenrechten in Armenië wijst erop dat dergelijk initiatief tijdelijk noodzakelijk was in de toenmalige context, waarin een atmosfeer van intolerantie op basis van tegengestelde meningen resulteerde in een aantal ernstige misdrijven.¹⁴⁷ In de nieuwe Strafwet, die sinds 1 juli 2022 in voege is, zijn ernstige beledigingen niet langer strafbaar. Hierdoor worden alle zaken op grond van het oude wetsartikel, 802 in totaal, geseponeerd.¹⁴⁸ Beledigingen kunnen nog wel worden aangevochten in een civiele rechtbank, maar de ngo Helsinki Committee of Armenia (HCA) wijst op het risico om beledigingen gericht tegen regeringsafgevaardigden onterecht onder de Strafwet

¹³⁹ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

¹⁴⁰ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

¹⁴¹ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

¹⁴² Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

¹⁴³ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

¹⁴⁴ Jam News, 14/06/2022, [url](#)

¹⁴⁵ Freedom House, 20/04/2022, [url](#)

¹⁴⁶ EVN-report (Mamulyan A.), 15/08/2022, [url](#)

¹⁴⁷ Gevestigde organisatie met een expertise op het gebied van mensenrechten in Armenië, gesprek, Armenië, 20/03/2024

¹⁴⁸ EVN-report (Mamulyan A.), 15/08/2022, [url](#)

te vervolgen via het wetsartikel inzake onlinehooliganisme. Dergelijke interpretatie van dit wetsartikel heeft volgens deze bron een *chilling effect* op anderen in een gelijkaardige situatie.¹⁴⁹

Op 22 maart 2024 worden twee vloggers gearresteerd en aangeklaagd wegens onlinehooliganisme in verband met gevloek tegen regeringsafgevaardigden in hun podcast. Dit is volgens verschillende bronnen een reden tot bezorgdheid over het recht op vrijemeningsuiting.¹⁵⁰ Naast een periode van bijna twee maanden in voorhechtenis hebben zij een verbod van drie maanden gekregen om hun podcast of andere programma's te hosten.¹⁵¹ In hun situatie is er volgens meerdere bronnen sprake van politieke vervolging.¹⁵² Een vertegenwoordiger van HRH Yerevan legt uit dat veel personen beledigende taal gebruiken, maar dat zij als enigen zijn aangeklaagd, waardoor de zaak kan worden beschouwd als politieke vervolging. De manier waarop het wetsartikel inzake onlinehooliganisme wordt geïnterpreteerd in deze zaak is volgens deze bron verontrustend. Door online geuite beledigingen te beschouwen als onlinehooliganisme, wat in de nieuwe Strafwet gecategoriseerd wordt als een ernstig misdrijf, wordt haatspraak opnieuw strafbaar. Nochtans is er volgens HRH Yerevan sprake van een algemene cultuur van haatspraak en maakt ook de regerende partij zich regelmatig schuldig aan haatdragend taalgebruik.¹⁵³

Wat eveneens strafbaar blijft, en volgens Freedom House gebruikt wordt tegen regeringscritici, is het openlijk oproepen tot geweld of het rechtvaardigen van geweld via haatspraak (op grond van artikel 226.2 van de Strafwet). Sinds de invoering van dit artikel in 2020 zijn 38 zaken voor het gerecht verschenen, waarvan 36 gevallen betrekking hebben op vermeende oproepen tot geweld tegen de eerste minister of zijn aanhangers. De overige twee zaken gaan over oproepen tot geweld tegen de oppositie. In 2023 is er volgens Freedom House een verdubbeling van het aantal zaken op grond van dit wetsartikel in vergelijking met 2022. De beklaagden zijn hoofdzakelijk politici van de oppositie en actieve socialemediagebruikers. In de meeste situaties is een bericht op sociale media de aanleiding om een gerechtelijke procedure op te starten. De betrokken personen spreken van een selectieve toepassing van de wet. Zij beweren dat wanneer leden van de regerende partij openlijk oproepen tot of dreigen met geweld, de wetshandavingsinstanties dit naast zich neerleggen.¹⁵⁴ Ook HCA wijst op het selectieve gebruik en misinterpretatie van wetgeving inzake haatspraak en het risico op disproportionele sancties. Zo hebben 95 % van alle lopende zaken volgens deze bron te maken met haatspraak tegen de eerste minister en zijn entourage. Het is daarom belangrijk om elke individuele zaak grondig te bestuderen om te kunnen detecteren of er sprake is van politieke vervolging.¹⁵⁵

Op 24 april 2024 worden zeven personen, aanhangers van de oppositiegroep Armenian National Alliance, aangehouden tijdens een herdenkingsplechtigheid in Tsitsernakaberd. De reden voor hun aanhouding is hun geroep naar Anna Hakobyan, de vrouw van Pashinyan, waarin zij de eerste minister een verrader en moordenaar noemen. Zij worden allen in de dagen nadien vrijgelaten. Een van hen wordt aangeklaagd onder artikel 329 §1.2 van de Strafwet voor het verspreiden van publieke boodschappen die aanzetten tot haat, intolerantie en vijandigheid.¹⁵⁶

¹⁴⁹ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

¹⁵⁰ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024; DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

¹⁵¹ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

¹⁵² HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024; HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

¹⁵³ HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

¹⁵⁴ Freedom House, 09/04/2024, [url](#); Hetq (Hakobyan L.), 26/01/2024, [url](#)

¹⁵⁵ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

¹⁵⁶ Azatutyun (Bulghadarian N.), 29/04/2024, [url](#); ArmInfo (Mkrtchyan M.), 25/04/2024, [url](#)

2.4. Persvrijheid

Sinds de revolutie is er een grotere verscheidenheid aan persagentschappen. Er is voornamelijk meer onderzoeksjournalistiek, alsook een toename in het aantal onafhankelijke onlinemediakanalen.¹⁵⁷ De meeste zenders en geschreven pers behoren toe aan personen of groepen die gelinkt zijn aan de voormalige autoriteiten of parlementaire oppositie en zijn geneigd om de politieke en commerciële belangen van hun eigenaars te weerspiegelen in hun berichtgeving.¹⁵⁸ Het pluralistische medialandschap blijft in de nasleep van de oorlog en de daaropvolgende politieke spanningen sterk gepolariseerd.¹⁵⁹

De regering-Pashinyan besteedt in de eerste jaren na de revolutie meer aandacht dan zijn voorgangers aan het informeren van de bevolking. Via persmededelingen en sociale media spreekt de eerste minister regelmatig de bevolking aan. De regering krijgt wel kritiek voor het achterhouden van informatie over slachtoffers tijdens de oorlog in Nagorno Karabach en voor het gebrek aan een openbaar debat over het ondertekenen van het staakt-het-vuren in november 2020.¹⁶⁰ Vanaf 2021 spreekt de eerste minister een tijdlang niet meer met journalisten tijdens persconferenties. Zijn communicatie verloopt, tot ongenoegen van lokale persagentschappen, voornamelijk online.¹⁶¹ In 2023 vindt hierin een ommekeer plaats en neemt Pashinyan opnieuw deel aan persconferenties en gaat hij in dialoog met de bevolking.¹⁶²

Op de vraag of journalisten in een vrije omgeving kunnen werken, reageert een journalist van een onafhankelijk lokaal persagentschap tijdens de onderzoeksmissie van Cedoca in maart 2024 dat journalisten over het algemeen over alles kunnen schrijven en praten zonder problemen. Het persagentschap waarvoor de journalist werkt bekritiseert de regering in het geval van ondemocratische gebeurtenissen en kan dit volgens de bron ongestoord doen. Ook wat betreft corruptiezaken zijn er volgens de journalist geen hindernissen om dit te onderzoeken en hierover te schrijven. De bevoegde instanties ondernemen volgens deze bron echter geen stappen om een strafrechtelijk onderzoek te openen wanneer onderzoeksjournalisten een stuk publiceren over corrupte praktijken door de regerende partij. De journalist verwijst naar het voorbeeld van een publicatie over partijdonaties aan de regerende partij in de aanloop naar de gemeenteraadsverkiezingen in 2023. Na een reactie van de eerste minister dat de aantijgingen ongegrond zijn, deelt de procureur-generaal mee geen strafrechtelijk onderzoek te openen. Hieruit blijkt volgens deze bron dat Pashinyan invloed kan uitoefenen op de procureur-generaal.¹⁶³

Volgens de ngo Committee to Protect Freedom of Expression (CPFE) neemt geweld tegen journalisten af na de revolutie, maar komt het nog steeds voor.¹⁶⁴ In 2023 zijn er zes gerapporteerde gevallen.¹⁶⁵ Daarnaast worden tal van rechtszaken geopend tegen journalisten en persagentschappen, meestal omwille van laster of beledigingen op grond van artikel 1087.1 van het Burgerlijk Wetboek.¹⁶⁶ In 2022 halveert het aantal rechtszaken, 32 in totaal,¹⁶⁷ tegenover 2021.¹⁶⁸ In 2023 is er, met 36 nieuwe

¹⁵⁷ Bertelsmann Stiftung, 18/01/2024, p. 10, [url](#); Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

¹⁵⁸ USDOS, 23/04/2024, p. 26, [url](#)

¹⁵⁹ Bertelsmann Stiftung, 18/01/2024, p. 10, [url](#)

¹⁶⁰ Freedom House, 25/02/2021, [url](#)

¹⁶¹ Freedom House, 29/02/2024, [url](#); Freedom House, 09/03/2023, [url](#)

¹⁶² Freedom House, 29/02/2024, [url](#)

¹⁶³ Journalist van een onafhankelijk lokaal persagentschap, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

¹⁶⁴ Freedom House, 25/02/2021, [url](#); Freedom House, 29/02/2024, [url](#)

¹⁶⁵ CPFE, 23/01/2024, p. 14, [url](#)

¹⁶⁶ Media Initiatives Center (Danielyan M.), 23/06/2023, [url](#); CPFE, 23/01/2024, [url](#); CPFE, 23/04/2024, [url](#)

¹⁶⁷ CPFE, 23/01/2024, p. 14, [url](#)

¹⁶⁸ Freedom House, 18/05/2023, [url](#)

rechtszaken, opnieuw een stijging.¹⁶⁹ Deze stijging zet zich volgens het CPFE voort in 2024.¹⁷⁰ Een verklaring hiervoor volgens het Armeense Media Initiatives Center is onder andere de toegenomen polarisatie.¹⁷¹

¹⁶⁹ CPFE, 23/01/2024, [url](#); Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

¹⁷⁰ CPFE, 23/04/2024, [url](#)

¹⁷¹ Media Initiatives Center (Danielyan M.), 23/06/2023, [url](#)

3. Corruptiebestrijding

Een van de voornaamste beloftes na de Fluwelen Revolutie in 2018 is de strijd tegen corruptie.¹⁷² Onder het vorige regime is corruptie structureel aanwezig op verschillende domeinen, waaronder in overheidsdiensten, het parlement, het rechtswezen en de wetshandhaving. Er zijn aanwijzingen dat regeringsafgevaardigden voor de revolutie gebruik maakten van persoonlijke connecties voor zakencontracten en verduistering van overheidsgeld, aldus het USDOS.¹⁷³

Het doel van de regering is om met haar anticorruptiestrategie, goedgekeurd in 2019, in de Corruption Perception Index (CPI) van Transparency International (TI) een score te halen van 55 op 100, twintig punten meer dan voor de revolutie. In 2023 stijgt de score met één punt tegenover 2022, van 46 naar 47. In 2021 bedraagt de score nog 49 punten. De recentste score toont volgens de lokale afdeling van TI aan dat er weinig vooruitgang is wat betreft corruptiebestrijding. Dat is volgens de organisatie voornamelijk het gevolg van een beperkte implementatie van anticorruptiemaatregelen.¹⁷⁴ In oktober 2023 keurt de regering een nieuwe anticorruptiestrategie goed voor de periode 2023-2026.¹⁷⁵ Hierin ligt de focus op preventie, corruptiebestrijding, bewustmaking, zakenrelaties en het verbeteren van het monitoring- en evaluatiesysteem.¹⁷⁶

In 2019-2022 treden verschillende anticorruptie-instanties in werking.¹⁷⁷ De Commission on the Prevention of Corruption (CPC), opgericht in november 2019, heeft een adviserende rol en is onder meer bevoegd om een integriteitsonderzoek te doen naar personen met een openbaar ambt, inclusief kandidaat-rechters (voor het Grondwettelijk Hof), -procureurs en -rechercheurs.¹⁷⁸ Daarnaast analyseert deze instantie belastingaangiften van rechters, op basis waarvan de wetshandavingsinstanties verdere juridische stappen kunnen ondernemen.¹⁷⁹ Toch wordt er met het advies van de CPC niet altijd rekening gehouden.¹⁸⁰ Het Anti-Corruption Committee (ACC) neemt sinds oktober 2021 de taken van de Special Investigation Service (SIS) over. Het ACC is de belangrijkste instantie wat betreft onderzoek naar en vervolging van corruptie.¹⁸¹ Met de opening van een anticorruptierechtbank in november 2022, zijn er opnieuw vorderingen op het gebied van corruptiebestrijding.¹⁸² Daarnaast worden in 2022 en 2023 ook beroepsinstanties, gespecialiseerd in corruptie, geopend.¹⁸³ Vertegenwoordigers van het middenveld zijn betrokken bij de integriteitscontrole van kandidaat-rechters voor de anticorruptierechtbank en geven advies over hervormingen.¹⁸⁴

Na de machtswissel openen de autoriteiten tal van onderzoeken naar grootschalige corruptie door hooggeplaatste voormalige regeringsafgevaardigden en hun verwanten, parlementsleden, oud-

¹⁷² Eurasianet (Mgdesyan A.), 30/03/2023, [url](#)

¹⁷³ USDOS, 23/04/2024, p. 36, [url](#)

¹⁷⁴ Azatutyun (Sahakian N.), 30/01/2024, [url](#); Massis Post, 30/01/2024, [url](#)

¹⁷⁵ Council of Europe - GRECO, 18/04/2024, p. 8, [url](#)

¹⁷⁶ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

¹⁷⁷ Freedom House, 20/04/2022, [url](#); USDOS, 20/03/2023, p. 36, [url](#); USDOS, 10/07/2024, [url](#)

¹⁷⁸ USDOS, 30/03/2021, pp. 37-39, [url](#); USDOS, 20/03/2023, p. 36, [url](#)

¹⁷⁹ USDOS, 12/04/2022, p. 44, [url](#)

¹⁸⁰ USDOS, 20/03/2023, p. 36, [url](#); USDOS, 23/04/2024, pp. 17, 38, [url](#); TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

¹⁸¹ Freedom House, 20/04/2022, [url](#); Freedom House, 18/05/2023, [url](#); USDOS, 12/04/2022, pp. 1, 44, [url](#)

¹⁸² Council of Europe - GRECO, 18/04/2024, p. 7, [url](#); EVN-report (Mamulyan A.), 17/11/2022, [url](#); Freedom House, 18/05/2023, [url](#)

¹⁸³ Council of Europe - GRECO, 18/04/2024, p. 7, [url](#)

¹⁸⁴ Freedom House, 20/04/2022, [url](#); Freedom House, 18/05/2023, [url](#)

presidenten, enkele leden van de rechterlijke macht en hun familieleden.¹⁸⁵ Ook naar verschillende huidige gezagsdragers en leden van het gerecht wordt een corruptieonderzoek geopend.¹⁸⁶ Het aantal onderzoeken naar hooggeplaatste figuren van de huidige regering en hun aanhangers is volgens Freedom House gering.¹⁸⁷ De betrokken personen worden verdacht van illegale verrijking, omkoperij, geldverduistering of machtsmisbruik, vastgesteld op basis van belastingaangiften. De zaken gaan over enkele duizenden tot enkele miljoenen Armeense Dram (AMD).¹⁸⁸

Sinds 2020 bestaat er een wet over onverklaarbare rijkdom verworven sinds 1991. Op basis hiervan kan een gespecialiseerd departement van de openbare aanklager beslag leggen op onroerend goed ter waarde van meer dan 50 miljoen AMD, omgerekend 115.500 euro, indien is aangetoond dat het via corruptie is verworven en de rechtbank akkoord gaat.¹⁸⁹ In 2022 neemt dit departement voor tientallen miljoenen dollars aan illegaal verworven eigendommen in beslag.¹⁹⁰ De eerste vervolging op grond van deze wet wordt ingeleid in september 2021, maar in maart 2023 is er nog maar één zaak opgelost op een totaal van 34 rechtszaken.¹⁹¹ Naar honderden andere zaken is een gerechtelijke procedure ingesteld.¹⁹² Verschillende voormalige overheidsfunctionarissen geven in 2020 aan bereid te zijn tegoeden terug te geven aan de staat om strafrechtelijke vervolging te vermijden. De mate waarin en hoe dit gebeurt, is volgens het USDOS onduidelijk.¹⁹³ Ook de Bertelsmann Stiftung stelt dat, hoewel de meesten beweren dat deze zaken politiek gemotiveerd zijn, een aantal van hen illegaal verworven vermogens vrijwillig aangeeft.¹⁹⁴

De voortgang in het onderzoek naar high profile corruptiezaken is traag en wordt gehinderd door de oorlog in Nagorno Karabach in 2020.¹⁹⁵ Wanneer corruptierechtszaken tegen hooggeplaatste leden van het vorige regime in 2021-2022 hervatten in een periode van politieke onrust, ontstaan er twijfels bij de motieven om deze processen uitgerekend dan te organiseren. Toch is het voor velen, aldus Eurasianet, een belangrijke stap om het recht te herstellen na een decennium van plunderingen.¹⁹⁶ In de meeste rechtszaken tegen de voormalige politieke elite blijft het wachten op een uitspraak.¹⁹⁷ Volgens het mensenrechtenrapport over 2022 van het USDOS is er nog geen enkele veroordeling in *high-level* corruptiezaken.¹⁹⁸ Over het jaar 2023 stelt het USDOS dat een aantal corruptiezaken met een grote maatschappelijke impact naar de rechtbank is doorverwezen. Andere zaken bevinden zich in de fase van het voorafgaand onderzoek.¹⁹⁹ Volgens een evaluatierapport van de Group of States against Corruption van de Raad van Europa (GRECO) zijn er in 2023 nog geen veroordelingen in vooraanstaande corruptiezaken.²⁰⁰

¹⁸⁵ USDOS, 30/03/2021, pp. 37-39, [url](#); USDOS, 12/04/2022, p. 44, [url](#); USDOS, 20/03/2023, p. 36, [url](#); USDOS, 23/04/2024, p. 37, [url](#); Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, p. 14, [url](#)

¹⁸⁶ USDOS, 30/03/2021, pp. 37-39, [url](#); USDOS, 12/04/2022, p. 44, [url](#); USDOS, 20/03/2023, pp. 36-37, [url](#); USDOS, 23/04/2024, p. 37, [url](#); Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, p. 14, [url](#); Bertelsmann Stiftung, 18/01/2024, p. 12, [url](#); OC-Media (Barseghyan A.), 31/01/2024, [url](#); Eurasianet (Avetisyan A.), 19/02/2024, [url](#)

¹⁸⁷ Freedom House, 29/02/2024, [url](#)

¹⁸⁸ USDOS, 30/03/2021, pp. 37-39, [url](#); USDOS, 12/04/2022, p. 44, [url](#); USDOS, 20/03/2023, p. 36, [url](#)

¹⁸⁹ Eurasianet (Mgdesyan A.), 03/08/2022, [url](#)

¹⁹⁰ USDOS, 20/03/2023, p. 36, [url](#)

¹⁹¹ Eurasianet (Mgdesyan A.), 30/03/2023, [url](#)

¹⁹² USDOS, 20/03/2023, p. 36, [url](#); USDOS, 23/04/2024, p. 38, [url](#)

¹⁹³ USDOS, 30/03/2021, pp. 37-39, [url](#)

¹⁹⁴ Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, p. 14, [url](#)

¹⁹⁵ Freedom House, 09/03/2023, [url](#); Freedom House, 29/02/2024, [url](#)

¹⁹⁶ Eurasianet (Mgdesyan A.), 03/08/2022, [url](#)

¹⁹⁷ Bertelsmann Stiftung, 02/02/2022, p. 14, [url](#); Freedom House, 17/02/2022, [url](#); Freedom House, 20/04/2022, [url](#)

¹⁹⁸ USDOS, 20/03/2023, p. 36, [url](#)

¹⁹⁹ USDOS, 23/04/2024, p. 37, [url](#)

²⁰⁰ Council of Europe - GRECO, 18/04/2024, pp. 4, 8, 43, [url](#)

Eind 2023 worden twee *high-level* corruptiezaken tegen ex-presidenten Kocharyan en Sargsyan, opgestart in 2019, beëindigd zonder vrijspraak of veroordeling. In het geval van Kocharyan volgt de rechtbank zijn verzoek om zich te beroepen op de verjaringstermijn, verstreken in mei 2023.²⁰¹ Wat betreft Sargsyan trekt het openbaar ministerie de aanklacht in omwille van een gebrek aan bewijzen.²⁰² Eind mei 2024 wordt Sargsyan na meer dan vier jaar vrijgesproken in een andere corruptierechtszaak in verband met verduistering van staatsgeld.²⁰³ Tijdens de beginjaren van het proces tegen Kocharyan stellen meerdere bronnen dat het gerecht onder de invloed is van gezagsdragers van het vorige regime. Dat komt onder meer doordat het Grondwettelijk Hof in maart 2021 de aanklacht tegen de ex-president intrekt (voor zijn rol bij het fatale politieoptreden tegen manifestanten op 1 maart 2008).²⁰⁴ Ook het USDOS schrijft over het jaar 2021 dat het gerecht uitspraken doet in het voordeel van het vorige regime.²⁰⁵ Over de jaren 2022-2023 noteert het USDOS dat het rechtswezen nog steeds niet kan worden beschouwd als onafhankelijk of onpartijdig. Dat is volgens het rapport het gevolg van jarenlange praktijken van politieke beïnvloeding en corruptie, alsook het uitblijven van inspanningen om het rechtssysteem te hervormen, zoals bijvoorbeeld een *vetting* of doorlichting van rechters. In 2023-2024 verschuiven de bezorgdheden naar mogelijke pogingen van de huidige regering om rechters te beïnvloeden. Zo staan bepaalde rechters volgens mensenrechtenadvocaten onder druk van hun oversten, waaronder de Supreme Judicial Council (SJC), om een bepaalde uitspraak te doen.²⁰⁶ De SJC is een toezichtsorgaan dat wordt geleid door figuren die trouw zijn aan de huidige regering.²⁰⁷ Omkoping van rechters is in deze periode niet langer een wijdverspreid probleem, maar er zijn volgens het USDOS wel advocaten die aan hun cliënten steekpenningen vragen, zogenaamd bedoeld om een rechter om te kopen.²⁰⁸

Als reactie op de trage voortgang van corruptierechtszaken en de afloop van de rechtszaak tegen Kocharyan, publiceert de SJC begin 2024 een video. Hierin beschuldigt de SJC de betrokken rechters van een gebrek aan efficiëntie bij de afhandeling van deze zaken. De Armeense Union of Judges beschuldigt de SJC na deze publicatie van inmenging in het werk van rechters.²⁰⁹ In juli 2024 ontslaat de SJC de rechter van het proces van Kocharyan. Het motief luidt dat zij de rechtszaak heeft laten aanslepen waardoor ze kon verjaren. Sinds 2022 heeft de SJC tientallen rechters ontslagen.²¹⁰ De ontslagen leiden tot bezorgdheid bij mensenrechtenorganisaties over mogelijke politieke inmenging in de rechtsgang.²¹¹

Pashinyan beweert in 2023 meermaals systemische corruptie te hebben geëlimineerd.²¹² Isabella Sargsyan, programmadirecteur van de Eurasia Partnership Foundation, en Sona Ayvazyan, het hoofd van de Armeense afdeling van TI, bevestigen dat het corruptieniveau na de revolutie is gedaald. Studies tonen volgens Ayvazyan aan dat systematische institutionele corruptie is afgenomen. Het gaat hierbij voornamelijk over kleinschalige corruptie. Corruptie neemt volgens beide experts andere vormen aan na de revolutie. Zo is volgens Ayvazyan niet langer omkoperij, maar wel nepotisme het

²⁰¹ Freedom House, 09/04/2024, [url](#); Azatutyun (Galstian S.), 16/07/2024, [url](#)

²⁰² Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

²⁰³ OC-Media (Barseghyan A.), 03/06/2024, [url](#); CivilNet (Dovich M.), 31/05/2024, [url](#)

²⁰⁴ RFE/RL, 26/03/2021, [url](#); Eurasianet (Mejlumyan A.), 06/04/2021, [url](#); Freedom House, 20/04/2022, [url](#)

²⁰⁵ USDOS, 12/04/2022, p. 21, [url](#)

²⁰⁶ USDOS, 20/03/2023, pp. 16-17, [url](#); USDOS, 23/04/2024, pp. 15, 17-18, [url](#)

²⁰⁷ Deze instantie is in theorie onafhankelijk, houdt toezicht op de werking van het gerecht, en tracht beïnvloeding van rechtbanken te voorkomen. Daarnaast is ze bevoegd om rechters te benoemen, sanctioneren en ontslaan. cf. Azatutyun (Bulgadarian N.), 12/02/2024, [url](#); Azatutyun (Galstian S.), 16/07/2024, [url](#)

²⁰⁸ USDOS, 20/03/2023, pp. 16-17, [url](#); USDOS, 23/04/2024, pp. 15, 17-18, [url](#)

²⁰⁹ Azatutyun (Bulgadarian N.), 12/02/2024, [url](#); Azatutyun (Galstian S.), 16/07/2024, [url](#)

²¹⁰ Azatutyun (Galstian S.), 16/07/2024, [url](#)

²¹¹ Freedom House, 29/02/2024, [url](#)

²¹² Azatutyun (Bedevian A.), 07/12/2023, [url](#); Azatutyun (Sahakian N.), 30/01/2024, [url](#); Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

belangrijkste probleem. Zij wijst op het bestaan van nieuwe corruptieschema's waarbij bedrijven bijdragen geven aan lokale gemeenten met het oog op een bouwvergunning, of waarbij hooggeplaatste regeringsafgevaardigden genieten van verlaagde vastgoedprijzen en interestvrije leningen. De regerende partij verleent volgens Sargsyan gunsten aan bepaalde zakenmensen.²¹³ De Bertelsmann Stiftung spreekt eveneens van indrukwekkende vorderingen wat betreft corruptiebestrijding, maar wijst tegelijk op blijvende uitdagingen aangaande de implementatie en resultaten van anticorruptiemaatregelen. Deze stichting schrijft over de periode 2021 – begin 2023 dat zowel burgers als bedrijven corruptie nog steeds als een groot probleem beschouwen. Het blijft volgens veel Armeniërs aanwezig in heel wat instanties. Ook cliëntelisme en patronage, versterkt door kleinschalige corruptie, blijven volgens de Bertelsmann Stiftung deel uitmaken van de politiek en van administratieve structuren.²¹⁴

Hoewel lokale waakhonden akkoord zijn dat het corruptieniveau na de revolutie is gedaald, komen verschillende corrupte praktijken waarbij afgevaardigden van de huidige regering betrokken zijn in 2023 aan het licht.²¹⁵ Armeense perskanalen beschuldigen het entourage van Pashinyan ervan zichzelf te hebben verrijkt. Pashinyan ontkent deze beweringen en geeft begin 2023 de opdracht om perskanalen aan te klagen voor het verspreiden van valse informatie.²¹⁶ Een andere gebeurtenis waarover middenveldorganisaties hun bezorgdheid uiten in 2023 is het ontslag van Haykuhi Harutyunyan, het hoofd van de CPC sinds de oprichting van deze instantie in 2019. Reden voor bezorgdheid is het feit dat deze instantie onderzoeken heeft gevoerd naar meerdere regeringsgezinde parlementsleden die verdacht worden van illegale verrijking, belangenvermenging en andere corrupte praktijken.²¹⁷ Daarnaast onthullen verschillende onderzoeksjournalisten corrupte handelingen van gezagsdragers en hun naasten, zoals de verkoop van openbare eigendommen onder de marktwaaarde en het bestaan van een wijdverspreide praktijk van het toekennen van exclusieve contracten voor overheidsaanbestedingen.²¹⁸ Journalisten wijzen hierbij op een vermoedelijke band tussen hooggeplaatste overheidsafgevaardigden en bedrijven die de contracten binnenhalen.²¹⁹ Verder raakt bekend dat verschillende voormalige hooggeplaatste overheidsafgevaardigden eigendommen die onderdeel uitmaken van een lopende rechtszaak hebben verkocht. Volgens verschillende mensenrechtenactivisten hebben de huidige autoriteiten deze verkopen gefaciliteerd, wat blijk geeft van politieke patronage, aldus Eurasianet.²²⁰

Tijdens de onderzoeksmissie in maart 2024 heeft Cedoca verschillende bronnen gevraagd naar de mogelijkheid om politieagenten om te kopen. Hierbij ging Cedoca eveneens na of het mogelijk is om een zaak op deze manier te beïnvloeden. Meerdere bronnen stellen dat het betalen van steekpenningen aan de politie nog niet helemaal verdwenen is, maar dat het veel minder voorkomt dan vroeger.²²¹ Het is eerder onwaarschijnlijk om een agent van de Patrol Police om te kopen.²²² Dit politiedepartement is opgericht in juli 2021 en houdt toezicht op de verkeersveiligheid.²²³ Wie het wel probeert, riskeert te worden gearresteerd en hiervoor strafrechtelijk te worden vervolgd.²²⁴ In het

²¹³ CivilNet, 29/08/2023, [url](#)

²¹⁴ Bertelsmann Stiftung, 18/01/2024, p. 12, [url](#)

²¹⁵ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

²¹⁶ Asbarez, 09/02/2023, [url](#); Azatutyun (Sahakian N.), 30/01/2024, [url](#)

²¹⁷ Azatutyun (Bedevian A.), 07/12/2023, [url](#); Azatutyun (Sahakian N.), 30/01/2024, [url](#)

²¹⁸ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

²¹⁹ USDOS, 23/04/2024, p. 38, [url](#); Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

²²⁰ Eurasianet (Mgdesyan A.), 30/03/2023, [url](#)

²²¹ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; Bronnen dicht bij de EU, gesprek, Armenië, 20/03/2024; Journalist van een onafhankelijk lokaal persagentschap, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²²² DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

²²³ FIP (Ghazaryan S.), 19/04/2023, [url](#); EVN-report (Avetisyan A.), 16/10/2023, [url](#)

²²⁴ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

geval van een klein misdrijf, afhankelijk van de situatie en de betrokken politieagent(en), kan het mogelijk zijn om in de beginfase, zijnde tijdens de arrestatie, een steekpenning te betalen om te verhinderen dat de zaak verder wordt onderzocht. Zodra een zaak zich in de onderzoeksfase bevindt, is het volgens UIC onmogelijk om iemand om te kopen.²²⁵ Een andere bron stelt dat corruptie minder voorkomt dan vroeger en dat het minder zichtbaar is waardoor mensen er in het dagelijkse leven minder mee worden geconfronteerd. Toch komt het volgens deze bron nog steeds voor in de politie en in de rechtbanken.²²⁶

²²⁵ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

²²⁶ Journalist van een onafhankelijk lokaal persagentschap, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

4. Algemene situatie van politieke opposanten en activisten

Onder de vorige regering werden tegen toenmalige opposanten tal van gefabriceerde rechtszaken opgestart die snel werden afgehandeld in het voordeel van de toenmalige autoriteiten. Uit die periode zijn er geen lopende zaken meer, aldus een journalist van een onafhankelijk perskanaal.²²⁷ Met de machtswissel in 2018 hebben toenmalige gezagsdragers en oligarchen in een oogopslag hun machtspositie verloren en werden velen van hen in de nasleep hiervan aangeklaagd wegens corruptie.²²⁸

Dit hoofdstuk gaat na of voormalige gezagsdragers of invloedrijke personen onder de vorige regering nog steeds invloed kunnen uitoefenen, bijvoorbeeld op het gerecht. Verder wordt onderzocht of er onder de huidige regering indicaties zijn van politieke vervolging of van politiek gemotiveerde of gefabriceerde rechtszaken. Een andere vraag die wordt bekeken is de manier waarop gewone burgers of mensen met lage profielen in de problemen kunnen komen met voormalige hooggeplaatste figuren of oligarchen, inclusief mogelijke gevolgen voor getuigen in vooraanstaande corruptiezaken. Ook de mogelijkheid om bescherming te krijgen in het geval van problemen met invloedrijke personen van de vorige of huidige autoriteiten, komt in dit hoofdstuk aan bod. Om op deze onderzoeksvragen een antwoord te kunnen formuleren heeft Cedoca verschillende lokale mensenrechtenorganisaties en andere experts hierover bevraagd tijdens een onderzoeksmis­sie in Armenië in maart 2024. Hun antwoorden worden hieronder weergegeven in combinatie met informatie uit open bronnen indien beschikbaar en relevant.

4.1. Huidige invloed voormalige regeringsafgevaardigden en oligarchen

Gevraagd naar de huidige invloed van voormalige regeringsafgevaardigden en oligarchen, reageren meerdere bronnen tijdens de onderzoeksmis­sie van Cedoca in maart 2024 dat hun invloed aanzienlijk is afgenomen na de revolutie in 2018.²²⁹

Volgens HRH Yerevan zijn er nog steeds oligarchen in Armenië, maar niet in dezelfde betekenis van het woord als in het verleden. Het gaat over mensen in een machtige positie, onder wie een aantal politici, die hun activiteiten momenteel grotendeels binnen het kader van de wet uitoefenen. Volgens de wet zijn zakenmensen die een politieke functie bekleden verplicht om hun zaak door iemand anders te laten beheren. Oligarchen zijn hierdoor niet meer zo invloedrijk als voordien.²³⁰

Een journalist voor een onafhankelijk perskanaal antwoordt eveneens dat veel voormalige gezagsdragers nog steeds grote bedrijven bezitten, waaronder telecommunicatie- of softwarebedrijven. Deze zijn volgens deze bron van groot belang voor de Armeense economie.²³¹

Een gevestigde organisatie met expertise op het gebied van mensenrechten reageert dat personen die gelinkt zijn aan het vorige regime op lokaal niveau meer invloed kunnen uitoefenen dan elders. Dat heeft er voornamelijk mee te maken dat bepaalde figuren nog steeds een reputatie hebben, waardoor mensen schrik hebben van hen. Omdat mensen jarenlang onder hun invloed hebben geleefd, noemen zij deze angst ook respect. Dergelijke factoren kunnen ervoor zorgen dat iemand van het

²²⁷ Journalist van een onafhankelijk lokaal persagentschap, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²²⁸ HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²²⁹ Bronnen dicht bij de EU, gesprek, Armenië, 20/03/2024; HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; Politiek analist, gesprek, Jerevan, 19/03/2024; HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

²³⁰ HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²³¹ Journalist van een onafhankelijk lokaal persagentschap, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

vorige regime, voornamelijk op lokaal niveau, in bepaalde situaties nog steeds een zekere invloed kan uitoefenen.²³² Ook DDF vermeldt de mogelijkheid van beïnvloeding op lokaal niveau.²³³

Volgens HCA bevinden voormalige gezagsdragers zich niet langer in de positie om beslissingen te kunnen nemen of op te dragen. Voormalige regeringsafgevaardigden worden volgens deze bron constant in het oog gehouden. Bovendien is er op zijn minst tegen een aantal van hen een strafrechtelijke procedure geopend, waardoor het onmogelijk is om in dergelijke situatie een rechter te beïnvloeden. Ook rechters zullen dergelijk risico volgens deze bron niet nemen, aangezien zij riskeren te worden ontslagen.²³⁴

Wat betreft de mogelijke invloed van voormalige gezagsdragers op het gerecht, reageert HRH Yerevan dat rechters zich kort na de revolutie lijken te positioneren tegen de nieuwe regering, maar dat een grote meerderheid intussen is vervangen door personen die trouw zijn aan de huidige regering. De regerende partij is volgens deze bron in staat om voor hun eigen politieke belangen rechters te vinden die beslissen om iemand vast te houden en te vervolgen. Toch volgen rechters niet zomaar alle bevelen op.²³⁵ Ook het HCA stelt dat de nieuw aangestelde rechters trouw zijn aan de huidige regering. Ook al trachten zij te laten uitschijnen dat zij onafhankelijk zijn, toch is het volgens deze bron in de praktijk niet eenvoudig om in een zaak met politieke elementen een onafhankelijke beslissing te nemen. Slechts enkelingen kunnen volgens HCA aan dergelijke druk weerstaan. Over een reeks ontslagen van rechters zegt HCA dat dit het gevolg is van kritiek op de onafhankelijkheid van het gerecht, meer bepaald over de SJC en de banden tussen het hoofd van deze instantie en de regerende partij.²³⁶ DDF zegt hierover dat een aantal rechters volgens de oppositie is ontslagen omwille van hun politieke standpunten. De organisatie keurt de gebruikte methode om hen te ontslaan niet goed, maar is wel van mening dat er gegronde redenen waren voor hun ontslag. Politieke invloed in het rechtssysteem blijft volgens deze ngo aanwezig, maar neemt geleidelijk aan af.²³⁷

Enkele andere bronnen sluiten niet uit dat voormalige invloedrijke personen via hun voormalige connecties nog steeds in staat zijn om een rechtszaak te beïnvloeden.²³⁸ TIAC zegt hierover dat dit onder het vorige regime systematisch gebeurde en dat zij hiervoor konden rekenen op een georganiseerd web van actoren, maar dat het nu veel moeilijker is om een rechter of andere wetshandavingsinstanties om te kopen. Mogelijks kunnen zij volgens deze bron hun voormalige connecties of beschermelingen aanmanen om te zwijgen en op deze manier hun invloed uitoefenen. Zij kunnen bijvoorbeeld proberen een getuige het zwijgen op te leggen. Deze bron noemt dit "geen onmogelijk scenario", maar kent geen concrete situaties waarin dit effectief is gebeurd. In corruptierechtszaken is de kans nog kleiner om iemand te beïnvloeden, aangezien de autoriteiten erop gericht zijn deze zaken grondig te onderzoeken en alle betrokkenen nauwkeurig te identificeren. Enkel in kleinschalige corruptiezaken bestaat er mogelijks een kans om iemand te beïnvloeden, met name in de beginfase.²³⁹

Ook volgens een lokale mensenrechtenorganisatie zijn er nog steeds een aantal mensen werkzaam in de wetshandavingsinstanties, waaronder procureurs, rechters of onderzoekers, die beïnvloedbaar zijn omdat zij in het verleden zelf betrokken waren bij corrupte activiteiten. Zij die hiervan bewijzen hebben, kunnen dit gebruiken om hen te beïnvloeden. Ook voor de huidige autoriteiten kan dergelijke

²³² Gevestigde organisatie met een expertise op het gebied van mensenrechten in Armenië, gesprek, Armenië, 20/03/2024

²³³ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

²³⁴ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

²³⁵ HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²³⁶ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

²³⁷ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

²³⁸ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²³⁹ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

informatie een drukingsmiddel zijn omdat zij een onderzoek kunnen starten. Jonge rechters die de voorbije jaren zijn aangesteld, zijn volgens deze bron in staat om veel onafhankelijker te handelen omdat zij niet gelinkt zijn aan de voormalige autoriteiten en zelf niet betrokken waren bij corrupte activiteiten. Zij zijn wel onervaren en hebben nog tijd nodig om te leren.²⁴⁰ Ook een andere bron wijst op het feit dat een aantal rechters voordien een andere functie bekleedde bij de wetshandavingsinstanties, waaronder bij de onderzoeksinstanties of de procureur. Zij hadden volgens deze bron ervaring, maar velen van hen hadden banden met de vorige regering en zijn intussen afgetreden. De nieuwe generatie rechters moet nog kennis en ervaring opdoen om beter te kunnen functioneren.²⁴¹

In 2024 gaat geleidelijk aan een doorlichtingsproces van de rechterlijke macht van start nadat de hervormingen van het rechtssysteem een tijd lang hebben stilgelegen. Het doel hiervan is om rechters, procureurs en onderzoekers op termijn op regelmatige basis te onderwerpen aan een doorlichting die bestaat uit een controle van hun financiën, alsook een integriteitscheck.²⁴²

4.2. Rechtszaken tegen hooggeplaatste figuren van het voormalige regime

Verscheidende hooggeplaatste oppositiefiguren naar wie na de Fluwelen Revolutie een gerechtelijke procedure is geopend wegens corruptie of machtsmisbruik, noemen deze zaken politiek gemotiveerd. Het gaat onder meer over ex-presidenten Sargsyan en Kocharyan,²⁴³ Gagik Khachatryan (ex-minister van Financiën),²⁴⁴ Gagik Tsarukyan (zakenicoon en leider van de oppositiepartij Prosperous Armenia),²⁴⁵ Seyran Ohanyan (oppositieleider van de Armenia Alliance en ex-minister van Defensie, 2008-2016)²⁴⁶, Vigen Sargsyan (ex-minister van Defensie, 2016-2018)²⁴⁷ en Armen Ashotyan (ex-minister van Onderwijs, 2009-2016).²⁴⁸

Volgens observatoren, zo stelt Freedom House over het jaar 2018, bestaat er een dunne lijn tussen juridisch gefundeerde en politiek gemotiveerde rechtszaken, maar zijn er voldoende bewijzen van misdrijven in het geval van de betrokken figuren naar wie op dat moment een zaak is geopend.²⁴⁹ De organisatie doet in haar jaarrapporten over 2019-2024 geen uitspraak over eventuele tekenen van politieke vervolging in deze corruptierechtszaken. Ze wijst wel op bezorgdheden over de capaciteiten van het rechtswezen en de onderzoeksinstanties om een eerlijke rechtsgang te garanderen in de talrijke corruptieonderzoeken naar de voormalige politieke elite en hun bondgenoten.²⁵⁰

²⁴⁰ Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²⁴¹ Gevestigde organisatie met een expertise op het gebied van mensenrechten in Armenië, gesprek, Armenië, 20/03/2024

²⁴² DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

²⁴³ Euractiv, 25/02/2020, [url](#); Caucasus Watch, 04/06/2024, [url](#)

²⁴⁴ Eurasianet (Mgdesyan A.), 03/08/2022, [url](#); OC-Media (Barseghyan A.), 09/07/2024, [url](#); EVN-report (Kopalyan N.), 02/06/2020, [url](#)

²⁴⁵ RFE/RL (Khulian A.), 26/09/2020, [url](#); The Armenian Mirror Spectator (Bughadarian N.), 30/11/2023, [url](#); OC-Media, 16/06/2020, [url](#); Eurasianet (Mejlumyan A.), 15/06/2020, [url](#)

²⁴⁶ Eurasianet (Mgdesyan A.), 03/08/2022, [url](#); OC-Media (Avetisyan A.), 20/01/2023, [url](#); OC-Media (Avetisyan A.), 09/02/2023, [url](#)

²⁴⁷ Eurasianet (Mgdesyan A.), 03/08/2022, [url](#); Eurasianet (Mgdesyan A.), 30/03/2023, [url](#); OC-Media (Avetisyan A.), 10/02/2023, [url](#)

²⁴⁸ OC-Media (Avetisyan A.), 16/06/2023, [url](#); Caucasus Watch, 08/01/2024, [url](#)

²⁴⁹ Freedom House, 31/01/2019, [url](#)

²⁵⁰ Freedom House, 03/04/2020, [url](#); Freedom House, 25/02/2021, [url](#); Freedom House, 17/02/2022, [url](#); Freedom House, 09/03/2023, [url](#); Freedom House, 29/02/2024, [url](#)

Er zijn nog geen veroordelingen in vooraanstaande corruptierechtszaken.²⁵¹ Zoals eerder vermeld zijn twee prominente rechtszaken tegen ex-presidenten Sargsyan en Kocharyan eind 2023 na een jarenlang proces beëindigd zonder veroordeling of vrijspraak, maar op basis van verjaring.²⁵² Het USDOS-mensenrechtenrapport over 2022 en 2023 vermeldt wel dat rechterlijke beslissingen in sommige high-profile corruptiezaken volgens mensenrechtenadvocaten politiek gemotiveerd lijken. Over welke zaken het precies gaat, in wiens voor- of nadeel de beslissingen zijn of waarom de zaken als politiek gemotiveerd beschouwd kunnen worden, vermelden de rapporten niet. Het USDOS wijst in dit verband wel op de onvoorspelbaarheid van rechterlijke beslissingen in zaken met gelijkaardige omstandigheden. Daarnaast spreken mensenrechtenadvocaten van tekortkomingen door de wetshandhavingsinstanties wat betreft onderzoek en vervolging. Zo zorgt de aanlevering van gebrekkig bewijsmateriaal door de openbare aanklager ervoor dat rechters een andere beslissing nemen. Dat valt volgens observatoren voornamelijk op in rechterlijke beslissingen die politiek gemotiveerd lijken, aldus het USDOS.²⁵³

Er zijn volgens het USDOS geen geloofwaardige meldingen van politieke gevangenen of gedetineerden.²⁵⁴ Het USDOS wijst er net zoals Freedom House wel op dat voorlopige hechtenis een veelgebruikte gebruikte maatregel blijft in afwachting van een proces.²⁵⁵ Politici van de oppositie, activisten en advocaten klagen erover dat de autoriteiten deze methode blijven gebruiken als strafmaatregel, ondanks het feit dat er sinds 2021 alternatieve maatregelen zijn zoals huisarrest. Volgens Freedom House wordt voorlopige hechtenis ook gebruikt tegen een aantal oppositiefiguren, zonder hierbij te vermelden over wie het gaat.²⁵⁶

Op lokaal niveau zijn er in 2022-2023 volgens Freedom House wel indicaties van politieke vervolging. Zo zijn er een aantal verkozenen van de oppositie tegen wie een gerechtelijke procedure is geopend na de gemeenteraadsverkiezingen eind 2021.²⁵⁷ Het gaat onder meer over Aharon Khachatryan, de verkozen burgemeester in Vardenis;²⁵⁸ Mamikon Aslanyan, de verkozen burgemeester van Vanadzor;²⁵⁹ en Arush Arushanian, de burgemeester van Goris.²⁶⁰ Lokale mensenrechtenactivisten noemen deze zaken politiek gemotiveerd, aldus Freedom House.²⁶¹ Het rapport *Nations in Transit 2024* wijst op systematische pogingen om op lokaal niveau burgemeesters gelinkt aan de oppositie af te zetten en deze te vervangen door iemand van Civil Contract. Dit gaat vaak gepaard met chantage en andere vormen van druk, waardoor de legitimiteit van deze afzettingsprocedure in vraag kan worden gesteld, ook al verloopt ze doorgaans volgens officiële richtlijnen.²⁶²

Daarnaast wijst Freedom House op een ongebruikelijke maatregel tegen Avetik Chalabyan, een activist en politiek opposant.²⁶³ Zo legt een rechtbank Chalabyan in december 2023 een verbod van twee jaar op om deel te nemen aan betogingen of andere publieke evenementen. Chalabyan wordt ervan

²⁵¹ News.am, 18/04/2024, [url](#); Council of Europe - GRECO, 18/04/2024, pp. 4, 8, 43, [url](#); USDOS, 23/04/2024, p. 37, [url](#)

²⁵² Freedom House, 09/04/2024, [url](#); Azatutyun (Galstian S.), 16/07/2024, [url](#)

²⁵³ USDOS, 20/03/2023, p. 17, [url](#); USDOS, 23/04/2024, p. 17, [url](#)

²⁵⁴ USDOS, 12/04/2022, p. 23, [url](#); USDOS, 20/03/2023, p. 19, [url](#); USDOS, 23/04/2024, p. 19, [url](#)

²⁵⁵ USDOS, 23/04/2024, p. 13, [url](#); Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

²⁵⁶ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

²⁵⁷ Freedom House, 29/02/2024, [url](#); Freedom House, 09/03/2023, [url](#)

²⁵⁸ The Armenian Mirror Spectator, 04/01/2022, [url](#); The Armenian Mirror Spectator, 05/04/2022, [url](#)

²⁵⁹ Azatutyun (Bulghadarian N.), 15/07/2024, [url](#); Azatutyun (Simonian K.), 03/09/2024, [url](#)

²⁶⁰ Azatutyun (Khachatryan M.), 09/02/2022, [url](#); Azatutyun (Badalian S. & Hovsepian T.), 03/09/2024, [url](#)

²⁶¹ Freedom House, 09/03/2023, [url](#); Freedom House, 18/05/2023, [url](#)

²⁶² Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

²⁶³ Freedom House, 29/02/2024, [url](#)

beschuldigd te hebben geprobeerd studenten om te kopen in ruil voor hun deelname aan antiregeringsbetogingen in 2022.²⁶⁴

Een lokale mensenrechtenorganisatie stelt tijdens de onderzoeksmissie van Cedoca in maart 2024 dat de voormalige regering zich bezighield met extreem corrupte en criminele activiteiten. Wanneer hiernaar een onderzoek wordt geopend, beweren de betrokken personen regelmatig dat de zaak politiek gemotiveerd is, enkel omdat zij politieke figuren zijn. Deze bron wijst op het belang om deze zaken naar behoren te onderzoeken. Wanneer het onderzoek niet grondig of effectief gebeurt, kan dit aanleiding geven om de zaak politiek gemotiveerd te noemen.²⁶⁵

4.3. Politieke vervolging

Volgens meerdere bronnen zijn er geen of amper situaties van politieke vervolging in de huidige Armeense context.²⁶⁶ Het HRH Yerevan stelt dat mensen over het algemeen niet onder druk staan omwille van politieke redenen. Ook al zijn er een aantal strafzaken waarin politieke motieven niet kunnen worden uitgesloten, toch is dit niet de regel. In sommige high-profile rechtszaken kunnen er volgens deze bron politieke motieven zijn, maar in andere gevallen verloopt de rechtsgang doorgaans eerlijk en nemen rechters een correcte beslissing. Er is sprake van politieke motieven wanneer in gelijkaardige omstandigheden een strafrechtelijke procedure wordt opgestart tegen een persoon, maar niet tegen een andere. Volgens deze bron zijn er in de meeste rechtszaken gegronde redenen om een strafrechtelijke procedure op te starten, maar wordt niet iedereen voor hetzelfde type misdrijf op dezelfde manier vervolgd. Deze bron stelt dat er geen situaties zijn waarin rechtszaken of bewijsmateriaal worden gefabriceerd.²⁶⁷

Een lokale mensenrechtenorganisatie legt uit dat politieke druk onder de vorige regering zeer zichtbaar was. Veel mensen stonden voor 2018 terecht zonder gegronde redenen. In de huidige context zijn er een beperkt aantal situaties waarin er mogelijks politieke motieven zijn om iemand te vervolgen. Dat valt volgens deze bron voornamelijk op wanneer zaken worden heropend zodra iemand politiek actief wordt, ook al zijn er gegronde redenen om deze persoon te vervolgen. Het gaat dan meestal over personen met een vooraanstaande rol of publieke figuren met een groot bereik. Deze bron is niet op de hoogte van rechtszaken met politieke motieven tegen *low-level* personen. Gelet op het hoge aantal lopende rechtszaken, is het onwaarschijnlijk dat de autoriteiten zich gaan richten op het vervolgen van gewone burgers.²⁶⁸

UIC bevestigt dat het onwaarschijnlijk is dat iemand wordt vervolgd zonder gegronde redenen. Iemand die geen misdrijf heeft gepleegd wordt volgens deze bron niet vervolgd. Als het toch zou gebeuren, is dit eerder uitzonderlijk. Het loutere feit dat iemand behoort tot de oppositie of het vorige regime is volgens deze bron geen reden om deze persoon te vervolgen. Andersom zijn er volgens UIC wel situaties waarin personen niet vervolgd en bestraft worden voor misdrijven die ze gepleegd hebben.²⁶⁹

Het HCA wijst ook op indicaties van een selectieve toepassing van de wet in bepaalde situaties, waardoor strafrechtelijke procedures omwille van onderliggende politieke motieven kunnen worden beschouwd als politiek gemotiveerd. Een andere mogelijkheid is dat kleinschalige feiten leiden tot ernstige gevolgen als de wet op een discriminerende manier wordt toegepast. Aanhangers van de

²⁶⁴ Hetq, 21/12/2023, [url](#); Freedom House, 29/02/2024, [url](#)

²⁶⁵ Gevestigde mensenrechtenorganisatie, gesprek, Armenië, 18/03/2024

²⁶⁶ Gevestigde mensenrechtenorganisatie, gesprek, Armenië, 18/03/2024; HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; Bronnen dicht bij de EU, gesprek, Armenië, 20/03/2024

²⁶⁷ HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²⁶⁸ Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²⁶⁹ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

oppositie zijn bijvoorbeeld wel aangeklaagd voor het betalen van premies aan betogers in ruil voor hun deelname aan protestacties, terwijl niemand van de regerende partij is aangeklaagd voor gelijkaardige uitbetalingen in het kader van de verkiezingscampagne.²⁷⁰

Bronnen dicht bij de EU geven aan dat er geen situaties zijn waardoor mensen moeten vrezen voor politieke vervolging. De oppositie gebruikt het feit dat enkele figuren van de oppositie in de gevangenis zitten wel om dit te beweren. Daarnaast hebben deze bronnen de indruk dat oligarchen uit het verleden die niet langer politiek actief zijn over het algemeen hun zaken ongestoord kunnen verderzetten, terwijl enkele anderen die wel politiek actief zijn gebleven, strafrechtelijk worden vervolgd wegens corruptie.²⁷¹

Ook een gevestigde organisatie op het gebied van mensenrechten in Armenië vermeldt dat er een onderscheid is in de manier waarop mensen die trouw zijn aan de autoriteiten worden vervolgd voor strafbare feiten tegenover personen die behoren tot de oppositie. Deze bron noemt het problematisch dat er een aantal zaken zijn waarin de politieke overtuiging van een persoon een rol speelt bij de manier waarop een zaak wordt behandeld. Tegelijkertijd zijn er volgens deze bron ook aanhangers van de oppositie die zijn vrijgesproken en onschuldig zijn bevonden door de rechtbank.²⁷²

Een andere vaststelling van enkele bronnen is het feit dat in de aanloop naar de verkiezingen gerechtelijke procedures worden geopend of heropend naar verkiezingskandidaten.²⁷³ Een lokale mensenrechtenorganisatie stelt dat in een aantal situaties rechtszaken na vier of vijf jaar opnieuw worden heropend op het moment dat personen, meestal gelinkt aan de oppositie, zich kandidaat stellen voor de verkiezingen. De timing van de heropening van deze zaken doet volgens deze bron vermoeden dat er een aantal politieke elementen aanwezig zijn, ook al zijn er gegronde redenen om deze personen te vervolgen.²⁷⁴ Daarnaast zijn er ook situaties van personen naar wie een gerechtelijk onderzoek loopt en die alsnog verkozen raken. UIC verduidelijkt dat er in dergelijke situaties sprake is van een misdrijf, en dat het onderzoek los staat van de politieke activiteiten van de betrokkenen.²⁷⁵ In het geval van kandidaten voor de partij Public Voice (Hanrayin Dzayn), een controversiële partij die in september 2023 verkozen raakte in Jerevan, was het onderzoek naar criminele activiteiten waarvan zij verdacht worden reeds bezig op het moment dat zij zich kandidaat stelden. Er zijn volgens TIAC geen redenen om aan te nemen dat deze zaken politiek gemotiveerd zijn.²⁷⁶

Situaties waarin er volgens meerdere bronnen mogelijks sprake is van politieke motieven, zijn de rechtszaken tegen Shashik Sultanyan, het hoofd van het Yezidi Human Rights Center,²⁷⁷ en Armen Ashotyan, ex-minister van onderwijs onder de RPA-regering.²⁷⁸ In de zaak van Ashotyan is volgens UIC niet zijn politieke affiliatie of zijn politiek verleden de reden van de aanklacht, maar wel de corrupte praktijken waarvan hij wordt verdacht. Volgens deze bron zijn anderen die niet zijn aangeklaagd veel kritischer dan Ashotyan. Deze bron verduidelijkt verder dat een aantal oppositieleiden zich in voorlopige hechtenis bevindt, maar dat dit los staat van hun positie. Deze bron benadrukt het aantal

²⁷⁰ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

²⁷¹ Bronnen dicht bij de EU, gesprek, Armenië, 20/03/2024

²⁷² Gevestigde organisatie met een expertise op het gebied van mensenrechten in Armenië, gesprek, Armenië, 20/03/2024

²⁷³ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

²⁷⁴ Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²⁷⁵ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

²⁷⁶ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

²⁷⁷ Gevestigde mensenrechtenorganisatie, gesprek, Armenië, 18/03/2024; Bronnen dicht bij de EU, gesprek, Armenië, 20/03/2024

²⁷⁸ Politiek analist, gesprek, Jerevan, 19/03/2024; Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; Bronnen dicht bij de EU, gesprek, Armenië, 20/03/2024

personen dat effectief wordt aangehouden beperkt is. Wanneer dat gebeurt is dat volgens UIC niet omdat zij behoren tot de oppositie, maar wel omwille van concrete misdrijven.²⁷⁹

4.4. Rol van lage profielen en getuigen in corruptiezaken tegen hooggeplaatste figuren

Cedoca heeft een aantal contactpersonen tijdens de onderzoeksmissie in Armenië gevraagd naar de mogelijkheid om en de manier waarop mensen met lage profielen problemen kunnen ondervinden met of onder druk kunnen staan van invloedrijke figuren van het vorige regime. Hierbij ging Cedoca eveneens na of getuigen in een corruptiezaak problemen kunnen ondervinden om te getuigen tegen vooraanstaande personen van de vorige en huidige regering. Verschillende bronnen wijzen erop dat het strafbaar is om getuigen te beïnvloeden,²⁸⁰ net zoals het afleggen van een valse getuigenis.²⁸¹ Volgens meerdere bronnen is beïnvloeding of intimidatie van getuigen geen wijdverspreide praktijk.²⁸² Enkele bronnen geven wel aan dat getuigen in een corruptierechtszaak mogelijk bang zijn om een getuigenis af te leggen omwille van hun vroegere connecties.²⁸³

TIAC licht hierover toe dat corrupte netwerken uit het verleden gebaseerd waren op gevestigde connecties. Hierin waren ook veel gewone, *low-level*, personen betrokken. Mensen die banden hadden met invloedrijke personen onder het vorige regime kunnen een zekere kwetsbaarheid hebben omdat zij vaak zelf hebben meegewerkt aan wanpraktijken en omdat zij vaak nog steeds onder hun invloed zijn. Zij voelen daarom een zekere verplichting tegenover hun voormalige collega's of baas om het vertrouwen niet te schenden. Het is volgens TIAC onwaarschijnlijk dat *low-level* personen zelf geïnterviewd worden in een corruptieonderzoek, maar zij kunnen wel worden opgeroepen als getuige. Volgens deze bron is de kans klein dat een oligarch zal proberen om *low-level* personen te beïnvloeden of te verhinderen een getuigenis af te leggen. Een oligarch zal zich eerder richten op een getuige van *high-* of *mid-level*. Zij hadden waarschijnlijk zelf een belangrijke rol in het bedrijf of bij de overheidsdienst waar zij werkten, of minstens een zekere invloed binnen het netwerk waarvan zij deel uitmaakten.²⁸⁴ Ook volgens een lokale mensenrechtenorganisatie is de overheid meer geïnteresseerd om belangrijke figuren te berechten en te straffen voor hun daden, in plaats van gewone burgers te vervolgen.²⁸⁵

Het is voor *low-level* personen volgens TIAC niet eenvoudig om mee te werken met een anticorruptieonderzoek omdat zij onzeker zijn wat de uitkomst zal zijn en weinig vertrouwen hebben in de wetshandhavingsinstanties. Zij hebben vaak onvoldoende financiële middelen om een goede advocaat te vinden, in tegenstelling tot *mid-level* personen die meestal beter gegoed zijn. Daarom is er weinig vertrouwen dat hun rechten zullen worden beschermd.²⁸⁶

Nog volgens TIAC waren er in het verleden regelmatig zaken waarin *high-level* personen de schuld doorschoven naar personen in een lagere rol. Dat gebeurt in onderling overleg, met de belofte de persoon snel vrij te krijgen en alle kosten te dekken. Het is voor hogergeplaatste figuren een manier

²⁷⁹ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

²⁸⁰ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; Afgevaardigden van de Armeense Human Rights Defender, gesprek, Jerevan, 19/03/2024; HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²⁸¹ Afgevaardigden van de Armeense Human Rights Defender, gesprek, Jerevan, 19/03/2024

²⁸² HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; Gevestigde mensenrechtenorganisatie, gesprek, Armenië, 18/03/2024

²⁸³ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; Gevestigde mensenrechtenorganisatie, gesprek, Armenië, 18/03/2024

²⁸⁴ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

²⁸⁵ Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²⁸⁶ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

om zelf te ontsnappen aan vervolging en zich te ontdoen van schaamte. Een bijkomende reden is dat *high-level* personen zijn onderworpen aan een hoger niveau van aansprakelijkheid en een zwaardere straf krijgen voor wanpraktijken dan *low-level* personen.²⁸⁷

Een journalist van een onafhankelijk persagentschap vermeldt eveneens het bestaan van connecties in criminele netwerken. In meerdere situaties is het volgens deze bron zo dat de zaken van vroegere regeringsafgevaardigden officieel geregistreerd staan op naam van hun adviseurs of connecties. De werkelijke begunstigden staan in dat geval niet vermeld op bedrijfsdocumenten. Deze bron wijst erop dat lopende corruptierechtszaken alleen verband houden met *high-* en *mid-level* zakenmensen en regeringsafgevaardigden. Er is geen informatie bekend over *low-level* personen waarnaar een gerechtelijk onderzoek loopt.²⁸⁸

HRH Yerevan wijst erop dat wanneer er een risico is dat een beklaagde een getuige zal of kan beïnvloeden, een rechter over het algemeen beslist om de beklaagde in voorlopige hechtenis te plaatsen. In de jaren 1990 – 2000, op een moment dat zogenaamde criminele autoriteiten het voor het zeggen hadden in de nasleep van de val van de Sovjet-Unie, konden getuigen onder druk staan en worden geïntimideerd. Deze criminele subcultuur is volgens HRH Yerevan sterk afgezwakt omdat de autoriteiten dit bestrijden. In de huidige context zijn volgens deze bron slechts een zeer beperkt aantal oppermachtige personen mogelijks in staat om een getuige onder druk te zetten. Het is alleszins geen wijdverspreide praktijk dat getuigen onder druk staan. In het geval dat iemand toch geïntimideerd wordt, zijn er volgens deze bron voldoende mogelijkheden om te worden geholpen. Dat geldt zowel voor personen die onder druk zouden staan van iemand van de regerende partij als van het voormalige regime. Politieke tegenstanders zijn in dergelijke situatie bereid hiervoor financiële middelen vrij te maken.²⁸⁹ Ook een andere bron stelt dat gewone burgers gemakkelijk financiële hulp kunnen krijgen van figuren die gelinkt zijn aan de oppositie indien zij problemen hebben met de huidige autoriteiten.²⁹⁰

De kans op vergeldingsacties of wraak op potentiële getuigen is ook volgens een andere bron zeer klein. De wet voorziet maatregelen om getuigen die meewerken met het onderzoek te beschermen wanneer er een objectief risico is. De ordediensten zijn bevoegd om maatregelen te treffen wanneer er een effectieve dreiging is. Deze bron sluit niet uit dat er situaties kunnen bestaan waarin de huidige autoriteiten zelf druk uitoefenen op getuigen in rechtszaken tegen invloedrijke figuren van het vorige regime.²⁹¹ De onderzoeksinstanties zijn ook volgens een andere mensenrechtenorganisatie verplicht om kroongetuigen te beschermen en te verhinderen dat zij op welke manier dan ook onder druk worden gezet.²⁹²

Bestaande beschermingsmechanismen voor getuigen kennen volgens meerdere bronnen tekortkomingen.²⁹³ Hoewel de autoriteiten werken aan de ontwikkeling van een klokkenluidersmechanisme, zijn er volgens DDF momenteel onvoldoende garanties om getuigen naar behoren te beschermen. De organisatie is niet op de hoogte van situaties waarin getuigen kregen af te rekenen met wraakacties, maar sluit het bestaan ervan niet uit. De wetshandavingsinstanties zijn volgens DDF wel bereid om bescherming te bieden aan getuigen, maar de bestaande mechanismen

²⁸⁷ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

²⁸⁸ Journalist van een onafhankelijk lokaal persagentschap, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²⁸⁹ HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²⁹⁰ Gevestigde organisatie met een expertise op het gebied van mensenrechten in Armenië, gesprek, Armenië, 20/03/2024

²⁹¹ Gevestigde organisatie met een expertise op het gebied van mensenrechten in Armenië, gesprek, Armenië, 20/03/2024

²⁹² Gevestigde mensenrechtenorganisatie, gesprek, Armenië, 18/03/2024

²⁹³ Council of Europe - GRECO, 18/04/2024, pp. 63-67, [url](#); DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; Bronnen dicht bij de EU, e-mail, 30/05/2024; Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

zijn onvoldoende effectief.²⁹⁴ Volgens sommige bronnen kan de politie in bepaalde situaties wel bescherming garanderen,²⁹⁵ terwijl ze in andere situaties tekortschiet.²⁹⁶

Wat betreft kroongetuigen, zijnde personen met cruciale informatie over een zaak, stelt een lokale mensenrechtenorganisatie dat onderzoeksinstanties de verplichting hebben om maatregelen te treffen om te voorkomen hij of zij op welke manier dan ook onder druk wordt gezet. Dat kan gebeuren door de politie in shiften de wacht te laten houden of de persoon te escorteren. Het is ook mogelijk dat de kroongetuige een onderduikadres krijgt. De politie is volgens deze organisatie in staat om in dat geval bescherming te bieden. Als de onderzoeksinstantie geen maatregelen neemt, is dit volgens de organisatie een indicatie dat de onderzoeksinstantie niet wil dat de echte dader wordt aangeduid en aansprakelijk wordt gesteld. Dat is volgens deze bron gebeurd in strafzaken inzake marteling, maar komt nu niet meer zo vaak voor.²⁹⁷

Wat betreft de procedure om een getuige op te roepen, leggen verschillende bronnen uit dat de bevoegde onderzoeksinstantie verplicht is om hen uit te nodigen via een schriftelijke notificatie.²⁹⁸ In de meeste gevallen is dat het Onderzoekscomité of het Anticorruptiecomité.²⁹⁹ In de praktijk worden getuigen meestal eerst opgebeld alvorens hen ook schriftelijk op te roepen.³⁰⁰ Iemand die enkel is opgebeld, maar geen schriftelijke notificatie heeft ontvangen, is niet verplicht om zich te presenteren.³⁰¹ Deze schriftelijke notificatie bevat informatie over hun status (getuige/verdachte) in de ondervraging, het artikel op grond waarvan de strafzaak is opgestart, hun rechten, de datum, het tijdstip en de locatie waar zij zich moeten aanbieden.³⁰² Voorafgaand aan de ondervraging is de concrete reden of inhoud van het strafrechtelijk onderzoek vaak niet duidelijk voor de persoon die wordt opgeroepen.³⁰³ Wat volgens enkele bronnen regelmatig gebeurt, is dat de status in de loop van de ondervraging verandert van getuige naar verdachte.³⁰⁴ Dit is volgens DDF hoofdzakelijk het gevolg van een capaciteitsprobleem en onwetendheid. Het kan worden beschouwd als intentioneel wanneer iemand wordt opgeroepen als getuige omdat er onvoldoende bewijsmateriaal is om de persoon aan te klagen. Tijdens de ondervraging proberen zij in dat geval extra bewijzen te verzamelen. De ondervragers staan er volgens deze bron zelf vaak niet bij stil dat dergelijke werkwijze incorrect is.³⁰⁵ Een verdachte heeft recht op een advocaat en is niet verplicht om een antwoord te geven op de vragen. Er is ook geen verplichting om een getuigenis af te leggen tegen jezelf of familieleden, ongeacht jouw status.³⁰⁶ Wie niet reageert op een schriftelijke notificatie, kan op bevel van de

²⁹⁴ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

²⁹⁵ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; Gevestigde mensenrechtenorganisatie, gesprek, Armenië, 18/03/2024; Journalist van een onafhankelijk lokaal persagentschap, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²⁹⁶ Journalist van een onafhankelijk lokaal persagentschap, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

²⁹⁷ Gevestigde mensenrechtenorganisatie, gesprek, Armenië, 18/03/2024

²⁹⁸ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

²⁹⁹ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³⁰⁰ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³⁰¹ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³⁰² Gevestigde mensenrechtenorganisatie, gesprek, Armenië, 18/03/2024; Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³⁰³ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³⁰⁴ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

³⁰⁵ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

³⁰⁶ Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

onderzoeker door de politie thuis worden opgehaald voor een ondervraging bij de onderzoeksinstantie.³⁰⁷ Dit veroorzaakt volgens UIC geen verdere problemen.³⁰⁸

4.5. Beschermingsmogelijkheden

Na de revolutie belooft de Pashinyan-regering om de politie en het rechtssysteem te hervormen. In 2020 wordt de Police Reform Coordination Council opgericht, een groep die naast overheidsactoren ook uit enkele ngo's bestaat en zich bezighoudt met het uitwerken van politiehervormingen. De keuze van Pashinyan om in januari 2023 Vahe Ghazaryan, daarvoor hoofd van de politie, te benoemen tot minister van Binnenlandse Zaken is de aanleiding voor ngo's om uit deze raad te stappen. Zij beschouwen Ghazaryan niet als onafhankelijk en stellen dat deze persoon erom bekend staat niet achter de hervormingen te staan.³⁰⁹

In het kader van de politiehervormingen is in 2021 een nieuw politiedepartement opgericht, de Patrol Police, een dienst die voornamelijk toeziet op de verkeersveiligheid en die op termijn de reguliere politie zou moeten vervangen. Een positieve evolutie op dit vlak volgens EVN-report is de aanwervingsprocedure en opleidingsperiode van zes maanden. Kandidaat-politieagenten moeten een examen afleggen om aan te tonen dat zij voldoende kennis hebben om hun taken goed uit te voeren. Dat uit zich volgens EVN-report ook in een grote tevredenheid bij de bevolking over deze politiedienst, zo blijkt uit een opiniepeiling in 2023. Tegelijk vermeldt het artikel dat de efficiëntie van deze dienst in 2023 is afgenomen in vergelijking met de beginjaren. Zo deinsde de Patrol Police er aanvankelijk niet voor terug om hooggeplaatste overheidsvertegenwoordigers tegen te houden op straat, maar bieden zij intussen hun verontschuldiging aan wanneer zij een lokale ambtenaar tegenhouden, zo stelt Daniel Ioannisyan van UIC aan EVN-report.³¹⁰ Eind 2023 uiten Ioannisyan en Artur Sakunts van het Helsinki Citizens' Assembly Vanadzor (HCAV) bijkomende kritiek. Sakunts spreekt van meldingen over deze relatief goedbetaalde politiedienst die burgers fysiek en verbaal lastigvalt en zich niet bezighoudt met toezicht op het naleven van de verkeersregels.³¹¹

Intussen is er weinig vooruitgang wat betreft de politiehervormingen. In 2023 is nog een nieuwe procedure geïntroduceerd om de geschiktheid van politieagenten te beoordelen. Het doel hiervan is om de volledige politie binnen drie jaar te testen wat betreft hun IQ, fysiek en professionele kennis. Tijdens de onderzoeksmissie licht DDF toe dat politieagenten momenteel op vrijwillige basis kunnen deelnemen aan deze tests en dat zij die slagen een kans maken op promotie of een bonus. Zodra de tests verplicht worden, zal een onvoldoende op een van de onderdelen leiden tot ontslag.³¹² In juli 2024 legt Azatutyun een verband tussen het uitblijven van grondige politiehervormingen en toegenomen criminaliteitscijfers. Tussen 2017 en 2023 is er een verdubbeling van het aantal geregistreerde misdrijven. Naast een toename in het aantal gewapende overvallen, is er voornamelijk een sterke stijging van druggerelateerde misdrijven. Een verklaring hiervoor volgens Ioannisyan, geciteerd in het artikel, is dat de politie de voorbije jaren minder competent, professioneel en efficiënt is en het politiesysteem steeds meer gekenmerkt wordt door vriendjespolitiek.³¹³

UIC heeft in maart 2024 de resultaten gepubliceerd van een opiniepeiling naar het vertrouwen in de wetshandavingsinstanties, afgenomen bij 1.200 personen. Hieruit blijkt dat de politie (57,9 %) na het leger (76,6 %) het meeste vertrouwen geniet van de bevolking, gevolgd door rechtbanken

³⁰⁷ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

³⁰⁸ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³⁰⁹ HCAV, 10/01/2023, [url](#); Caucasus Watch, 12/07/2023, [url](#); Azatutyun (Khulian A.), 18/12/2023, [url](#)

³¹⁰ EVN-report (Avetisyan A.), 16/10/2023, [url](#)

³¹¹ Azatutyun (Khulian A.), 18/12/2023, [url](#)

³¹² DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

³¹³ Azatutyun (Khulian A.), 23/07/2024, [url](#)

(41,4 %) en de procureur-generaal (39,8 %). Verder tonen de resultaten dat 40 % van de respondenten als slachtoffer of getuige aangifte zou doen van een misdrijf bij de politie. Een op vijf personen die het voorbije jaar slachtoffer of getuige was van een misdrijf, heeft hiervan effectief aangifte gedaan. De voornaamste redenen om geen contact op te nemen met de politie zijn: de veronderstelling dat niets zal veranderen (15,6 %), angst dat het niet goed zal aflopen (17,3 %), onaanvaardbaar want dan ben je een "verklikker" (17,6 %), en het vermijden van rompslomp (37,4 %).³¹⁴

Tijdens de onderzoeksmissie heeft Cedoca verschillende bronnen gevraagd naar de toegankelijkheid van de politie en het gerecht. Hierbij ging Cedoca na welke eventuele hindernissen er bestaan om een klacht in te dienen of een zaak voor het gerecht te brengen, zowel in het algemeen, als in het geval van problemen met invloedrijke personen van de huidige of vorige autoriteiten.

Wat betreft de politie bevestigen meerdere bronnen de algemene tevredenheid bij de bevolking over de Patrol Police.³¹⁵ TIAC zegt hierover dat het imago van de politie na de revolutie is verbeterd, grotendeels dankzij de oprichting van de Patrol Police die de politie dichter bij de bevolking brengt.³¹⁶ Ook DDF merkt op dat de Patrol Police de zichtbaarste politiedienst is en dat de tevredenheid over deze dienst groot is. Deze ngo betwijfelt of andere politiediensten evenveel vertrouwen genieten aangezien daar nauwelijks veranderingen of personeelswijzigingen hebben plaatsgevonden.³¹⁷ Voor de revolutie was het zeer gebruikelijk om op straat steekpenningen te betalen aan de politie. Doordat dit niet langer gebeurt, is het vertrouwen van de bevolking in de politie toegenomen. Gewelddadige politie-interventies tijdens manifestaties hebben dan weer een negatieve impact op het vertrouwen in de politie.³¹⁸

Zowel volgens TIAC als DDF kunnen mensen terughoudend zijn om naar de politie te stappen omwille van een post-Sovjetmentaliteit.³¹⁹ Hoewel het vertrouwen in de politie over het algemeen verbeterd is, hebben mensen volgens DDF vaak nog steeds de mentaliteit om niet naar de politie te gaan. Na de val van de Sovjet-Unie werd het contacteren van de politie gezien als iets problematisch. Nu zijn mensen meer geneigd om naar de politie te stappen en veeleisender geworden. Ze staan erop dat de politie haar werk doet en hun rechten beschermt. Een andere reden om geen klacht in te dienen is, volgens DDF, het feit dat velen er geen vertrouwen in hebben dat de zaak effectief zal worden onderzocht en afgehandeld. De organisatie gelooft niet dat mensen geen klacht zouden indienen uit schrik voor wraak.³²⁰ Daarnaast vermelden ook twee andere bronnen dat het voor de revolutie in 2018 heel normaal was om niet naar de politie te gaan in het geval van problemen. Mensen gingen ervan uit dat dit geen effect zou hebben omwille van een klimaat van straffeloosheid.³²¹

Personen die problemen hebben met iemand van het vorige regime en slachtoffer zijn van hun voormalige relaties, staan volgens TIAC voor een morele keuze: het behouden van hun band en vertrouwen of het verbreken van alle banden met hun voormalige collega's of baas en naar de politie stappen. De politie is wettelijk verplicht om deze persoon te beschermen, maar het kan 72 uur duren alvorens een beschermingsbevel effectief is uitgereikt. Als de persoon tegen wie een klacht is ingediend nog steeds connecties heeft binnen de politie, bestaat er een kans dat hij hierover wordt

³¹⁴ UIC, 26/03/2024, pp. 7, 18, 22, [url](#)

³¹⁵ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³¹⁶ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³¹⁷ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

³¹⁸ Bronnen dicht bij de EU, gesprek, Armenië, 20/03/2024

³¹⁹ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³²⁰ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

³²¹ Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; Gevestigde organisatie met een expertise op het gebied van mensenrechten in Armenië, gesprek, Armenië, 20/03/2024

geïnformeerd. Hierna kan hij de persoon die een klacht heeft ingediend proberen op te sporen. In de praktijk is de kans volgens deze bron klein dat mensen die zelf deel uitmaakten van corrupte netwerken naar de politie stappen. Zij hechten doorgaans meer belang aan en hebben meer vertrouwen in hun oude relaties en netwerken dan in de nieuwe instanties.³²²

Een andere reden om geen contact op te nemen met de politie of een klacht neer te leggen, kan volgens TIAC te maken hebben met het feit dat mensen niet willen vertellen wat hun eigen aandeel is in een bepaalde kwestie, bijvoorbeeld in het geval van corruptiezaken tegen invloedrijke personen van het vorige regime. Wanneer zij een klacht indienen en hun nood aan bescherming willen rechtvaardigen, zijn zij verplicht om te vertellen hoe zij met hen geconnecteerd zijn. Volgens TIAC is de kans klein dat mensen hiervoor zullen uitkomen. In het geval van een acute dreiging, zijn *low-level* personen volgens TIAC vermoedelijk meer geneigd om de politie te contacteren dan *mid-level* personen. Een *low-level* persoon die op kleine schaal enkele keren heeft meegewerkt in een corruptienetwerk, is bij een reële dreiging vermoedelijk sneller bereid om naar de politie te stappen dan iemand met meer invloed. Deze organisatie licht toe dat zij zullen afwegen wat hun eigen aandeel is alvorens naar de politie te stappen om te voorkomen dat zij zelf worden aangehouden en verantwoordelijk worden gesteld voor hun daden.³²³

In het geval van een reële dreiging vanwege iemand die gelinkt is aan de voormalige regering, zijn de autoriteiten volgens HCA zeer onvankelijk om deze persoon te helpen en de zaak verder te onderzoeken.³²⁴

Gevraagd naar de mogelijke impact om bescherming te krijgen wanneer iemand problemen heeft met een invloedrijke figuur die connecties heeft bij de politie, antwoordt UIC dat het nadelig kan zijn. Zo is het volgens deze bron mogelijk om via connecties informatie te krijgen over iemand of bepaalde voordelen te genieten, maar is het onwaarschijnlijk om via connecties iemand te straffen of lastig te vallen. De kans is volgens UIC klein dat iemand die niets heeft misdaan, problemen zal ondervinden. Op de vraag of de politie reageert wanneer iemand bedreigd wordt door iemand invloedrijk, antwoordt deze bron dat het afhangt van de aard van de dreiging. Als er indicaties zijn van een risico op geweld of andere ernstige gevolgen, zal de politie waarschijnlijk reageren.³²⁵ Als de politie niet reageert, zijn er zowel volgens UIC als DDF andere instanties die kunnen optreden: het Onderzoekscomité, het Anticorruptiecomité of de Procureur-Generaal.³²⁶ Een van deze instanties zal volgens UIC normaal gezien wel actie ondernemen. Een andere mogelijkheid is het zich richten tot de pers. Wanneer de pers een artikel publiceert over een misdrijf, is de kans dat er een onderzoek volgt groot.³²⁷

Wat betreft het rechtssysteem stellen verschillende bronnen dat het ondanks tekortkomingen, beter functioneert dan voor de revolutie.³²⁸ Op het gebied van vertrouwen in de rechtshandhaving, is er weinig verbetering. Dat is volgens TIAC het gevolg van het feit dat veel mensen in lagere en middelhoge functies in de wetshandavingsinstanties dezelfde personen zijn als voor de revolutie. Burgers hebben er daarom weinig vertrouwen in dat hun veiligheid kan worden gegarandeerd wanneer zij aangifte doen.³²⁹ Ook een lokale mensenrechtenorganisatie wijst erop dat het feit dat veel

³²² TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³²³ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³²⁴ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

³²⁵ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³²⁶ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

³²⁷ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³²⁸ Bronnen dicht bij de EU, gesprek, Armenië, 20/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³²⁹ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

onderzoekers en procureurs niet zijn vervangen na de revolutie en dat zij nu instaan voor de verdere afhandeling van een zaak, een negatieve impact heeft op het vertrouwen in het rechtssysteem.³³⁰

Het voornaamste probleem in het rechtswezen zijn de langdurige juridische procedures en het gebrek aan efficiëntie.³³¹ Dit neemt niet weg dat het gerecht volgens UIC beschouwd kan worden als toegankelijk en voldoende onafhankelijk. Het loont volgens deze ngo de moeite om in beroep te gaan tegen een juridische uitspraak. Zeker in administratieve rechtbanken is de kans om een rechterlijke uitspraak te wijzigen groot. Ook strafrechtbanken, die 24/7 uur open zijn, weigeren volgens UIC regelmatig het verzoek van een procureur om iemand in voorlopige hechtenis te plaatsen, zeker wanneer de persoon in kwestie wordt bijgestaan door een advocaat die dit aanvecht.³³² Daarnaast merken UIC en een politiek analist op dat rechtbanken er niet voor terugdeinzen om een uitspraak te doen tegen de belangen van de regering, in tegenstelling tot voor de revolutie.³³³

Meerdere bronnen wijzen op het belang van een goede advocaat.³³⁴ Volgens HRH Yerevan zijn er heel wat gekwalificeerde strafrechtadvocaten. Wanneer het niet gaat over een high-profile strafzaak, is er met een goede advocaat een grote kans op gerechtigheid.³³⁵ De prijs voor een goede advocaat kan voor minder goeude personen een hindernis zijn. Zeker wanneer een procedure aansleept, kunnen de kosten voor rechtsbijstand hoog oplopen. Voor gewone burgers is een privé-advocaat in dergelijke situatie vaak te duur, zo stelt TIAC. Er bestaat ook een systeem van openbare verdedigers (*public defenders*), maar hun aantal is beperkt en zij genieten weinig vertrouwen. In de maatschappij bestaat de perceptie dat zij, onder andere omwille van hun lage lonen, minder geschikt zijn om iemand naar behoren te verdedigen. In strafzaken kan een beroep worden gedaan op een gratis pro-Deoadvocaat, maar ook zij zijn onderbemand en genieten weinig vertrouwen. Daarom verkiezen de meesten om alle middelen in te zetten voor een goede advocaat. Ngo's kunnen ook rechtsbijstand verlenen, maar hebben beperkte middelen. Zij houden zich voornamelijk bezig met mensenrechtenschendingen en niet met corruptierechtszaken.³³⁶

Het strafrecht werkt volgens HRH Yerevan voldoende, ook al is er ruimte voor verbetering.³³⁷ Ook volgens een politiek analist zijn gewone burgers over het algemeen in staat om hun rechten te verdedigen via de bestaande instanties.³³⁸

Twee mensenrechtenorganisaties vermelden dat uitspraken van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM) een aanzienlijke impact hebben. Zo schikken rechters zich steeds meer naar EHRM-vonnissen.³³⁹

³³⁰ Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

³³¹ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³³² UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³³³ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; Politiek analist, gesprek, Jerevan, 19/03/2024

³³⁴ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; Gevestigde organisatie met een expertise op het gebied van mensenrechten in Armenië, gesprek, Armenië, 20/03/2024

³³⁵ HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

³³⁶ TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

³³⁷ HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

³³⁸ Politiek analist, gesprek, Jerevan, 19/03/2024

³³⁹ HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; Gevestigde mensenrechtenorganisatie, gesprek, Armenië, 18/03/2024

5. Protestacties

Na de Fluwelen Revolutie worden op regelmatige basis protestacties georganiseerd. Volgens Freedom House is protesteren een nieuwe norm geworden, ook voor de gewone bevolking. Na de oorlog in 2020 voeren oppositiepartijen voornamelijk protestacties tegen de uitkomst van de oorlog en het onderhandelingsproces met Azerbeidzjan over een vredesakkoord. Manifestanten vragen meermaals het aftreden van de eerste minister. Middenveldorganisaties organiseren eerder acties rond sociale thema's, bijvoorbeeld over de opvang van vluchtelingen of de situatie van oorlogsgevangenen.³⁴⁰

Freedom House stelt meerdere jaren op rij vast dat de wet het recht op samenkomst garandeert, maar dat dit in de praktijk niet altijd wordt nageleefd.³⁴¹ HCA licht op basis van haar monitoringactiviteiten toe dat het erop lijkt dat de mate waarin de politie tussenkomt tijdens manifestaties niet afhangt van de omvang, maar wel van het soort protestactie en de organisatoren erachter. Er bestaat een risico op *over-policing*³⁴² tijdens protestacties met een politieke agenda georganiseerd door de oppositie, zeker wanneer de actie plaatsvindt voor een overheidsgebouw tijdens een regeringsbijeenkomst. Vanaf een aantal duizenden aanwezigen fungeert de politie regelmatig als een barrière. De politie komt volgens HCA doorgaans tussen in het geval van situaties van burgerlijke ongehoorzaamheid. Er kunnen bijvoorbeeld aanvaringen ontstaan tussen de politie en betogers wanneer manifestanten door een linie van de politie proberen te breken. De politiereactie is volgens HCA niet altijd proportioneel. Zo zijn er een aantal situaties waarin de politie onnodig geweld heeft gebruikt tegen manifestanten of een aanzienlijk aantal betogers heeft aangehouden met als doel de protestactie te beëindigen.³⁴³ Naast HCA vermelden ook andere bronnen dat de politie tijdens een aantal protestacties buitensporig geweld heeft gebruikt tegen manifestanten.³⁴⁴ De omstandigheden waarin de politie betogers arresteert of geweld gebruikt, komen verder in dit hoofdstuk aan bod.

De volgende subhoofdstukken geven per jaartal voor de periode 2020-2024 een algemeen zicht op het verloop van protestacties, gevolgd door een chronologische opsomming van manifestaties tijdens dewelke de politie met geweld is tussengekomen of meerdere deelnemers heeft aangehouden. Het doel hiervan is niet om een exhaustief overzicht te geven van alle manifestaties met geweldincidenten of aanhoudingen, maar wel om de evolutie of tendensen van politiegeweld en arrestaties te beschrijven. Manifestaties die vreedzaam zijn verlopen worden hier niet vermeld. Een afzonderlijk subhoofdstuk beschrijft welke maatregelen worden getroffen tegen politiegeweld en wanpraktijken van de ordediensten.

³⁴⁰ Freedom House, 20/04/2022, [url](#)

³⁴¹ Freedom House, 17/02/2022, [url](#); Freedom House, 09/03/2023, [url](#); Freedom House, 29/02/2024, [url](#)

³⁴² In verhouding tot het aantal betogers wordt een aanzienlijk aantal politieagenten ingezet om te kunnen toezien op het verloop van de manifestatie, vaak niet alleen uit Jerevan, maar ook vanuit andere Armeense regio's. cf. HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

³⁴³ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

³⁴⁴ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; Politiek analist, gesprek, Jerevan, 19/03/2024

5.1. Chronologisch overzicht van arrestaties, politiegeweld en incidenten tijdens protestacties na de oorlog in 2020

5.1.1. Protestacties in 2020

De omstandigheden waarin publieke bijeenkomsten plaatsvinden in 2020 zijn volgens Freedom House beter dan voor de Fluwelen Revolutie. Zo zijn er minder hindernissen voor manifestanten om aan protestacties deel te nemen en zijn er minder politie-interventies.³⁴⁵

Toch zijn er op verschillende momenten ernstige beperkingen op de vrijheid van vergadering. De eerste beperkingen worden opgelegd op 16 maart 2020 in het kader van maatregelen om de verspreiding van het COVID-19-virus tegen te gaan. Bijeenkomsten met meer dan twintig personen blijven verboden tot 12 augustus 2020. Wanneer de krijgswet wordt ingevoerd bij de start van de oorlog in Nagorno Karabach op 27 september 2020 gaat ook een verbod in op publieke bijeenkomsten. Dit verbod blijft van kracht tot 2 december 2020.³⁴⁶

Op 14-16 juni 2020 komen honderden mensen op straat om hun steun te betuigen aan oppositieleider Gagik Tsarukyan (Prosperous Armenia) wanneer het parlement beslist om zijn onschendbaarheid op te heffen. Dat is nodig om het zakenicoon te kunnen arresteren in het kader van een onderzoek naar fiscale fraude en stemmenkoperij in 2017.³⁴⁷ Meer dan 250 mensen worden gearresteerd wegens het schenden van het verbod op bijeenkomsten in het kader van de coronamaatregelen.³⁴⁸

Vanaf 11 november 2020 organiseert de oppositie meerdere protestacties in Jerevan om het ontslag van de eerste minister te eisen. De politie arresteert op verschillende momenten zowel leiders als deelnemers van de protestacties wegens inbreuken op de krijgswet.³⁴⁹ Sommige partijleiders worden meermaals gearresteerd en telkens opnieuw vrijgelaten.³⁵⁰ Mensenrechtenorganisaties ontkennen volgens het USDOS beweringen dat de arrestaties politiek gemotiveerd zijn.³⁵¹ Tijdens protestacties tegen Pashinyan in het centrum van Jerevan tussen 22 en 24 december 2022 worden tientallen manifestanten aangehouden na aanvaringen met de politie.³⁵²

RFE/RL schrijft hierover dat rechters zich verzetten tegen de arrestaties van tientallen leiders en leden van oppositiepartijen en activisten die protesteren tegen de regering na het staakt-het-vuren. De houding van rechters tegenover deze arrestaties en aanklachten leggen volgens RFE/RL de spanningen bloot tussen de regering en het rechtswezen.³⁵³

5.1.2. Protestacties in 2021

In de aanloop naar de parlementsverkiezingen in juni 2021 vinden er regelmatig antiregeringsbetogingen plaats. Freedom House schrijft hierover dat manifestaties meestal hebben kunnen plaatsvinden zonder ernstige hindernissen, ondanks enkele gewelddadige tussenkomsten van de politie en de tijdelijke aanhouding van manifestanten tijdens een aantal betogingen.³⁵⁴ Freedom

³⁴⁵ Freedom House, 03/04/2020, [url](#)

³⁴⁶ USDOS, 30/03/2021, p. 29, [url](#)

³⁴⁷ RFE/RL, 14/06/2020, [url](#); OSW (Górecki W.), 17/06/2020, [url](#); RFE/RL, 21/06/2020, [url](#)

³⁴⁸ Freedom House, 25/02/2021, [url](#)

³⁴⁹ USDOS, 30/03/2021, p. 29, [url](#); Eurasianet (Kucera J.), 11/11/2020, [url](#)

³⁵⁰ RFE/RL, 16/11/2020, [url](#)

³⁵¹ USDOS, 30/03/2021, p. 29, [url](#)

³⁵² Caucasian Knot (Martirosyan A.), 25/12/2020, [url](#); Freedom House, 25/02/2021, [url](#)

³⁵³ RFE/RL, 22/01/2021, [url](#)

³⁵⁴ Freedom House, 17/02/2022, [url](#); Freedom House, 20/04/2022, [url](#)

House merkt nog op dat de spanning tussen verschillende politieke kampen regelmatig hoog oploopt tijdens betogingen in 2021. Desondanks is er volgens de organisatie slechts in enkele situaties sprake van buitensporig politiegeweld.³⁵⁵ Zowel het USDOS als Freedom House vermelden een situatie van disproportioneel politiegeweld tijdens een vreedzame betoging op 20-21 augustus 2021 tegen bouwplannen in Jerevan. De aanwezige politie heeft volgens het USDOS disproportioneel hardhandig opgetreden tegen een aantal betogers tijdens de manifestatie, alsook tijdens hun aanhouding.³⁵⁶ Volgens het USDOS is er geen informatie bekend over maatregelen tegen de betrokken politieagenten, terwijl er wel een aantal strafzaken zijn opgestart tegen manifestanten.³⁵⁷

Tijdens een antiregeringsbetoging met enkele duizenden deelnemers op 28 januari 2021 zijn er een aantal aanvaringen met de politie. Minstens 21 personen zijn aangehouden.³⁵⁸ Op 23 februari 2021 trachten aanhangers van de Homeland Salvation Movement, een koepelbeweging van oppositiepartijen die achter de organisatie van protestacties zit, te verhinderen dat Pashinyan een gebouw betreedt. Dezelfde dag blokkeert deze beweging verschillende straten in het stadscentrum van Jerevan. Meer dan vijftig personen worden gearresteerd, onder wie aanhangers van de Homeland Salvation Movement.³⁵⁹

Op 21 april 2021 zijn er protestacties tegen Pashinyan in de zuidelijke Armeense regio Syunik. De inwoners van de regio uiten hun onvrede over de mogelijke gevolgen voor hun veiligheid na de oorlog in Nagorno Karabach aangezien de regio na meer dan dertig jaar opnieuw grenst aan Azerbeidzjan. Bij zijn vertrek uit Meghri ontstaat er een conflict tussen de lokale bevolking en de lijfwachten van Pashinyan.³⁶⁰ Caucasian Knot schrijft dat Pashinyan de ordediensten het bevel heeft gegeven om de organisatoren van de protestacties te vinden en te straffen.³⁶¹ Volgens Azatutyun zijn een aantal burgers en lokale overheidsafgevaardigden aangehouden. Een van hen is een lokale burgemeester (van de steden Agarak en Meghri) die wordt verdacht van het organiseren van de protestactie en hooliganisme. Volgens de toenmalige ombudsman zijn minstens twee personen tijdens hun detentie mishandeld. De ombudsman beschuldigt Pashinyan ervan illegale bevelen te hebben gegeven aan de onderzoekers. De politie ontkent instructies te hebben ontvangen en beweert dat twee of drie personen zijn aangehouden voor een ondervraging. Een lokale zakenman en regeringscriticus, geciteerd door Azatutyun, spreekt van een twintigtal arrestaties.³⁶²

Eind november 2021 organiseert de Liberation Movement, een nieuwe beweging van oppositiefiguren en activisten, verschillende protestacties in Jerevan om te voorkomen dat de grens met Azerbeidzjan wordt vastgelegd. Zij eisen onder andere het aftreden van Pashinyan en de president, Armen Sarkisyan. Op 22 november 2021 blokkeren activisten verschillende straten in Jerevan om te voorkomen dat er beslissingen zouden vallen over de grens. Volgens de politie zijn achttien personen aangehouden. Ook op 23, 24, 26 en 27 november organiseren zij protestacties in Jerevan.³⁶³ Zes personen zijn opgepakt wegens ongehoorzaamheid aan de politie.³⁶⁴

³⁵⁵ Freedom House, 20/04/2022, [url](#)

³⁵⁶ USDOS, 12/04/2022, p. 33, [url](#); Freedom House, 20/04/2022, [url](#)

³⁵⁷ USDOS, 12/04/2022, p. 33, [url](#)

³⁵⁸ RFE/RL, 28/01/2021, [url](#)

³⁵⁹ RFE/RL, 23/02/2021, [url](#)

³⁶⁰ Azatutyun (Saribekian G.), 21/04/2021, [url](#)

³⁶¹ Caucasian Knot, 21/04/2021, [url](#)

³⁶² Azatutyun (Saribekian G.), 22/04/2021, [url](#)

³⁶³ Caucasian Knot, 26/11/2021, [url](#); Caucasian Knot, 28/11/2021, [url](#); Aravot, 02/12/2021, [url](#)

³⁶⁴ Caucasian Knot, 26/11/2021, [url](#); Caucasian Knot, 28/11/2021, [url](#)

5.1.3. Protestacties in 2022

Antiregeringsbetogingen, geleid door de oppositie, blijven in 2022 voortduren. Een uitspraak van Pashinyan over mogelijke toegiften over de status van Nagorno Karabach in het kader van het onderhandelingsproces met Azerbeidzjan leidt tot wekenlange protestacties tussen 1 mei en midden juni 2022.³⁶⁵ Manifestanten blokkeren in deze periode wekenlang meerdere straten in de hoofdstad. Op verschillende momenten is er volgens het USDOS sprake van disproportioneel politiegeweld tegen manifestanten en journalisten, en zijn er willekeurige arrestaties van betogers. Daarnaast zijn er ook schermutselingen tussen burgers met tegengestelde politieke standpunten, alsook situaties waarin burgers geweld gebruiken om de politie uit te dagen.³⁶⁶

Op 2 mei 2022 arresteert de politie volgens het Armeense perskanaal Factor in totaal 244 personen.³⁶⁷ Eurasianet schrijft hierover dat de betogers zijn aangehouden terwijl zij straten blokkeerden in de hoofdstad. Activisten bekritisieren volgens deze bron de brutale wijze waarop de politie omging met betogers en journalisten.³⁶⁸ Afgevaardigden van het snelleresponsteam van de Human Rights Defender van Armenië hebben op 2 mei 2022 in totaal 151 gearresteerden in acht verschillende politiedepartementen bezocht. Meerdere procedurele inbreuken zijn hierbij vastgesteld. Zo zijn er verschillende situaties waarin de aangehouden personen niet geïnformeerd waren over de redenen van hun arrestatie en zijn er anderen die langer zijn vastgehouden dan de wettelijk toegestane termijn van drie uur (om iemand administratief aan te houden zonder aanklacht). Daarnaast uit de ombudsman zijn bezorgdheid over enkele situaties van disproportioneel politiegeweld tegen manifestanten. Tegelijkertijd merkt deze instantie op dat een aantal manifestanten politieagenten heeft geprovoceerd, door te schelden of hun insignes en schouderriemen af te scheuren.³⁶⁹

Ook in de dagen die volgen worden regelmatig manifestanten gearresteerd. De meesten worden opnieuw vrijgelaten.³⁷⁰ Zo zijn volgens RFE/RL meer dan 200 betogers aangehouden op 3 mei 2022.³⁷¹ Op 16 mei 2022 arresteert de politie meer dan negentig chauffeurs die met hun auto straten in de hoofdstad blokkeren.³⁷² Op 17 mei 2022 is er een recordaantal van vierhonderd arrestanten in Jerevan. Het gaat opnieuw om betogers die tientallen straten blokkeren.³⁷³ Op 30 mei 2022 zijn er opstootjes tussen betogers en de politie wanneer een groep betogers door een politiecordons tracht te geraken. Twee politieagenten worden opgenomen in het ziekenhuis. Volgens leiders van de oppositie zijn ook enkele betogers gewond geraakt, maar deze informatie kon volgens RFE/RL niet onafhankelijk worden geverifieerd. In totaal zijn 111 personen aangehouden.³⁷⁴ Acht van hen zijn volgen OC-Media niet onmiddellijk vrijgelaten en riskeren een criminele aanklacht.³⁷⁵ De Human Rights Defender blijft ook bij bovenstaande protestacties kritisch voor gewelddadige handelingen van de politie en procedurele inbreuken tijdens de arrestaties en rapporteert hierover regelmatig op basis van monitoringactiviteiten en bezoeken aan gearresteerden.³⁷⁶

³⁶⁵ OC-Media (Avetisyan A.), 15/06/2022, [url](#)

³⁶⁶ USDOS, 20/03/2023, p. 26, [url](#)

³⁶⁷ Factor (Vardanyan R.), 02/05/2022, [url](#)

³⁶⁸ Eurasianet (Mejlumyan A.), 02/05/2022, [url](#)

³⁶⁹ Human Rights Defender of Armenia, 02/05/2022, [url](#)

³⁷⁰ OC-Media (Avetisyan A.), 11/05/2022, [url](#)

³⁷¹ RFE/RL, 03/05/2022, [url](#)

³⁷² Azatutyun (Khulyan A.), 16/05/2022, [url](#)

³⁷³ RFE/RL, 17/05/2022, [url](#)

³⁷⁴ RFE/RL, 30/05/2022, [url](#)

³⁷⁵ OC-Media (Avetisyan A.), 01/06/2022, [url](#)

³⁷⁶ Human Rights Defender of Armenia, 04/05/2022, [url](#); 05/05/2022, [url](#); 06/05/2022, [url](#); 10/05/2022, [url](#); 16/05/2022, [url](#); 17/05/2022, [url](#); 31/05/2022, [url](#)

Op 3 juni 2022 escaleert het geweld tussen de politie en de betogers. De politie zet stungranaten in om de demonstranten voor de residentie van de eerste minister uiteen te drijven.³⁷⁷ Het is volgens RFE/RL een van de gewelddadigste betogingen sinds het begin van de protestacties begin mei 2022.³⁷⁸ Een vijftigtal personen, onder wie 39 politieagenten, raakt gewond tijdens aanvaringen tussen de politie en betogers.³⁷⁹ Volgens Daniel Ioannisyanyan van het UIC gedroegen de betogers zich agressief en lokten de oppositieleiders gevechten uit, maar slaagde de politie er niet in om het geweld te voorkomen.³⁸⁰

Meer dan twintig strafzaken zijn geopend tegen betogers wegens beschuldigingen inzake hooliganisme, geweld tegen overheidspersoneel en obstructie van het verkeer, zo schrijft OC-Media op 11 mei 2022.³⁸¹ Tegen het einde van de protestacties half juni 2022 citeert Azatutyun een oppositieleider die spreekt van meer dan dertig activisten en aanhangers van de oppositie die nog steeds zijn aangehouden in het kader van de protestacties. De meerderheid is aangeklaagd voor het aanvallen van een politieagent of regeringsgetrouwen. Oppositieleiders noemen deze beschuldigingen politiek gemotiveerd.³⁸² Wat betreft onwettige acties van de politie, schrijft OC-Media op 1 juni 2022 dat het Onderzoekscomité 25 zaken heeft geopend sinds het begin van de protestacties.³⁸³

In een rapport van het HCAV over mensenrechtenschendingen door de politie, gepubliceerd in februari 2023, stelt de ngo dat de politie hardhandig heeft opgetreden tijdens de manifestaties tussen eind april 2022 en midden juni 2022. De ngo schrijft dat politiereacties steeds onvoorspelbaarder worden en dat er situaties zijn waarin agenten zich niet kunnen beheersen. Daarnaast noemt het HCAV het onaanvaardbaar dat politieagenten in dienst zonder insignia, alsook gemaskerde personen in burgerkledij zijn ingezet tijdens protestacties in april-juni 2022. Dit is iets wat volgens de ngo steeds vaker voorkomt.³⁸⁴

Tijdens een vreedzame manifestatie aan de militaire herdenkplaats Yerablur op 21 september 2022, georganiseerd door verwanten van soldaten die zijn omgekomen tijdens de oorlog met Azerbeidzjan, heeft de politie minstens 37 personen op een gewelddadige manier gearresteerd. Enkele manifestanten raakten hierbij gewond. Een groep lokale mensenrechtenorganisaties vraagt als reactie hierop het aftreden van Vahe Ghazaryan, het hoofd van de politie in Jerevan.³⁸⁵ In januari 2023 wordt Ghazaryan benoemd tot minister van Binnenlandse Zaken. In april 2023 schrijft Azatutyun dat er nog geen politieagenten ter verantwoording zijn geroepen of gesanctioneerd.³⁸⁶

5.1.4. Protestacties in 2023

Het is volgens Freedom House in 2023 net zoals voorgaande jaren zeer gebruikelijk om protestacties te organiseren. Zowel politieke partijen, burgers als middenveldorganisaties organiseren tal van protestacties over uiteenlopende sociale en politieke thema's. De belangrijkste aanleiding om betogingen te organiseren blijven mogelijke veiligheidsrisico's in het kader van het conflict met Azerbeidzjan.³⁸⁷ Na het offensief van Azerbeidzjan in Nagorno Karabach op 19 september 2023 en de

³⁷⁷ Freedom House, 09/03/2023, [url](#); OC-Media (Avetisyan A.), 03/06/2022, [url](#)

³⁷⁸ RFE/RL (Saribeikian G. & Museyelyan S.), 04/06/2022, [url](#)

³⁷⁹ OC-Media (Avetisyan A.), 15/06/2022, [url](#); Human Rights Defender of Armenia, 04/06/2022, [url](#)

³⁸⁰ OC-Media (Avetisyan A.), 15/06/2022, [url](#)

³⁸¹ OC-Media (Avetisyan A.), 11/05/2022, [url](#)

³⁸² Azatutyun, 14/06/2022, [url](#)

³⁸³ OC-Media (Avetisyan A.), 01/06/2022, [url](#)

³⁸⁴ HCAV, 20/02/2023, [url](#)

³⁸⁵ Freedom House, 09/03/2023, [url](#)

³⁸⁶ Azatutyun (Khulian A.), 14/04/2023, [url](#)

³⁸⁷ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

daaropvolgende overgave van de regio volgen verschillende antiregeringsbetogingen.³⁸⁸ Freedom House wijst op een aantal situaties van buitensporig politiegeweld tijdens deze manifestaties.³⁸⁹ Tegelijk vermeldt de organisatie dat manifestanten in een aantal gevallen politieagenten hebben uitgedaagd, maar dat de politie ook met geweld heeft gereageerd op situaties zonder provocaties.³⁹⁰ Volgens het USDOS is het aantal situaties waarin de politie buitensporig geweld gebruikt tijdens deze protestacties beperkt. Nog volgens deze bron reageerde de politie in beperkte mate met geweld en stungranaten.³⁹¹

Protestacties na het Azerbeidzjaanse offensief in Nagorno Karabach bereiken volgens het HCA, een lokale ngo die protestacties monitort, een hoogtepunt op 25 september 2023 met 7.000 deelnemers en doven geleidelijk uit tegen eind september 2023. Volgens het AHC hebben er tijdens deze manifestaties meerdere aanvaringen tussen de politie en de betogers plaatsgevonden.³⁹² Op 19 september 2023, toen de politie zonder voorafgaande waarschuwing stungranaten heeft ingezet, zijn minstens 34 personen gewond geraakt, onder wie 16 politieagenten.³⁹³ Het HCA verwijst naar gegevens van het ministerie van Binnenlandse Zaken, waaruit blijkt dat meer dan vijfhonderd mensen zijn opgepakt. Zestig personen zijn aangeklaagd, van wie 37 personen gedurende twintig dagen tot twee maanden in voorlopige hechtenis en vijf personen onder huisarrest zijn geplaatst.³⁹⁴ De meesten werden aangeklaagd wegens hooliganisme, deelname aan massale onlusten, geweld tegen of het aanvallen van een politieagent.³⁹⁵ Volgens het USDOS zaten op 3 november 2023 nog 28 beklaagden in voorhechtenis. Nog volgens deze bron heeft het Onderzoekscomité naar 58 personen een onderzoek gelanceerd, van wie 46 personen officieel zijn aangeklaagd in verband met de protesten in september 2023.³⁹⁶

Een van de personen die is aangeklaagd is Levon Kocharyan, de zoon van ex-president Robert Kocharyan. Hij wordt ervan beschuldigd politieagenten te hebben aangevallen. Zijn advocaten beweren dat Kocharyan tijdens zijn arrestatie hard is geslagen door de politie.³⁹⁷ In november 2023 heeft Kocharyan een aftredend parlamentslid van de Armenia Alliance vervangen, waardoor hij na twee maanden in voorhechtenis het detentiecentrum mocht verlaten.³⁹⁸ De zaak bleef na zijn vrijlating wel lopende.³⁹⁹ Er is geen informatie bekend over een eventuele afloop.

Zowel Azatuyun als CivilNet schrijven dat de meeste personen die terechtstaan in het kader van hun deelname aan de protestacties eind september 2023 universiteitsstudenten zijn. CivilNet vermeldt het gewelddadige gedrag van een aantal agenten van een speciale eenheid van de politie, herkenbaar aan hun rode baretten. Volgens het artikel hebben zij willekeurig universiteitsstudenten aangehouden, hen met geweld weggevoerd in politievoertuigen en hen langer dan de wettelijke maximumtermijn van drie uur vastgehouden.⁴⁰⁰ Azatutyun schrijft begin november 2023 dat de meerderheid van de honderden personen die zijn aangehouden, al na enkele uren is vrijgelaten. Minstens 48 personen, van wie het merendeel universiteitsstudenten, zijn aangeklaagd wegens deelname aan massale

³⁸⁸ Freedom House, 29/02/2024, [url](#); HCA, 16/11/2023, pp. 4-5, [url](#); CivilNet, 21/09/2023, [url](#); RFE/RL, 22/09/2023, [url](#); Azatutyun, 24/09/2023, [url](#)

³⁸⁹ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

³⁹⁰ Freedom House, 09/04/2024, [url](#)

³⁹¹ USDOS, 23/04/2024, p. 27, [url](#)

³⁹² HCA, 16/11/2023, pp. 4-5, 24, [url](#)

³⁹³ HCA, 16/11/2023, pp. 4-5, 18, [url](#)

³⁹⁴ News.am, 22/10/2023, [url](#); HCA, 16/11/2023, p. 24, [url](#)

³⁹⁵ HCA, 16/11/2023, pp. 4-5, 18, [url](#)

³⁹⁶ USDOS, 23/04/2024, p. 28, [url](#)

³⁹⁷ OC-Media (Barseghyan A.), 06/11/2023, [url](#)

³⁹⁸ Armen Press, 06/11/2023, [url](#)

³⁹⁹ OC-Media (Barseghyan A.), 06/11/2023, [url](#)

⁴⁰⁰ CivilNet, 19/10/2023, [url](#)

onlusten. Half oktober 2023 zitten nog 31 personen in voorhechtenis in afwachting van het onderzoek. Op 1 november 2023 zijn volgens hetzelfde artikel nog vier extra personen gearresteerd voor hun deelname aan de protesten in september 2023. De oppositie noemt de arrestaties politiek gemotiveerd, iets wat het Onderzoekscomité ontkent. Enkele mensenrechtenactivisten uiten volgens het artikel eveneens hun bezorgdheid over de motieven achter de arrestaties, gelet op het feit dat er voor voorarrest in plaats van huisarrest wordt gekozen.⁴⁰¹

De autoriteiten hebben volgens het USDOS dertien strafrechtelijke onderzoeken geopend in verband met beschuldigingen van buitensporig politiegeweld.⁴⁰²

Verschillende onafhankelijke persagentschappen, waaronder Eurasianet, RFE/RL en CivilNet, berichten eveneens over andere protestacties in 2023 tijdens dewelke deelnemers administratief zijn aangehouden. Op 8 januari 2023 bijvoorbeeld zijn tientallen activisten en burgers opgepakt voor de Russische militaire basis in Gyumri tijdens een manifestatie van een honderdtal deelnemers die willen dat Armenië uit de CSTO stapt.⁴⁰³ Op 8 augustus 2023 heeft de politie veertien personen van een groep oorlogsveteranen aangehouden terwijl zij het verkeer blokkeerden in het centrum van Jerevan. De groep vroeg de autoriteiten om maatregelen te treffen tegen de maandenlange blokkade van de Lachin-corridor om humanitaire hulpgoederen naar Nagorno Karabach te kunnen brengen. Volgens Azatutyun zijn zij aangehouden omdat zij geen gehoor gaven aan politiebevelen, maar zouden zij snel worden vrijgelaten.⁴⁰⁴

5.1.5. Protestacties in 2024

Eind april 2024 ontstaat er een nieuwe golf van protestacties naar aanleiding van de bekendmaking van de overhandiging van vier Azerbeidzjaanse exclaves in de Armeense provincie Tavush aan Azerbeidzjan in het kader van het demarcatieproces. Deze protestacties, geleid door de aartsbisschop van Tavush, Bagrat Galstanyan, houden aan tot half juni 2024. Zowel in Tavush, als in de hoofdstad komen in deze periode mensen op straat om hun onvrede te uiten en het ontslag van de eerste minister te vragen. Op 9 mei 2024, wanneer Galstanyan met zijn mars aankomt in Jerevan, bereikt het aantal deelnemers een hoogtepunt.⁴⁰⁵ Afhankelijk van de bron varieert het aantal aanwezigen van 20.000 tot 44.000.⁴⁰⁶

Verschillende onafhankelijke perskanalen, waaronder OC-Media, RFE/RL en Azatutyun, brengen op regelmatige basis verslag uit over deze protesten. De politie arresteert op verschillende momenten manifestanten. Zo drijft de politie op 24 april 2024 een antiregeringsbetoging in de hoofdstad uiteen, georganiseerd door een oppositiegroep genaamd Armenian National Alliance. Hierbij worden minstens 96 mensen aangehouden. De buitengewone reactie van de ordediensten is volgens Azatutyun het gevolg van een incident eerder die dag, toen verschillende regeringscritici Pashinyan en zijn vrouw beledigden tijdens een herdenkingsplechtigheid in Tsitsernakabert.⁴⁰⁷ Op 13 mei 2024 pakt de politie meer dan 170 mensen op die in de hoofdstad straten blokkeren. De oproerpolitie doet dat volgens Azatutyun en OC-Media met geweld.⁴⁰⁸ Het ministerie van Binnenlandse Zaken deelt mee dat 156 van

⁴⁰¹ Azatutyun (Bulghadarian N.), 01/11/2023, [url](#)

⁴⁰² USDOS, 23/04/2024, p. 28, [url](#)

⁴⁰³ Eurasianet (Gavin G.), 09/01/2023, [url](#)

⁴⁰⁴ Azatutyun (Yeghiazarian N.), 08/08/2023, [url](#)

⁴⁰⁵ Common Space (Poghosyan B.), 26/05/2024, [url](#)

⁴⁰⁶ Eurasianet, 10/05/2024, [url](#); Common Space (Poghosyan B.), 26/05/2024, [url](#)

⁴⁰⁷ Azatutyun (Bulghadarian N.), 29/04/2024, [url](#); ArmInfo (Mkrtchyan M.), 25/04/2024, [url](#)

⁴⁰⁸ OC-Media (Avetisyan A.), 13/05/2024, [url](#); Azatutyun (Khulian A., Galstian S. & Khachatryan M.), 13/05/2024, [url](#)

de 171 gearresteerden tegen de late namiddag zijn vrijgelaten.⁴⁰⁹ Azatutyun schrijft op 14 mei 2024 dat sinds het begin van de protestacties vijf journalisten gewond zijn geraakt tijdens hun werkzaamheden.⁴¹⁰ Op 27 mei 2024 spreekt RFE/RL van meer dan 270 arrestaties. Het gaat opnieuw over mensen die het verkeer blokkeerden in de hoofdstad.⁴¹¹ Er zijn beelden waarop te zien is hoe politieagenten van de speciale eenheid, Ashot Simonyan, een parlamentslid van de oppositiepartij ARF, hardhandig aanpakken. Volgens het ministerie van Binnenlandse Zaken is er een intern onderzoek opgestart en is een van de betrokken agenten geschorst. Er is geen strafrechtelijk onderzoek geopend.⁴¹² Een groep lokale ngo's, waaronder TIAC, HCAV en Protection of Rights Without Borders (PRWB), reageert op de gebeurtenissen van 27 mei 2024 dat jarenlange straffeloosheid ertoe heeft geleid dat geweld het belangrijkste drukingsmiddel is geworden voor de ordediensten.⁴¹³

Op 12 juni 2024 escaleert de situatie wanneer betogers het parlamentsgebouw proberen te bestormen en de politie dit tracht te verhinderen.⁴¹⁴ De politie heeft volgens CivilNet minstens twintig stungranaten afgevuurd als reactie op betogers die met flessen en andere voorwerpen naar de ordediensten gooiden. Het zijn volgens deze bron de zwaarste geweldsincidenten tussen betogers en de politie in jaren.⁴¹⁵ Dat concludeert ook het HCA. Deze ngo beschrijft in een gedetailleerd rapport hoe de situatie gelijkmatig is geëscaleerd tot het moment waarop de politie stungranaten naar de menigte gooide. Het rapport vermeldt ook pogingen van politieagenten om de "Red Berets", een verwijzing naar de oproerpolitie, te bedaren toen zij met geweld ingingen tegen betogers. Daarnaast bevat het rapport beschrijvingen van andere gewelddadige politieacties tegen betogers.⁴¹⁶ Een groep lokale ngo's en mensenrechtenactivisten stelt in een gezamenlijke verklaring dat de bijeenkomst over het algemeen vreedzaam was en dat de aanwezige manifestanten ongewapend waren, maar dat een aantal aanwezigen geweld gebruikten. Kritiek luidt dat, in plaats van specifieke individuen te isoleren, de politie zonder correcte waarschuwing extreme maatregelen heeft getroffen door stungranaten in te zetten tegen de menigte.⁴¹⁷ Richard Giragosyan, directeur van de onafhankelijke Armeense denktank Regional Studies Center (RSC), blikt in juli 2024 in een artikel van de Byline Times terug op de protestacties. Hij spreekt van een initiële overreactie van de politie en de ordediensten, maar gelooft dat de autoriteiten heel voorzichtig zijn geweest om een escalatie te voorkomen. De autoriteiten hebben volgens het artikel kunnen verhinderen dat vroege situaties van politiegeweld zijn uitgemond in een situatie van ernstige repressie.⁴¹⁸

Volgens het ministerie van Gezondheid zijn op 12 juni 2024 in totaal 101 mensen gewond geraakt, onder wie zeventien politieagenten.⁴¹⁹ Onder de gewonden zijn minstens tien journalisten.⁴²⁰ Ten minste 98 personen zijn aangehouden. Net zoals een groep lokale ngo's en mensenrechtenactivisten, uit Amnesty International haar bezorgdheid over het buitensporige politiegeweld op deze dag en vraagt de organisatie een snel en onpartijdig onderzoek naar de politiereactie.⁴²¹ Daarnaast spoort ook de Human Rights Defender aan tot een onafhankelijk onderzoek naar elke geloofwaardige melding

⁴⁰⁹ Azatutyun (Khulian A., Galstian S. & Khachatrian M.), 13/05/2024, [url](#)

⁴¹⁰ Azatutyun (Bulghadarian N.), 14/05/2024, [url](#)

⁴¹¹ RFE/RL, 27/05/2024, [url](#)

⁴¹² Azatutyun (Bulghadarian N.), 28/05/2024, [url](#); OC-Media (Barseghyan A.), 30/05/2024, [url](#)

⁴¹³ TIAC, 28/05/2024, [url](#)

⁴¹⁴ HCA, 20/06/2024, [url](#)

⁴¹⁵ CivilNet (Dovich M.), 13/06/2024, [url](#)

⁴¹⁶ HCA, 20/06/2024, pp. 8-13, [url](#)

⁴¹⁷ TIAC, 14/06/2024, [url](#)

⁴¹⁸ Byline Times (Neal W.), 15/07/2024, [url](#)

⁴¹⁹ Amnesty International, 13/06/2024, [url](#)

⁴²⁰ RSF (Cavelier J.), 14/06/2024, [url](#); Panorama, 13/06/2024, [url](#)

⁴²¹ Amnesty International, 13/06/2024, [url](#); TIAC, 14/06/2024, [url](#)

van disproportioneel politiegeweld.⁴²² Half september 2024 is nog geen enkele politieagent aangeklaagd voor het geweld op 12 juni 2024.⁴²³

Het Onderzoekscomité heeft wel een onderzoek geopend naar manifestanten die geweld hebben gebruikt tegen de ordediensten.⁴²⁴ Volgens RFE/RL heeft het Onderzoekscomité veertig betrokkenen geïdentificeerd. Een advocaat, gelinkt aan de oppositie, spreekt over 28 personen die op 13 juni 2024 nog zijn aangehouden en strafrechtelijke vervolging riskeren.⁴²⁵ Op 17 juni 2024 schrijft RFE/RL dat er twaalf strafzaken zijn geopend. Acht van deze aanklachten gaan over deelname aan grootschalige rellen en hooliganisme. Twee van de beklaagden zijn onder huisarrest geplaatst en een persoon heeft een verbod gekregen om het land te verlaten. De advocaat van een van hen noemt de strafzaken tegen de betogers politiek gemotiveerd. Hij meent dat de autoriteiten het politiegeweld hiermee trachten te verantwoorden.⁴²⁶ In een artikel van Azatutyun, gepubliceerd op 12 september 2024, is er sprake van één persoon die is aangeklaagd wegens deelname aan massale onlusten en veertien anderen wegens hooliganisme.⁴²⁷

5.2. Gevolgen wegens deelname aan antiregeringsbetogingen

Cedoca heeft meerdere bronnen tijdens de onderzoeksmis­sie in Armenië gevraagd naar mogelijke implicaties voor mensen die tijdens of omwille van een deelname aan een protestactie zijn aangehouden. Het antwoord hierop luidt dat zij doorgaans geen problemen ondervinden.⁴²⁸ De meeste personen worden na enkele uren vrijgelaten,⁴²⁹ tenzij zij een strafbaar feit hebben gepleegd.⁴³⁰ De manier waarop deze arrestaties gebeuren, soms met disproportioneel geweld, is volgens meerdere bronnen wel een reden tot bezorgdheid.⁴³¹

Gevraagd naar de gegrondheid van arrestaties tijdens manifestaties, licht UIC toe dat de politie het recht heeft om in te grijpen wanneer een manifestatie niet vreedzaam verloopt. De reden om iemand aan te houden is volgens deze bron meestal omdat de persoon in kwestie zelf niet vreedzaam is. Iedereen wordt meestal binnen de drie uur vrijgelaten. Dit is de wettelijke termijn om te beslissen om een strafrechtelijk onderzoek te starten of niet. In een beperkt aantal situaties blijven de gearresteerden aangehouden. Zelfs in het geval van personen wiens aanhouding als onrechtmatig wordt beschouwd, is er volgens UIC over het algemeen steeds een soort van rechtvaardiging van een misdrijf dat heeft plaatsgevonden, bijvoorbeeld het gooien van een steen richting de politie. Het is niet gegarandeerd dat er voldoende argumenten zijn om elke zaak ook effectief door te verwijzen naar de rechtbank. Over het algemeen zijn het voornamelijk de agressiefste personen die voor het gerecht moeten verschijnen. Het ergste wat volgens deze bron kan gebeuren is het risico op een administratieve boete van 50.000 AMD, omgerekend 115 euro. Toch zijn rechtbanken volgens UIC vaak niet geneigd om dergelijke verzoeken van de politie in te willigen. UIC merkt nog op dat protestacties steeds agressiever worden, en dat de politie in dergelijke gevallen met geweld ingrijpt,

⁴²² CivilNet (Dovich M.), 13/06/2024, [url](#)

⁴²³ Azatutyun (Bulghadarian N.), 12/09/2024, [url](#)

⁴²⁴ Amnesty International, 13/06/2024, [url](#)

⁴²⁵ RFE/RL, 13/06/2024, [url](#)

⁴²⁶ RFE/RL, 17/06/2024, [url](#)

⁴²⁷ Azatutyun (Bulghadarian N.), 12/09/2024, [url](#)

⁴²⁸ Bronnen dicht bij de EU, e-mail, 30/05/2024; Politiek analist, Jerevan, 19/03/2024; UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

⁴²⁹ Bronnen dicht bij de EU, e-mail, 30/05/2024; HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024; UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

⁴³⁰ Politiek analist, Jerevan, 19/03/2024; UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

⁴³¹ Bronnen dicht bij de EU, e-mail, 30/05/2024; HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024; DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

zoals dat onder haar bevoegdheid valt. In 2023 is dat volgens de ngo één keer gebeurd en in 2022 meermaals. Tijdens een betoging voor de residentie van de eerste minister op 3 juni 2022 bijvoorbeeld, één van de gewelddadigste betogingen in deze periode, werd iedereen, op enkele uitzonderingen na, na enkele uren vrijgelaten. Enkele personen die bleven aangehouden, worden beschuldigd van strafbare feiten en zijn naar de rechtbank doorverwezen. Personen die zich agressief gedroegen en van wie beeldmateriaal beschikbaar is, werden in voorlopige hechtenis geplaatst. In de andere situaties werd de aanklacht ingetrokken. UIC is niet op de hoogte van situaties waarin vreedzame betogers zijn opgesloten. Gevraagd naar eventuele repercussies na een arrestatie, reageert UIC dat er absoluut geen gevolgen zijn, noch juridisch, noch op andere vlakken. Zelfs personen die een integriteitscontrole moeten ondergaan in het kader van selectieprocessen voor de wetshandavingsinstanties, ondervinden hierdoor geen problemen. Hiermee wordt volgens deze bron zelfs geen rekening gehouden. Dergelijke informatie wordt bovendien niet bewaard, aldus UIC.⁴³²

Een politiek analist stelt dat de meeste personen twee tot drie uur worden vastgehouden. Een beperkt aantal personen wordt langer dan de toegestane termijn vastgehouden, soms dagenlang. Dat kan zijn omdat de persoon in kwestie effectief iets heeft misdaan, bijvoorbeeld zelf geweld gebruikt tegen de politie, maar ook omwille van een fout van de politie of justitie. Als mensen onterecht zijn aangehouden, bestaan er mogelijkheden om hun rechten te herstellen. Personen die gearresteerd worden tijdens manifestaties kunnen volgens deze bron niet worden beschouwd als politiek gevangenen.⁴³³

Op de vraag hoe groot de kans is om tijdens een protestactie te worden aangehouden, reageert HCA dat dit afhangt van de aard van de betoging. Als er een hoger politiek bevel is om een protestactie te beëindigen, is de kans om te worden aangehouden groter. Er zijn volgens deze bron ook situaties waarin mensen zonder reden zijn aangehouden, bijvoorbeeld bij het verlaten van de locatie van de protestactie. Als de politie oordeelt dat een bepaalde actie of gedrag illegaal zijn, bestaat er een kans om te worden aangehouden. Zelfs al heeft dit voor de persoon in kwestie geen verdere juridische implicaties, toch hebben dergelijke situaties volgens HCA een *chilling effect*. Het kan hun gedrag tijdens toekomstige betogingen beïnvloeden of hen ervan weerhouden aan andere manifestaties deel te nemen.⁴³⁴

HCA vermeldt eveneens dat de meeste personen die worden aangehouden tijdens protestacties tot drie uur worden vastgehouden, maar dat er ook situaties zijn van personen die meerdere dagen werden opgesloten, om nadien nog twee maanden of langer in voorlopige hechtenis te worden geplaatst. Volgens HCA is het in dergelijke situaties vaak vanaf het begin duidelijk dat een rechtszaak niets zal opleveren, maar beslist een procureur alsnog om de zaak door te verwijzen naar het gerecht, waar ze vaak lang aansleept. Uiteindelijk eindigt de zaak meestal met het besluit dat de beklaagde niet schuldig is na een lange periode in voorlopige hechtenis. Op deze manier kan de voorlopige detentie beschouwd worden als een straf op zich. Daarnaast spreekt deze bron van een wijziging in de aanpak van de ordediensten tegenover manifestanten, gelet op het feit dat een aantal betogers ook strafrechtelijk wordt vervolgd in verband met hun deelname aan protestacties. HCA verwijst hiermee naar de arrestatie van elf personen in september 2023 tijdens een betoging naar aanleiding van het offensief van Azerbeidzjan in Nagorno Karabach. Geen van hen heeft volgens de ngo een politiek profiel. De meesten zijn jong en afkomstig uit Nagorno Karabach. Hoewel de beweegredenen om hen aan te houden voor HCA onduidelijk is, beschouwt de ngo dit wel als een verontrustende reactie.

⁴³² UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

⁴³³ Politiek analist, gesprek, Jerevan, 19/03/2024

⁴³⁴ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

Als het gaat om een politieke beslissing, is het mogelijk dat de autoriteiten hiermee de boodschap willen geven dat zij als gasten niet geacht worden protestacties te organiseren.⁴³⁵

In januari 2024 schrijft EVN-report een artikel over de situatie van de elf personen die op 19 september 2023 werden gearresteerd tijdens een protestactie naar aanleiding van het Azerbeidzjaans offensief. De elf hebben twee maanden vastgezeten en zijn aangeklaagd wegens hooliganisme en aanzetten tot grootschalige rellen. Een uitspraak is er bij het afsluiten van dit onderzoek nog niet. Een advocaat die verschillende betrokkenen vertegenwoordigt, noemt de beslissing om hen aan te houden willekeurig en vindt dat voorlopige hechtenis wordt gebruikt als straf- en niet als preventieve maatregel. Volgens het Wetboek van Strafvordering mag voorlopige hechtenis worden opgelegd als preventieve maatregel om te voorkomen dat een beklaagde vlucht of nog een misdrijf pleegt. Een andere reden kan zijn om ervoor te zorgen dat een beklaagde een rechterlijk bevel naleeft, bijvoorbeeld een verbod om te communiceren met getuigen. Het doel van voorlopige hechtenis is om de beklaagde ertoe aan te zetten zich goed te gedragen in afwachting van het proces, aldus EVN-report. Daarnaast zijn er sinds juli 2022 andere preventieve maatregelen zoals huisarrest, maar maken rechters hiervan onvoldoende gebruik. Voorlopige hechtenis is nog steeds de meest gebruikte preventieve maatregel.⁴³⁶

HCA vermeldt verder dat er een risico is voor deelnemers van antiregeringsbetogingen om als reservist te worden opgeroepen om deel te nemen aan een militaire training⁴³⁷. Dat gebeurde volgens HCA aan het begin van een reeks antiregeringsbetogingen in de lente van 2022 na een uitspraak van Andranik Kocharyan, de voorzitter van het parlementair comité voor defensie en veiligheidsaangelegenheden en parlamentslid voor de partij Civil Contract.⁴³⁸ Hij stelt begin mei 2022 voor om personen die actief deelnemen aan de protestacties te identificeren, hun namen door te geven aan het ministerie van Defensie en hen op te roepen voor militaire trainingen. Hij insinueert dat heel wat betogers hun dienstplicht hebben ontweken of niet hebben gereageerd op eerdere periodieke oproepingen van reservisten.⁴³⁹ Volgens HCA zijn er geen regels wat betreft de selectie van personen die worden uitgenodigd om deel te nemen aan een militaire training. De organisatie is op de hoogte van minstens 25 prominente politieke figuren van de oppositie en influencers die na hun deelname aan een antiregeringsbetoging in 2022 zijn opgeroepen om als reservist deel te nemen aan een militaire training. Dit cijfer heeft betrekking op personen die dit zelf hebben bekendgemaakt. Daarnaast zijn er anderen die hebben deelgenomen aan militaire trainingen zonder hierover iets te zeggen, of zijn er personen die medisch werden afgekeurd, waardoor het volgens de ngo moeilijk is om een correct beeld te krijgen van het exacte aantal. Voornamelijk de ogenschijnlijke samenwerking tussen de regering en het leger om mensen op deze manier op te roepen, is volgens HCA een reden tot bezorgdheid, los van het aantal dat effectief is opgeroepen. Het risico om te kunnen worden opgeroepen voor een militaire training omwille van deelname aan een protestactie, heeft volgens deze bron een *chilling effect*.⁴⁴⁰

Enkele dagen na het begin van aanhoudende antiregeringsbetogingen begin mei 2022 schrijft Azatutyun dat een aantal Armeense mensenrechtenactivisten hun bezorgdheid uiten over de aankondiging van Kocharyan.⁴⁴¹ Wanneer de regering op 23 juni 2022 nieuwe trainingen aankondigt, geeft een oppositieleider van de partij ARF een week later aan tientallen activisten van de oppositie te

⁴³⁵ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

⁴³⁶ EVN-report (Karapetyan A.), 10/01/2024, [url](#)

⁴³⁷ De militaire trainingen voor reservisten hebben als doel de militaire capaciteiten en kennis van reservisten te verbeteren, maar zijn ook een manier om het Armeense leger aan de grens van extra mankracht te voorzien. cf. EVN-report (Abrahamyan G.), 04/10/2022, [url](#)

⁴³⁸ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

⁴³⁹ Azatutyun (Badalyan S. & Zargaryan R.), 05/05/2022, [url](#)

⁴⁴⁰ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

⁴⁴¹ Azatutyun (Badalyan S. & Zargaryan R.), 05/05/2022, [url](#)

kennen die intussen een oproeping hebben ontvangen. Het zou gaan om mensen die gearresteerd zijn tijdens betogingen en die lid zijn van zijn partij.⁴⁴² Op 14 september 2022, tijdens oppositiebetogingen tegen een Azerbeidzjaanse aanval aan de Armeens-Azerbeidzjaanse grens dezelfde dag, stelt een ander parlamentslid van de regerende partij dat de betogers "een voucher hebben gewonnen" om zich aan te melden op een militair commissariaat en naar het front te worden gestuurd. Armine Sadikyan, een experte in mensenrechten in het leger voor de HCAV, stelt dat legerdienst op geen enkele manier een bestraffend karakter mag hebben en keurt deze uitspraken dan ook af.⁴⁴³ Ook mensenrechtenactivist Sakunts van het HCAV stelt dat het doorgeven van persoonlijke informatie over personen die zijn aangehouden tijdens de protesten onwettig is.⁴⁴⁴

Cedoca heeft verschillende bronnen tijdens de onderzoeksmissie gevraagd naar de omstandigheden waarin de politie geweld inzet tegen betogers en de kans om aan politiegeweld te worden blootgesteld tijdens een arrestatie. Meerdere bronnen vermelden dat de politie in verschillende situaties gewelddadig heeft gereageerd op betogers die zichzelf vijandig gedroegen, geweld uitlokten of gebruikten.⁴⁴⁵ De kans op politiegeweld is volgens HCA groter wanneer de politieke oppositie achter de organisatie van de protestactie zit. Het risico om te worden blootgesteld aan politiegeweld is volgens HCA het grootst kort voor of op het moment van de aanhouding. Ook in een politievoertuig kan politiegeweld voorkomen. In detentiefaciliteiten komt het volgens de organisatie veel minder voor, ook al zijn er wel een aantal meldingen van mishandeling (*ill-treatment*) in detentie. Over het algemeen blijven politieagenten ongestraft, zelfs in situaties waarin beeldmateriaal van hun gewelddadig gedrag beschikbaar is.⁴⁴⁶

Daarnaast vermeldt ook HRH Yerevan dat er de laatste jaren verschillende meldingen zijn van mishandeling in politiekantoren. Het kan volgens de organisatie opnieuw problematisch worden als het een gewoonte wordt. EHRM-vonnissen hebben er volgens de ngo voor gezorgd dat marteling en mishandeling door de ordediensten al meer dan tien jaar niet langer een structureel probleem zijn. Sinds de benoeming van Ghazaryan tot minister van Binnenlandse Zaken in januari 2023 zijn middenveldorganisaties bezorgd voor een regressie op dit vlak. De voorbije jaren zijn volgens de ngo drie tot vier situaties van mishandeling vastgesteld. De ngo acht het onwaarschijnlijk dat een persoon die is aangehouden risico loopt op politiegeweld in het bijzijn van een advocaat. Net zoals HCA stelt deze bron dat politiegeweld, met name slagen en niet zozeer marteling, voornamelijk voorkomt in de beginfase, bijvoorbeeld onderweg naar het politiekantoor voordat er een advocaat aanwezig is.⁴⁴⁷

UIC stelt net zoals een politiek analist dat politiegeweld tegen arrestanten tijdens betogingen voorkomt, maar dat het geen wijdverspreide problematiek is.⁴⁴⁸ Bij arrestaties tijdens manifestaties is er meestal een advocaat aanwezig in het politiekantoor, waardoor de politie voorzichtiger is. In andere omstandigheden kan politiegeweld tegen gearresteerden volgens UIC wel voorkomen, bijvoorbeeld in het geval van kleine criminaliteit zoals drugshandel of diefstal. In dergelijke situaties kan het voorkomen dat de politie iemand mishandelt om een getuigenis los te krijgen of te achterhalen wie zijn handlangers zijn. Er zijn volgens UIC geen statistieken van politiegeweld, maar de ngo heeft wel de indruk dat er sinds 2022 een achteruitgang is wat betreft politiegeweld. Op basis van een opiniepeiling van UIC over de werking van de ordediensten, afgenomen bij 1.200 personen en

⁴⁴² Azatutyun (Saribekyan G.), 01/07/2022, [url](#)

⁴⁴³ EVN-report (Abrahamyan G.), 04/10/2022, [url](#)

⁴⁴⁴ Azatutyun (Badalyan S. & Zargaryan R.), 05/05/2022, [url](#)

⁴⁴⁵ Gevestigde organisatie met een expertise op het gebied van mensenrechten in Armenië, gesprek, Armenië, 20/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; Politiek analist, Jerevan, 19/03/2024

⁴⁴⁶ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

⁴⁴⁷ HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

⁴⁴⁸ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; Politiek analist, Jerevan, 19/03/2024

gepubliceerd op 26 maart 2024, leidt de ngo af dat het aantal personen dat aangeeft te zijn mishandeld door de politie beperkt is.⁴⁴⁹ Op een totaal van 1.200 personen geven er 230 aan een politieverhoor te hebben meegemaakt, van wie 1,7 % verklaart politiegeweld/slagen te hebben meegemaakt en 2,2 % aangeeft hiervan getuige te zijn geweest. De aanwezigheid van de Patrol Police op straat zorgt er volgens UIC voor dat politiegeweld in politievoertuigen minder vaak voorkomt.⁴⁵⁰

Een andere bron stelt dat politiegeweld jarenlang ingeburgerd was, maar dat het nu veel minder voorkomt dan vroeger. Toch noemt deze bron een aantal situaties van politiegeweld en dwangmaatregelen tijdens demonstraties onaanvaardbaar.⁴⁵¹ Deze bron verwijst net zoals enkele andere bronnen naar een buitensporige reactie van de politie tegenover familieleden van gesneuvelde en vermiste soldaten tijdens een protestactie in september 2022.⁴⁵² Een ander voorbeeld dat meerdere bronnen vermelden, is de gewelddadige manier waarop de zoon van ex-president Kocharyan in een politievoertuig is aangepakt na een manifestatie eind september 2023.⁴⁵³

5.3. Maatregelen tegen politiegeweld en wanpraktijken van de ordediensten

Zowel lokale ngo's als internationale organisaties, zoals HRW en het USDOS, geven verschillende jaren op rij aan dat politieagenten doorgaans ongestraft blijven voor geweld tegen arrestanten of geweld tijdens betogingen.⁴⁵⁴ Strafrechtelijke onderzoeken naar geweld door leden van de ordediensten worden volgens HRW meestal afgesloten omdat er geen misdrijf kon worden vastgesteld, of worden opgeschort omdat er geen verdachte kon worden geïdentificeerd.⁴⁵⁵

In de Strafwet is marteling opgenomen als een misdrijf, in tegenstelling tot andere vormen van wrede, onmenselijke of vernederende behandeling. In de praktijk worden situaties van marteling door de ordediensten volgens het USDOS en HRW meestal niet als dusdanig onderzocht, maar wel op grond van machtsmisbruik, waarop een lichtere straf staat.⁴⁵⁶ DDF wijst hier eveneens op tijdens de onderzoeksmissie van Cedoca. De organisatie licht toe dat er problemen zijn bij het kwalificeren van politiegeweld. De lat om een misdrijf als marteling te kwalificeren ligt volgens DDF zeer hoog. Doordat enkel marteling is opgenomen in de Strafwet als een strafbaar feit en andere vormen van mishandeling vallen onder het wetsartikel inzake "het overstijgen van officiële bevoegdheden", waarvoor de straf veel lager is, ontstaat er een situatie waarin mishandeling onvoldoende kan worden bestraft. Volgens de ngo is er wel een bereidheid om de zaken te onderzoeken, maar hebben de bevoegde instanties onvoldoende kennis.⁴⁵⁷

De eerste en enige veroordeling voor marteling vond plaats in 2022. Een voormalige gevangenismedewerker werd veroordeeld tot zeven en een half jaar gevangenisstraf.⁴⁵⁸ Sinds juli 2023 kan een dader die actief berouw toont, ook in het geval van ernstige en zeer ernstige misdrijven,

⁴⁴⁹ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

⁴⁵⁰ UIC, 26/03/2024, [url](#)

⁴⁵¹ Gevestigde organisatie met een expertise op het gebied van mensenrechten in Armenië, gesprek, Armenië, 20/03/2024

⁴⁵² Gevestigde organisatie met een expertise op het gebied van mensenrechten in Armenië, gesprek, Armenië, 20/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; Politiek analist, Jerevan, 19/03/2024

⁴⁵³ Gevestigde organisatie met een expertise op het gebied van mensenrechten in Armenië, gesprek, Armenië, 20/03/2024; HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

⁴⁵⁴ HCA, 16/11/2023, p. 24, [url](#); TIAC, 14/06/2024, [url](#); HCAV, 20/02/2023, [url](#); HCAV, 03/07/2023, [url](#); HRW, 17/01/2021, [url](#); HRW, 07/01/2022, [url](#); HRW, 27/12/2022, [url](#); HRW, 11/01/2024, [url](#); USDOS, 23/04/2024, p. 1, [url](#)

⁴⁵⁵ HRW, 07/01/2022, [url](#); HRW, 27/12/2022, [url](#)

⁴⁵⁶ USDOS, 23/04/2024, pp. 5-6, [url](#); HRW, 11/01/2024, [url](#)

⁴⁵⁷ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

⁴⁵⁸ HRW, 27/12/2022, [url](#)

worden vrijgesteld van strafrechtelijke aansprakelijkheid. Middenveldorganisaties vrezen ervoor dat deze wetswijziging straffeloosheid zal officialiseren en de rechten van slachtoffers zal schenden. Een andere bezorgdheid is de mogelijke selectieve toepassing van deze wet als een politiek instrument.⁴⁵⁹

Sinds juli 2022 is een gespecialiseerd departement binnen het Onderzoekscomité bevoegd om situaties van foltering te onderzoeken. Onderzoekers van deze instantie zijn volgens mensenrechtenactivisten onvoldoende ervaren om dit naar behoren te doen.⁴⁶⁰ Indien het Onderzoekscomité zich schuldig maakt aan marteling, is het de Nationale Veiligheidsdienst die dit onderzoekt. Over deze laatste instantie stellen mensenrechtenadvocaten dat zij onvoldoende onafhankelijk en transparant zijn. Het feit dat zowel oude als nieuwe situaties van mishandeling door de ordediensten ongestraft blijven, zorgt er volgens het USDOS voor dat het probleem blijft voortbestaan. Bovendien kunnen de vermoedelijke daders vaak blijven werken in hun positie of worden zij gepromoveerd.⁴⁶¹

Het USDOS schrijft over 2023 dat er volgens lokale ngo's een opmerkelijke toename is in het aantal meldingen over geweld, mishandeling en marteling door de ordediensten tijdens detenties. Dit gebeurt zowel in Jerevan als daarbuiten, maar in regionale politiekantoren is de situatie erger, aldus mensenrechtenactivisten geciteerd door het USDOS.⁴⁶² In een gezamenlijke verklaring in juli 2023 spreken ngo's over ongeziene situaties van geweld en marteling in politiedepartementen en bij andere wetshandavingsinstanties. Een verklaring hiervoor is het onvermogen van de politie om criminaliteit te bestrijden, bijvoorbeeld drugssmokkel. Vaak is de enige reden om iemand te martelen, zo stelt de groep ngo's, het afdwingen van bekentenissen om een misdrijf te kunnen oplossen. In het huidige politiesysteem is het oplossen van misdrijven belangrijker dan het verzamelen van bewijsmateriaal. Dergelijke politiepraktijken zijn volgens de groep ngo's niet alleen het gevolg van het uitblijven van een reactie van de autoriteiten, maar ook van de tekortschietende politiehervormingen.⁴⁶³ In tegenstelling tot in gevangenissen en detentiefaciliteiten van de politie, gebeurt er in politiekantoren geen publieke monitoring. Slechts in een beperkt aantal politiekantoren is er camerabewaking.⁴⁶⁴

In een rapport van het HCAV over mensenrechtenschendingen door de politie, gepubliceerd in februari 2023, analyseert de organisatie praktijken van politiegeweld en disproportionele reacties in het kader van manifestaties. De conclusie luidt dat er in 2022 een toename is van het aantal politieovertredingen tegenover de eerste jaren na de revolutie, dat illegale acties onvoldoende worden onderzocht, daders niet worden geïdentificeerd en verantwoordelijk gesteld en dat bepaalde acties worden aangemoedigd. Daarnaast zijn er tal van procedurele inbreuken in politiekantoren. Over het algemeen geldt straffeloosheid voor leden van de ordediensten.⁴⁶⁵

In november 2023 schrijft het HCA in een monitoringrapport over protestacties dat politieagenten die geweld gebruiken, onwettige interventies doen of betogers zonder gegronde redenen aanhouden, doorgaans ongestraft blijven. De autoriteiten rechtvaardigen volgens het rapport het politiegedrag of negeren dergelijke gebeurtenissen.⁴⁶⁶

Naar aanleiding van het politiegeweld tegen betogers op 12 juni 2024 reageert een groep lokale ngo's en mensenrechtenactivisten dat geen enkele politieagent de voorbije jaren aansprakelijk is gesteld voor geweld tegen manifestanten en journalisten, noch voor het inzetten van extreme en overbodige middelen tegen betogers. Een bijkomende reden tot bezorgdheid is het feit dat bepaalde gewelddadige

⁴⁵⁹ USDOS, 23/04/2024, pp. 5-7, [url](#)

⁴⁶⁰ USDOS, 23/04/2024, pp. 5-6, [url](#); DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

⁴⁶¹ USDOS, 23/04/2024, pp. 5-6, [url](#)

⁴⁶² USDOS, 23/04/2024, pp. 1, 6-7, [url](#)

⁴⁶³ HCAV, 03/07/2023, [url](#)

⁴⁶⁴ USDOS, 23/04/2024, pp. 1, 6-7, [url](#)

⁴⁶⁵ HCAV, 20/02/2023, [url](#)

⁴⁶⁶ HCA, 16/11/2023, p. 24, [url](#)

politieacties volgens deze bronnen op het hoogste politieke niveau zijn opgedragen, aangemoedigd en goedgekeurd. Pashinyan heeft na de gebeurtenissen op 12 juni 2024 kenbaar gemaakt dat de politie correct heeft gehandeld. Dergelijke uitspraken bevestigen niet alleen hun straffeloosheid, maar beïnvloeden de objectiviteit en onafhankelijkheid van het onderzoek naar politiegeweld, zo stelt de groep ngo's en mensenrechtenactivisten. Een andere vaststelling is dat het Onderzoekscomité de gewoonte heeft om alleen strafrechtelijke procedures op te starten naar vermoedelijke illegale acties door manifestanten, maar niet naar gewelddaden door politieagenten. Hierdoor ontstaan er bezorgdheden over de onafhankelijkheid en onpartijdigheid van het wetshandhavingssysteem, waaronder de Procureur-Generaal en het Onderzoekscomité.⁴⁶⁷

Tijdens de onderzoeksmissie heeft Cedoca verschillende bronnen gevraagd naar de mogelijke stappen die kunnen worden ondernomen wanneer iemand het slachtoffer is van politiegeweld. De voornaamste bezorgdheid op dit vlak is volgens de geraadpleegde bronnen de algemene straffeloosheid van politieagenten.⁴⁶⁸ Een andere reden tot bezorgdheid zijn drie incidenten van politiegeweld tegen advocaten in 2023, iets wat ongezien is in Armenië.⁴⁶⁹

HCA licht toe dat geen enkele politieagent is veroordeeld voor politiegeweld tijdens betogingen. Nochtans zijn er voldoende duidelijke gevallen die zijn vastgelegd op camera. De enige reactie op politiegeweld zijn politieke verklaringen, een aantal disciplinaire procedures en enkele ontslagen. Dit is volgens HCA onvoldoende om het gedrag van politieagenten te beïnvloeden en hen ervan te weerhouden geweld te gebruiken.⁴⁷⁰

Net zoals UIC zegt ook DDF dat het politiesysteem zichzelf beschermt.⁴⁷¹ Volgens UIC is naar enkele politieagenten een onderzoek geopend, maar slepen deze zaken doorgaans lang aan. In een situatie is de vermoedelijke dader volgens UIC tijdens het lopend onderzoek gepromoveerd binnen de politie.⁴⁷² De gebruikelijke reactie volgens DDF is om de betrokken politieagent te ontslaan. Hiermee proberen de autoriteiten te laten zien dat ze iets ondernemen, maar dat is niet de gewenste verantwoording. Wanneer er druk wordt uitgeoefend, bijvoorbeeld, wanneer een zaak wordt bekendgemaakt in de media, is de kans groter dat de zaak wordt onderzocht en de daders worden aangeklaagd. Zonder publiciteit of publieke interesse is er volgens DDF meer kans op straffeloosheid.⁴⁷³

Ondanks de algemene straffeloosheid, raden verschillende bronnen aan om in het geval van politiegeweld een advocaat in te schakelen en te proberen gerechtigheid te krijgen.⁴⁷⁴ Volgens HRH Yerevan hebben mensen doorgaans geen schrik om politiegeweld aan te klagen of een zaak voor het gerecht te brengen. Advocaten doen volgens deze bron regelmatig een beroep op mediakanalen om een zaak onder de aandacht te brengen.⁴⁷⁵ Daarnaast kan ook de ombudsman dergelijke gebeurtenissen onder de aandacht brengen.⁴⁷⁶ Volgens DDF is het gebrek aan vertrouwen dat de zaak

⁴⁶⁷ TIAC, 14/06/2024, [url](#)

⁴⁶⁸ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024; HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

⁴⁶⁹ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024; TIAC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024; HRW, 11/01/2024, [url](#); USDOS, 23/04/2024, pp. 6-7, [url](#)

⁴⁷⁰ HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024

⁴⁷¹ UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024; DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

⁴⁷² UIC, gesprek, Jerevan, 21/03/2024

⁴⁷³ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

⁴⁷⁴ HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; HCA, gesprek, Jerevan, 26/03/2024; Politiek analist, Jerevan, 19/03/2024

⁴⁷⁵ HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024

⁴⁷⁶ HRH Yerevan, gesprek, Jerevan, 25/03/2024; Politiek analist, Jerevan, 19/03/2024

effectief zal worden behandeld de voornaamste reden om geen klacht in te dienen. Ook volgens deze bron hebben mensen over het algemeen geen schrik om politiegeweld te rapporteren.⁴⁷⁷

⁴⁷⁷ DDF, gesprek, Jerevan, 20/03/2024

Bibliografie

Rechtstreekse contacten

Afgevaardigden van de Armeense Human Rights Defender, gesprek, Jerevan, 19/03/2024

Bronnen dicht bij de EU, gesprek, Armenië, 20/03/2024; e-mail, 30/05/2024, identiteit niet meegedeeld om de veiligheid van deze bron te garanderen

Democracy Development Foundation (DDF), gesprek, Jerevan, 20/03/2024

Gevestigde mensenrechtenorganisatie, gesprek, Armenië, 18/03/2024, identiteit niet meegedeeld om de veiligheid van deze bron te garanderen

Gevestigde organisatie met een expertise op het gebied van mensenrechten in Armenië, gesprek, Armenië, 20/03/2024, identiteit niet meegedeeld om de veiligheid van deze bron te garanderen

Helsinki Committee of Armenia (HCA), gesprek, Jerevan, 26/03/2024

Human Rights House Yerevan (HRH Yerevan), gesprek, Jerevan, 25/03/2024

Journalist van een onafhankelijk lokaal persagentschap, gesprek, Jerevan, 25/03/2024, identiteit niet meegedeeld om de veiligheid van deze bron te garanderen

Lokale mensenrechtenorganisatie, gesprek, Jerevan, 25/03/2024, identiteit niet meegedeeld om de veiligheid van deze bron te garanderen

Politiek analist, gesprek, Jerevan, 19/03/2024, identiteit niet meegedeeld om de veiligheid van deze bron te garanderen

Transparency International Anticorruption Center (TIAC), gesprek, Jerevan, 21/03/2024

Union of Informed Citizens (UIC), gesprek, Jerevan, 21/03/2024

Geschreven en audiovisuele bronnen

168.am., *Only 13% of armenians support Pashinyan*, 17/07/2024, <https://en.168.am/2024/07/17/46286.html> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Amnesty International, *Armenia: Violence during street protests must be investigated*, 13/06/2024, <https://www.amnesty.org/en/latest/news/2024/06/armenia-violence-during-street-protests-must-be-investigated/> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Aravot, *The Liberation Movement is a supra-party movement, ready to cooperate with all political forces, public units*, 02/12/2021, <https://en.aravot.am/2021/12/02/294369/> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Armen Press, *Levon Kocharyan released from custody*, 06/11/2023, <https://armenpress.am/en/article/1123623> [geraadpleegd op 09/09/2024]

ArmInfo (Mkrtchyan M.), *Freedom of speech is not highly valued in `bastion` of democracy: 7 people detained due to incident involving Premier`s wife in Tsitsernakaberd*, 25/04/2024, https://arminfo.info/full_news.php?id=83378&lang=3 [geraadpleegd op 09/09/2024]

Armenian Mirror Spectator, The (Bughadarian N.), *Armenian Authorities Seek to Dispossess Tsarukyan*, 30/11/2023, <https://mirrorspectator.com/2023/11/30/armenian-authorities-seek-to-dispossess-tsarukyan/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Armenian Mirror Spectator, The, *Armenian Authorities Block Inauguration of Opposition Mayor*, 04/01/2022, <https://mirrorspectator.com/2022/01/04/armenian-authorities-block-inauguration-of-opposition-mayor/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

- Armenian Mirror Spectator, The, *Vanadzor Oppositionists Decry 'Illegal Power Grab'*, 05/04/2022, <https://mirrorspectator.com/2022/04/05/vanadzor-oppositionists-decry-illegal-power-grab/> [geraadpleegd op 02/09/2024]
- Armenian Weekly (Minoyan H.), *Azerbaijan pauses "Zangezur corridor" discussions ahead of COP29*, 14/08/2024, <https://armenianweekly.com/2024/08/14/azerbaijan-pauses-zangezur-corridor-discussions-ahead-of-cop29/> [geraadpleegd op 22/08/2024]
- Asbarez, *Pashinyan Wants to Sue Media Outlets for His Government's Drop in Corruption Rankings*, 09/02/2023, <https://asbarez.com/pashinyan-wants-to-sue-media-outlets-for-his-governments-drop-in-corruption-rankings/> [geraadpleegd op 27/08/2024]
- Azatutyun, *Armenian Government Eases Martial Law*, 02/12/2020, <https://www.azatutyun.am/a/30980416.html> [geraadpleegd op 08/08/2024]
- Azatutyun, *Armenian Parliament Votes To End Martial Law*, 24/03/2021, <https://www.azatutyun.am/a/31166809.html> [geraadpleegd op 08/08/2024]
- Azatutyun (Khachatrian M.), *Opposition Mayor To Remain In Jail Despite Election Win*, 09/02/2022, <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/1680af5d35> [geraadpleegd op 02/09/2024]
- Azatutyun (Saribekian G.), *Pashinian Faces Angry Protests In Armenian Border Region*, 21/04/2021, <https://www.azatutyun.am/a/31215552.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Azatutyun (Saribekian G.), *Arrests Made After Anti-Pashinian Protests*, 22/04/2021, <https://www.azatutyun.am/a/31217905.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Azatutyun (Badalyan S. & Zargaryan R.), *Armenian Military Told To Draft Opposition Protesters*, 05/05/2022, <https://www.azatutyun.am/a/31836221.html> [geraadpleegd op 17/05/2024]
- Azatutyun (Khulyan A.), *Արդեն 13-րդ օրն է՝ ընդդիմությունը շարունակում է փողոցային պայքարը* [Machine Translation: *The opposition continues its street struggle for the 13th day already*], 13/05/2022, <https://www.azatutyun.am/a/31848032.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]
- Azatutyun (Saribekyan G.), *Շարժումն ակնհայտ է դարձրել, որ այս իշխանությունների հեռացման հսկային պահանջ կա. իշխան Սաղաթելյան* [Machine Translation: *The movement has made it obvious that there is a public demand for the removal of these authorities. Prince Saghatelyan*], 14/05/2022, <https://www.azatutyun.am/a/31849613.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]
- Azatutyun (Khulyan A.), *Ոստիկանությունը կանգնեցնում է ավտոերթը, 90-ից ավելի բերման ենթարկված կա* [Machine Translation: *The police stopped the motorcade, more than 90 people were detained*], 16/05/2022, <https://www.azatutyun.am/a/31852694.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Azatutyun, *Armenian Opposition Scales Back Protests*, 14/06/2022, <https://www.azatutyun.am/a/31898250.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Azatutyun (Saribekyan G.), *Armenian Military Said To Draft Scores Of Oppositionists*, 01/07/2022, <https://www.azatutyun.am/a/31925207.html> [geraadpleegd op 17/05/2024]
- Azatutyun (Khulian A.), *Families Of Fallen Soldiers Again Protest In Yerevan*, 14/04/2023, <https://www.azatutyun.am/a/32363970.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Azatutyun (Yeghiazarian N.), *Armenian Protesters Demanding Government Take Steps To Unblock Lachin Corridor Detained*, 08/08/2023, <https://www.azatutyun.am/a/32539621.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Azatutyun, *Pashinian Slams Russia Amid Continuing Protests In Yerevan*, 24/09/2023, <https://www.azatutyun.am/a/32606928.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Azatutyun (Bulghadarian N.), *More Armenians Jailed After Anti-Government Protests*, 01/11/2023, <https://www.azatutyun.am/a/32666247.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Azatutyun, *Yerevan, Brussels Sign Agreement On EU Mission Status in Armenia*, 20/11/2023, <https://www.azatutyun.am/a/32692311.html> [geraadpleegd op 27/11/2023]

- Azatutyun (Bedevian A.), *Head Of Armenian Anti-Graft Watchdog Removed From Office*, 07/12/2023, <https://www.azatutyun.am/a/32721109.html> [geraadpleegd op 27/08/2024]
- Azatutyun (Khulian A.), *NGOs Lament 'Failure' Of Armenian Police Reform*, 18/12/2023, <https://www.azatutyun.am/a/32735850.html> [geraadpleegd op 27/08/2024]
- Azatutyun (Sahakian N.), *Annual Corruption Survey Finds Little Change In Armenia*, 30/01/2024, <https://www.azatutyun.am/a/32798136.html> [geraadpleegd op 27/08/2024]
- Azatutyun (Bulghadarian N.), *Armenian Judicial Watchdog Accused Of Bullying Judges*, 12/02/2024, <https://www.azatutyun.am/a/32816780.html> [geraadpleegd op 27/08/2024]
- Azatutyun (Bulghadarian N.), *Armenian Prosecuted For Jeering Pashinian's Wife*, 29/04/2024, <https://www.azatutyun.am/a/32925444.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Azatutyun (Khulian A., Galstian S. & Khachatrian M.), *Scores Arrested As Antigovernment Protest Continue In Armenia*, 13/05/2024, <https://www.azatutyun.am/a/32944485.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Azatutyun (Bulghadarian N.), *Armenian Journalists Injured By Riot Police*, 14/05/2024, <https://www.azatutyun.am/a/32947172.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Azatutyun (Bulghadarian N.), *No Policemen Prosecuted For Beating Up Armenian Opposition Lawmaker*, 28/05/2024, <https://www.azatutyun.am/a/32967503.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Azatutyun (Saribekian G.), *Audit Of Armenia's Ruling Party Finds Financial Irregularities*, 10/06/2024, <https://www.azatutyun.am/a/32986992.html> [geraadpleegd op 02/09/2024]
- Azatutyun (Saribekyan G.), *Վարչապետը հանձնարարել է մինչև 2026-ի ավարտը նոր Սահմանադրության նախագիծ մշակել՝ Ադրբեջանի շարունակվող պահանջի ֆոնին* [Machine Translation: *The Prime Minister instructed to draft a new Constitution by the end of 2026, against the background of the ongoing demand of Azerbaijan*], 19/06/2024, <https://www.azatutyun.am/a/sahmanadrutyun-p%D6%85khel-varchapet-adrbejan-/32999680.html> [geraadpleegd op 22/08/2024]
- Azatutyun (Bulghadarian N.), *Armenian Election Winner Freed For Now*, 15/07/2024, <https://www.azatutyun.am/a/33037455.html> [geraadpleegd op 05/09/2024]
- Azatutyun (Galstian S.), *Kocharian Trial Judge Removed From Bench*, 16/07/2024, <https://www.azatutyun.am/a/33038681.html> [geraadpleegd op 27/08/2024]
- Azatutyun (Khulian A.), *Gun Violence Also On Rise In Armenia*, 23/07/2024, <https://www.azatutyun.am/a/33047733.html> [geraadpleegd op 05/09/2024]
- Azatutyun (Galstian S.), *Armenia Sheds Little Light On Border Delimitation Talks With Azerbaijan*, 13/08/2024, <https://www.azatutyun.am/a/33077308.html> [geraadpleegd op 22/08/2024]
- Azatutyun (Kaghzvantsyan S.), *Pro-Western Groups Seek Referendum On Armenia's EU Membership*, 19/08/2024, <https://www.azatutyun.am/a/33084535.html> [geraadpleegd op 22/08/2024]
- Azatutyun (Simonian K.), *Prominent Businessman Arrested In Corruption Probe*, 03/09/2024, <https://www.azatutyun.am/a/33104603.html> [geraadpleegd op 05/09/2024]
- Azatutyun (Badalian S. & Hovsepian T.), *Armenian Mayor Still Defiant Despite Arrest Risk*, 03/09/2024, <https://www.azatutyun.am/a/33104553.html> [geraadpleegd op 05/09/2024]
- Azatutyun (Bulghadarian N.), *No One Charged Over Crackdown On Armenian Protesters*, 12/09/2024, <https://www.azatutyun.am/a/33117847.html> [geraadpleegd op 12/09/2024]
- BBC (Demytrie R.), *Why Armenia 'Velvet Revolution' won without a bullet fired*, 01/05/2018, <https://www.bbc.com/news/world-europe-43948181> [geraadpleegd op 08/08/2024]
- Bertelsmann Stiftung, *BTI 2022 Country Report – Armenia*, 02/02/2022, https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2022_ARM.pdf [geraadpleegd op 08/08/2024]

Bertelsmann Stiftung, *BTI 2024 Country Report – Armenia*, 18/01/2024, https://bti-project.org/fileadmin/api/content/en/downloads/reports/country_report_2024_ARM.pdf [geraadpleegd op 08/08/2024]

Byline Times (Neal W.), *Why Armenia's Latest Anti-Government Movement Failed and What South Caucasus Conflicts Reveal About Future of Global Politics*, 15/07/2024, <https://bylinetimes.com/2024/07/15/why-armenias-latest-anti-government-movement-failed-and-what-south-caucasus-conflicts-reveal-about-future-of-global-politics/> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Carnegie Endowment for International Peace (Zolyan M.), *Defeated Armenia Looks to a New, Post-Russia Foreign Policy*, 27/11/2023, <https://carnegieendowment.org/russia-urasia/politika/2023/11/defeated-armenia-looks-to-a-new-post-russia-foreign-policy?lang=en> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Carnegie Endowment for International Peace (Atasuntsev A.), *Could Opposition Protests in Armenia Topple the Government?*, 03/06/2024, <https://carnegieendowment.org/russia-urasia/politika/2024/06/armenia-protests-pashinyan?lang=en> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Carnegie Endowment for International Peace (de Waal T.), *Armenia Navigates a Path Away From Russia*, 11/07/2024, <https://carnegieendowment.org/research/2024/07/armenia-navigates-a-path-away-from-russia?lang=en¢er=europe> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Carnegie Europe (Ishkhanyan A., Manusyan S.), *The Postprotest Context in Armenia: Divergent Pathways for Civic Actors*, 24/10/2019, <https://web.archive.org/web/20230502233209/https://carnegieeurope.eu/2019/10/24/postprotest-context-in-armenia-divergent-pathways-for-civic-actors-pub-80143> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Caucasian Knot, *Rally for Nikol Pashinyan's resignation turns into a large-scale march*, 11/11/2020, <https://eng.kavkaz-uzel.eu/articles/52741/> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Caucasian Knot, *Nikol Pashinyan calls peace agreement a rescue of 25,000 soldiers*, 12/11/2020, <https://eng.kavkaz-uzel.eu/articles/52752/> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Caucasian Knot (Martirosyan A.), *Yerevan protesters complain about policemen's tough actions*, 25/12/2020, <https://eng.kavkaz-uzel.eu/articles/53183> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Caucasian Knot, *Protest action in Yerevan ends with detentions*, 11/01/2021, <https://eng.kavkaz-uzel.eu/articles/53346/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Caucasian Knot, *Pashinyan demands to punish protesters in Syunik Region of Armenia*, 21/04/2021, <https://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/55324/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Caucasian Knot, *Armenian opposition demands to arm villagers living near Azerbaijani border*, 20/11/2021, <https://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/57380/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Caucasian Knot, *Six Yerevan activists detained at a rally against border delimitation*, 26/11/2021, <https://eng.kavkaz-uzel.eu/articles/57451/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Caucasian Knot, *Opposition demands resignation of Armenian President and Premier*, 28/11/2021, <https://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/57470/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Caucasian Knot, *Participants of march from Tigranashen to Yerevan demand Pashinyan's resignation*, 26/04/2022, <https://www.eng.kavkaz-uzel.eu/articles/58937/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Caucasus Watch, *Armenia's Police Reforms: Civil Society's Resignation Raises Pertinent Concerns*, 12/07/2023, <https://caucasuswatch.de/en/insights/armenias-police-reforms-civil-societys-resignation-raises-pertinent-concerns.html> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Caucasus Watch, *Opposition Leader Slams Trial of Armen Ashotyan as Politically Motivated*, 08/01/2024, <https://caucasuswatch.de/en/news/opposition-leader-slams-trial-of-armen-ashotyan-as-politically-motivated.html> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Caucasus Watch, *Armenia's Former President Acquitted on Corruption Charges*, 04/06/2024, <https://caucasuswatch.de/en/news/armenias-former-president-acquitted-on-corruption-charges.html> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Centre for Eastern Studies (OSW) (Górecki W.), *A revolution in instalments. Whither Pashinyan's Armenia now?*, 10/09/2018, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/osw-commentary/2018-09-10/a-revolution-instalments-whither-pashinyans-armenia-now> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Centre for Eastern Studies (OSW) (Górecki W.), *Armenia: the government attacks the oligarch Tsarukyan*, 17/06/2020, <https://www.osw.waw.pl/en/publikacje/analyses/2020-06-17/armenia-government-attacks-oligarch-tsarukyan> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Center for Securities Studies (Petrosyan D.), *The Political System of Armenia: Form and Content*, in *Caucasus Analytical Digest* N°17/10, 02/05/2011, <https://css.ethz.ch/content/dam/ethz/special-interest/qess/cis/center-for-securities-studies/pdfs/CAD-17-8-12.pdf> [geraadpleegd op 08/08/2024]

CivilNet, *Armenia risks backsliding on corruption, analysts warn*, 14/12/2021, <https://www.civilnet.am/en/news/643361/armenia-risks-backsliding-on-corruption-analysts-warn/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

CivilNet, *Demonstrators block roads across Yerevan as anti-government protests stretch into second week*, 02/05/2022, <https://www.civilnet.am/en/news/659955/demonstrators-block-roads-across-yerevan-as-anti-government-protests-stretch-into-second-week/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

CivilNet, *Roses and Velvet: a contested legacy of Georgian and Armenian revolutions*, 29/08/2023, <https://www.civilnet.am/en/news/748427/roses-and-velvet-a-contested-legacy-of-georgian-and-armenian-revolutions/> [geraadpleegd op 27/08/2024]

CivilNet, *Opposition lawmaker beaten at anti-government protests in Armenia*, 21/09/2023, <https://www.civilnet.am/en/news/751516/opposition-lawmaker-beaten-at-anti-government-protests-in-armenia/> [geraadpleegd op 09/09/2024]

CivilNet, *Special Forces Detain Students, Target Demonstrators in Yerevan*, 19/10/2023, <https://www.civilnet.am/en/news/754585/special-forces-detain-students-target-demonstrators-in-yerevan/> [geraadpleegd op 09/09/2024]

CivilNet, *SPECIAL REPORT: CivilNet finds irregularities in donations to Armenia's ruling party*, 07/03/2024, <https://www.civilnet.am/en/news/767336/special-report-civilnet-finds-irregularities-in-donations-to-armenias-ruling-party/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

CivilNet (Karapetyan M. & Grigoryan A.), *Coordinated Cash: Donation Data From Armenia's Ruling Party Raises Questions About Source of Funds*, 11/03/2024, <https://www.civilnet.am/en/news/767468/coordinated-cash-donation-data-from-armenias-ruling-party-raises-questions-about-source-of-funds/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

CivilNet, *EXPLAINER: Azerbaijan border delimitation deal sparks protests in Armenia*, 30/04/2024, <https://www.civilnet.am/en/news/773765/explainer-azerbaijan-border-delimitation-deal-sparks-protests-in-armenia/> [geraadpleegd op 22/08/2024]

CivilNet (Dovich M.), *Former President Sargsyan acquitted in embezzlement case*, 31/05/2024, <https://www.civilnet.am/en/news/779704/former-president-sargsyan-acquitted-in-embezzlement-case/> [geraadpleegd op 27/08/2024]

CivilNet (Dovich M.), *Armenia left reeling as scores injured in clashes at anti-government protests*, 13/06/2024, <https://www.civilnet.am/en/news/781749/armenia-left-reeling-as-scores-injured-in-clashes-at-anti-government-protests/> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Committee to Protect Freedom of Expression (CPFE), *Annual Report of CPFE on Situation with Freedom of Expression and Violations of Rights of Journalists and Media in Armenia-2023*, 23/01/2024, <https://khosq.am/wp-content/uploads/2024/01/CPFE-ANNUAL-2023-ENG.docx> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Committee to Protect Freedom of Expression (CPFE), *Quarterly report of CPFE on Situation with Freedom of Expression and Violations of Rights of Journalists and Media in Armenia (January-March, 2024)*, 23/04/2024, <https://khosq.am/en/reports/quarterly-report-of-cpfe-on-situation-with-freedom-of-expression-and-violations-of-rights-of-journalists-and-media-in-armenia-january-march-2024/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Common Space (Poghosyan B.), *Opinion: The anatomy of the current protests in Armenia*, 26/05/2024, <https://www.commonspace.eu/opinion/opinion-anatomy-current-protests-armenia> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Council of Europe – Group of States against Corruption (GRECO), *Fifth evaluation round – Preventing corruption and promoting integrity in central governments and law enforcement agencies - Evaluation Report Armenia*, 18/04/2024, <https://rm.coe.int/fifth-evaluation-round-preventing-corruption-and-promoting-integrity-i/1680af5d35> [geraadpleegd op 27/08/2024]

Euractiv, *Armenia's ousted president Sargsyan stands trial on corruption charges*, 25/02/2020, <https://www.euractiv.com/section/armenia/news/armenias-ousted-president-sargsyan-stands-trial-on-corruption-charges/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Euractiv, *Protests erupt as Armenia nears peace deal with Azerbaijan*, 13/06/2024, <https://www.euractiv.com/section/armenia/news/protests-erupt-as-armenia-nears-peace-deal-with-azerbaijan/> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Euractiv (Pambukhchyan A.), *Armenia grapples with political polarization*, 23/07/2024, <https://www.euractiv.com/section/armenia/news/armenia-grapples-with-political-polarisation/> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Eurasianet (Mejlumyan A.), *Armenian government moves against opposition figure*, 15/06/2020, <https://eurasianet.org/armenian-government-moves-against-opposition-figure> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Eurasianet (Mejlumyan A. & Kucera J.), *Armenian government under attack following war defeat*, 10/11/2020, <https://eurasianet.org/armenian-qovernment-under-attack-following-war-defeat> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Eurasianet (Kucera J.), *Armenia detains several opposition leaders*, 11/11/2020, <https://eurasianet.org/armenia-detains-several-opposition-leaders> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Eurasianet (Mejlumyan A.), *Armed forces call on Armenian PM to step down*, 25/02/2021, <https://eurasianet.org/armed-forces-call-on-armenian-pm-to-step-down> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Eurasianet (Mejlumyan A.), *Armenian ex-president acquitted*, 06/04/2021, <https://eurasianet.org/armenian-ex-president-acquitted> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Eurasianet (Kucera J. & Mejlumyan A.), *Armenia's Pashinyan wins reelection in landslide*, 21/06/2021, <https://eurasianet.org/armenias-pashinyan-wins-reelection-in-landslide> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Eurasianet (Mejlumyan A.), *Armenian ruling party suffers election setback*, 18/10/2021, <https://eurasianet.org/armenian-ruling-party-suffers-election-setback> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Eurasianet (Mejlumyan A.), *Armenian police arrest hundreds as protests grow*, 02/05/2022, <https://eurasianet.org/armenian-police-arrest-hundreds-as-protests-grow> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Eurasianet (Mejlumyan A.), *Armenian opposition scales back protests but promises to impeach PM*, 16/06/2022, <https://eurasianet.org/armenian-opposition-scales-back-protests-but-promises-to-impeach-pm> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Eurasianet (Mgdesyan A.), *Armenia begins to recover stolen millions*, 03/08/2022, <https://eurasianet.org/armenia-begins-to-recover-stolen-millions> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Eurasianet (Gavin G.), *Armenia detains anti-Russia protesters as anger grows over Karabakh blockade*, 09/01/2023, <https://eurasianet.org/armenia-detains-anti-russia-protesters-as-anger-grows-over-karabakh-blockade> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Eurasianet (Mgdesyan A.), *Armenia's drive to recover stolen assets benefits elite businesspeople, not the state*, 30/03/2023, <https://eurasianet.org/armenias-drive-to-recover-stolen-assets-benefits-elite-businesspeople-not-the-state> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Eurasianet (Avetisyan A.), *Armenia's former economy minister charged with corruption*, 19/02/2024, <https://eurasianet.org/armenias-former-economy-minister-charged-with-corruption> [geraadpleegd op 27/08/2024]

Eurasianet, *Armenia: Protesters call on Pashinyan to leave*, 10/05/2024, <https://eurasianet.org/armenia-protesters-call-on-pashinyan-to-leave> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Eurasianet (Avetisyan A.), *Armenia's prime minister steals protesters' thunder*, 12/06/2024, <https://eurasianet.org/armenias-prime-minister-steals-protesters-thunder> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Eurasianet (Avetisyan A.), *Russian border guards gone from Yerevan airport*, 08/08/2024, <https://eurasianet.org/russian-border-guards-gone-from-yerevan-airport> [geraadpleegd op 22/08/2024]

European Parliament Research Service (EPRS), *Armenia and Azerbaijan: Between war and peace*, 02/06/2023, [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747919/EPRS_BRI\(2023\)747919_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2023/747919/EPRS_BRI(2023)747919_EN.pdf) [geraadpleegd op 23/11/2023]

Europees Parlement (Placzek J. & Jiráček M.), *Drie buurlanden in de zuidelijke Kaukasus die deel uitmaken van het Oostelijk Partnerschap*, 04/2024, https://www.europarl.europa.eu/erpl-app-public/factsheets/pdf/nl/FTU_5.5.7.pdf [geraadpleegd op 08/08/2024]

EVN-report (Kopalyan N.), *Thick as Thieves: Bringing Armenia's Robber Barons to Justice*, 02/06/2020, <https://evnreport.com/politics/thick-as-thieves-bringing-armenia-s-robber-barons-to-justice/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

EVN-report (Mamulyan A.), *Grave Insult: Criminalization and Decriminalization*, 15/08/2022, <https://evnreport.com/law-society/grave-insult-criminalization-and-decriminalization/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

EVN-report (Abrahamyan G.), *Challenges of Post-War Training of Reserve Forces*, 04/10/2022, <https://evnreport.com/magazine-issues/challenges-of-post-war-training-of-reserve-forces/> [geraadpleegd op 07/06/2024]

EVN-report (Mamulyan A.), *Armenia's New Anti-Corruption Court*, 17/11/2022, <https://evnreport.com/law-society/armenias-new-anti-corruption-court/> [geraadpleegd op 27/08/2024]

EVN-report (Avetisyan A.), *Mission Incomplete: Armenian Police Reforms*, 16/10/2023, <https://evnreport.com/law-society/mission-incomplete-armenian-police-reforms/> [geraadpleegd op 27/08/2024]

EVN-report (Karapetyan A.), *In the Pursuit of Justice? The Harmful Prevalence of Pretrial Detention*, 10/01/2024, <https://evnreport.com/law-society/in-the-pursuit-of-justice-the-harmful-prevalence-of-pretrial-detention/> [geraadpleegd op 27/08/2024]

Fact Investigation Platform (FIP) (Ghazaryan S.), *Exaggerated role of Patrol Service: Unsubstantiated figures in the government report*, 19/04/2023, <https://fip.am/en/22358> [geraadpleegd op 27/08/2024]

Factor (Vardanyan R.), *244 բերման ենթարկված՝ մայրաքաղաքի տարբեր փողոցներից* [Machine Translation: 244 arrested from different streets of the capital], 02/05/2022, <https://factor.am/506177.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Freedom House, *Freedom in the World 2019: Armenia*, 31/01/2019, <https://freedomhouse.org/country/armenia/freedom-world/2019> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Freedom House, *Freedom in the World 2020: Armenia*, 03/04/2020, <https://freedomhouse.org/country/armenia/freedom-world/2020> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Freedom House, *Nations in Transit 2020: Armenia*, 30/04/2020, <https://freedomhouse.org/country/armenia/nations-transit/2020> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Freedom House, *Freedom in the World 2021: Armenia*, 25/02/2021, <https://freedomhouse.org/country/armenia/freedom-world/2021> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Freedom House, *Nations in Transit 2021: Armenia*, 28/04/2021, <https://freedomhouse.org/country/armenia/nations-transit/2021> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Freedom House, *Freedom in the World 2022: Armenia*, 17/02/2022, <https://freedomhouse.org/country/armenia/freedom-world/2022> [geraadpleegd op 08/08/2024]

- Freedom House, *Nations in Transit 2022: Armenia*, 20/04/2022, <https://freedomhouse.org/country/armenia/nations-transit/2022> [geraadpleegd op 08/08/2024]
- Freedom House, *Freedom in the World 2023: Armenia*, 09/03/2023, <https://freedomhouse.org/country/armenia/freedom-world/2023> [geraadpleegd op 08/08/2024]
- Freedom House, *Nations in Transit 2023: Armenia*, 18/05/2023, <https://freedomhouse.org/country/armenia/nations-transit/2023> [geraadpleegd op 08/08/2024]
- Freedom House, *Freedom in the World 2024: Armenia*, 29/02/2024, <https://freedomhouse.org/country/armenia/freedom-world/2024> [geraadpleegd op 08/08/2024]
- Freedom House, *Nations in Transit 2024: Armenia*, 09/04/2024, <https://freedomhouse.org/country/armenia/nations-transit/2024> [geraadpleegd op 08/08/2024]
- Global Initiative against Transitional Organized Crime, *Armenia's mixed - bag reformism*, 30/07/2024, <https://globalinitiative.net/analysis/armenia-organized-crime-corruption-ocindex/> [geraadpleegd op 02/09/2024]
- Helsinki Citizens' Assembly Vanadzor (HCAV), *NGOs stop their membership in police reform coordination council*, 10/01/2023, <https://hcav.am/en/uic-am-10-01-2023/> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Helsinki Citizens' Assembly Vanadzor (HCAV), *REPORT on Human Rights Violations by the Police*, 20/02/2023, <https://hcav.am/en/hcav-am-20-02-2023/> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Helsinki Citizens' Assembly Vanadzor (HCAV), *Police violence is becoming systemic: Statement of NGOs*, 03/07/2023, <https://hcav.am/en/ngos-statement03-07-2023/> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Helsinki Committee of Armenia (HCA), *Monitoring of Freedom of Peaceful Assembly (July-September, 2023)*, 16/11/2023, <https://armhels.com/wp-content/uploads/2023/11/MONITORING-FREEDOM-OF-PEACEFUL-ASSEMBLY-July-September-2023-REPORT-1.pdf> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Helsinki Committee of Armenia (HCA), *Ad Hoc Report On the June 12th rally near the National Assembly in Yerevan and the actions of the police*, 20/06/2024, https://armhels.com/wp-content/uploads/2024/06/Joint_Ad_Hoc_Report_HCA_ACPR_20.06.2024_eng.pdf [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Hetq, *Yerevan Court Places Restrictions On Anti-Government Activist*, 21/12/2023, <https://hetq.am/en/article/163023> [geraadpleegd op 02/09/2024]
- Hetq (Hakobyan L.), *Դատարանում քննվող բռնության կոչերի 95%-ը ուղղված է Փաշինյանին և նրա աջակիցներին* [Machine Translation: 95% of calls to violence examined in court are aimed at Pashinyan and his supporters], 26/01/2024, <https://hetq.am/hy/article/163786> [geraadpleegd op 02/09/2024]
- Human Rights Defender of Armenia, *The statement of the Human Rights Defender based on the preliminary summary of the activities of the rapid response groups*, 02/05/2022, https://ombuds.am/en_us/site/ViewNews/2216 [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Human Rights Defender of Armenia, *Statement*, 04/05/2022, https://ombuds.am/en_us/site/ViewNews/2222 [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Human Rights Defender of Armenia, *On the monitoring and rapid response visits conducted on May 5*, 05/05/2022, https://ombuds.am/en_us/site/ViewNews/2223 [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Human Rights Defender of Armenia, *On the monitoring and rapid response visits conducted on May 6*, 06/05/2022, https://ombuds.am/en_us/site/ViewNews/2226 [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Human Rights Defender of Armenia, *On the rapid response visits conducted on May 10, and the monitoring of publications of mass media over the past few days*, 10/05/2022, https://ombuds.am/en_us/site/ViewNews/2227 [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Human Rights Defender of Armenia, *On the monitoring of the human rights defender regarding the assemblies held on May 16, 2022*, 16/05/2022, https://ombuds.am/en_us/site/ViewNews/2232 [geraadpleegd op 09/09/2024]

Human Rights Defender of Armenia, *A summary of the rapid response visits and the monitoring conducted by the Office of the Human Rights Defender on 17.05.2022*, 17/05/2022, https://ombuds.am/en_us/site/ViewNews/2234 [geraadpleegd op 09/09/2024]

Human Rights Defender of Armenia, *A summary of the rapid response visits and the monitoring conducted by the Office of the Human Rights Defender on 30.05.2022*, 31/05/2022, https://ombuds.am/en_us/site/ViewNews/2251 [geraadpleegd op 09/09/2024]

Human Rights Defender of Armenia, *The statement of the Human Rights Defender of the Republic of Armenia on the monitoring and rapid response visits conducted on June 3*, 04/06/2022, https://ombuds.am/en_us/site/ViewNews/2255 [geraadpleegd op 09/09/2024]

Human Rights Watch (HRW), *World Report 2019: Armenia. Events of 2018*, 01/2019, <https://www.hrw.org/world-report/2019/country-chapters/armenia> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Human Rights Watch (HRW), *World Report 2020: Armenia. Events of 2019*, 13/01/2020, <https://www.hrw.org/world-report/2020/country-chapters/armenia> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Human Rights Watch (HRW), *World Report 2021: Armenia. Events of 2020*, 17/01/2021, <https://www.hrw.org/world-report/2021/country-chapters/armenia> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Human Rights Watch (HRW), *World Report 2022: Armenia. Events of 2021*, 07/01/2022, <https://www.hrw.org/world-report/2022/country-chapters/armenia> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Human Rights Watch (HRW), *World Report 2023: Armenia. Events of 2022*, 27/12/2022, <https://www.hrw.org/world-report/2023/country-chapters/armenia> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Human Rights Watch (HRW), *World Report 2024: Armenia. Events of 2023*, 11/01/2024, <https://www.hrw.org/world-report/2024/country-chapters/armenia> [geraadpleegd op 09/09/2024]

International Crisis Group (ICG), *The Nagorno Karabakh Conflict: A Visual Explainer*, 16/09/2023, <https://www.crisisgroup.org/content/nagorno-karabakh-conflict-visual-explainer> [geraadpleegd op 08/08/2024]

International Republican Institute (IRI), *Public Opinion Survey: Residents of Armenia | January-March 2023*, 01/05/2023, https://www.iri.org/wp-content/uploads/2023/05/Armenia_Final-Presentation_01.05.2023_Eng.pdf [geraadpleegd op 22/08/2024]

International Republican Institute (IRI), *Public Opinion Survey: Residents of Armenia | December 2023*, 07/03/2024, https://www.iri.org/wp-content/uploads/2024/03/IRI_Armenia-Public-Survey_FINAL_ENG.pdf [geraadpleegd op 22/08/2024]

Jam News, *Armenia decriminalizes "grave insults"*, 14/06/2022, <https://jam-news.net/armenia-decriminalizes-grave-insults/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Jam News (Martirosyan A.), *"Russia was a guarantor of Armenia's security, but it has become a threat." Opinion*, 04/09/2023, <https://jam-news.net/russias-position-in-the-region-and-relations-with-armenia/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Jam News, *"If borders were restored to the 1920 map, the Zangezur Corridor wouldn't be needed." Comment from Baku*, 16/08/2024, <https://jam-news.net/zangezur-removed-from-the-peace-agreement/> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Jamestown Foundation, The (Grigoryan A.), *Protesters in Armenia Demand Snap Parliamentary Elections and Prime Minister Sargsyan Resigns*, 23/04/2018, <https://jamestown.org/program/protesters-in-armenia-demand-snap-parliamentary-elections-and-prime-minister-sargsyan-resigns/> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Jamestown Foundation, The (Krikorian O.J.), *Tensions Increase as Prime Minister and Church Leaders Clash in Armenia*, 05/06/2024, <https://jamestown.org/program/tensions-increase-as-prime-minister-and-church-leaders-clash-in-armenia/> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Massis Post, *Transparency International Upgraded Armenia's Position in Its Annual Corruption Report*, 30/01/2024, <https://massispost.com/2024/01/transparency-international-upgraded-armenias-position-in-its-annual-corruption-report/> [geraadpleegd op 27/08/2024]

Media Initiatives Center (Danielyan M.), *The Number Of Lawsuits Against Journalists In Armenia Has Increased*, 23/06/2023, <https://media.am/en/newsroom/2023/06/23/35515/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Media Initiatives Center, *How Reliable Are The Armenian Gallup Polls?*, 20/05/2024, <https://media.am/en/verified/2024/05/20/39263/> [geraadpleegd op 22/08/2024]

News.am, *Since September 20, 529 participants of the meeting have been arrested, 37 are detained, 17 have been banned from visiting. Vardanyan*, 22/10/2023, <https://news.am/arm/news/788299.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]

News.am, *GRECO calls on Armenia for stronger oversight and accountability in top executive functions, the police*, 18/04/2024, <https://news.am/eng/news/818529.html> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media), *Mass civil disobedience in Armenia following Pashinyan's failed PM bid*, 02/05/2018, <https://oc-media.org/mass-civil-disobedience-in-armenia-following-pashinyans-failed-pm-bid/> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media), *Pashinyan elected Armenia's prime minister*, 08/05/2018, <https://oc-media.org/pashinyan-elected-armenias-prime-minister/> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media), *Armenian parliament clears way for arrest of opposition oligarch*, 16/06/2020, <https://oc-media.org/armenian-parliament-clears-way-for-arrest-of-opposition-oligarch/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Fabbro R.), *Could the opposition oust Nikol Pashinyan through parliament?*, 12/11/2020, <https://oc-media.org/could-the-opposition-oust-nikol-pashinyan-through-parliament/> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Avetisyan A.), *Armenian opposition hits the streets again*, 26/04/2022, <https://oc-media.org/armenian-opposition-hits-the-streets-again/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Avetisyan A.), *Armenia's opposition protests end second week with little momentum*, 11/05/2022, <https://oc-media.org/armenias-opposition-protests-end-second-week-with-little-momentum/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Avetisyan A.), *'Disproportionate force' from Armenian police as clashes with protesters continue*, 01/06/2022, <https://oc-media.org/disproportionate-force-from-armenian-police-as-clashes-with-protesters-continue/> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Avetisyan A.), *Protesters clash with Police outside Armenian PM's residence*, 03/06/2022, <https://oc-media.org/protesters-clash-with-police-outside-armenian-pms-residence/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Avetisyan A.), *Armenia's opposition appeals to Lavrov*, 10/06/2022, <https://oc-media.org/armenias-opposition-appeals-to-lavrov/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Avetisyan A.), *Armenian opposition dismantles tents on central Yerevan square*, 15/06/2022, <https://oc-media.org/armenian-opposition-dismantles-tents-on-central-yerevan-square/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Avetisyan A.), *Armenian government U-turns on expelling opposition MPs*, 15/07/2022, <https://oc-media.org/armenian-government-u-turns-on-expelling-opposition-mps/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media), *Explainer | What happened in Armenia and Azerbaijan on 13-14 September?*, 15/09/2022, <https://oc-media.org/features/explainer-what-happened-in-armenia-and-azerbaijan-on-13-14-september/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Avetisyan A.), *Armenia's parliamentary opposition bloc dissolves*, 29/11/2022, <https://oc-media.org/armenias-parliamentary-opposition-bloc-dissolves/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Avetisyan A.), *Proposition to prosecute Armenian opposition leader put to parliament*, 20/01/2023, <https://oc-media.org/proposition-to-prosecute-opposition-leader-put-to-parliament/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media), *Armenia releases map of territories 'seized by Azerbaijan' since 2020*, 01/02/2023, <https://oc-media.org/armenia-releases-map-of-territories-seized-by-azerbaijan-since-2020/> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Avetisyan A.), *Senior Armenian opposition MP stripped of immunity to face charges*, 09/02/2023, <https://oc-media.org/senior-armenian-opposition-mp-stripped-of-immunity-to-face-charges/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Avetisyan A.), *Second former Armenian defence minister to face charges in past week*, 10/02/2023, <https://oc-media.org/second-former-armenian-defence-minister-to-face-charges-in-past-week/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Avetisyan A.), *Leading Armenian opposition figure detained on embezzlement charges*, 16/06/2023, <https://oc-media.org/leading-armenian-opposition-figure-detained-on-embezzlement-charges/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Barseghyan A.), *Kocharyan's son appointed MP in bid to secure release*, 06/11/2023, <https://oc-media.org/kocharyans-son-appointed-mp-in-bid-to-secure-release/> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Barseghyan A.), *Armenia's deputy economy minister reportedly arrested for corruption*, 31/01/2024, <https://oc-media.org/armenias-deputy-economy-minister-reportedly-arrested-for-corruption/> [geraadpleegd op 27/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Barseghyan A.), *Armenian ruling party accused of 'suspicious' funding sources*, 08/03/2024, <https://oc-media.org/armenian-ruling-party-accused-of-suspicious-funding-sources/> [geraadpleegd op 02/09/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Avetisyan A.), *Armenian police detain over 170 as demarcation protests continue*, 13/05/2024, <https://oc-media.org/armenian-police-detain-over-150-as-demarcation-protests-continue/> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Barseghyan A.), *Armenian rights groups condemn police attacks on opposition MP and protesters*, 30/05/2024, <https://oc-media.org/armenian-rights-groups-condemn-police-attacks-on-opposition-mp-and-protesters/> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Barseghyan A.), *Ex-president Serzh Sargsyan acquitted in embezzlement case*, 03/06/2024, <https://oc-media.org/ex-president-serzh-sargsyan-acquitted-in-embezzlement-case/> [geraadpleegd op 27/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Barseghyan A.), *Russia slams Armenia for cutting contributions to CSTO*, 11/06/2024, <https://oc-media.org/russia-slams-armenia-for-cutting-contributions-to-csto/> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Barseghyan A.), *Pashinyan: 'we will leave' Russia-led security pact*, 12/06/2024, <https://oc-media.org/armenia-to-leave-russia-led-security-pact/> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Barseghyan A.), *Over 100 injured after police deploy stun grenades against Yerevan protesters*, 13/06/2024, <https://oc-media.org/over-100-injured-after-police-deploy-stun-grenades-against-yerevan-protesters/> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Barseghyan A.), *Power of the people: what made Armenia's Velvet Revolution successful?*, 13/06/2024, <https://oc-media.org/features/power-of-the-people-six-years-on-from-armenias-velvet-revolution/> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Open Caucasus Media (OC-Media) (Barseghyan A. & Farhadova A.), *Armenia denies repeated Azerbaijani claims of clashes on border*, 14/06/2024, <https://oc-media.org/armenia-denies-repeated-azerbaijani-claims-of-clashes-on-border/> [geraadpleegd op 22/08/2024]

- Open Caucasus Media (OC-Media) (Barseghyan A.), *Armenia floats ceasefire monitoring mechanism as Azerbaijan continues accusations*, 24/06/2024, <https://oc-media.org/armenia-floats-ceasefire-monitoring-mechanism-as-azerbaijan-continues-accusations/> [geraadpleegd op 22/08/2024]
- Open Caucasus Media (OC-Media) (Barseghyan A.), *US court seizes LA mansion of family of former Armenian finance minister*, 09/07/2024, <https://oc-media.org/us-court-seizes-la-mansion-of-family-of-former-armenian-finance-minister/> [geraadpleegd op 02/09/2024]
- Open Caucasus Media (OC-Media) (Bardouka Y.), *Russian border guards leave Yerevan airport*, 01/08/2024, <https://oc-media.org/russian-border-guards-leave-yerevan-airport/> [geraadpleegd op 22/08/2024]
- Open Caucasus Media (OC-Media) (Barseghyan A. & Farhadova A.), *Azerbaijan 'drops demand for Zangezur Corridor' from peace agreement*, 07/08/2024, <https://oc-media.org/azerbaijan-drops-demand-for-zangezur-corridor-from-peace-agreement/> [geraadpleegd op 22/08/2024]
- Open Caucasus Media (OC-Media) (Barseghyan A. & Farhadova A.), *Armenia denies firing at Azerbaijani positions*, 16/08/2024, <https://oc-media.org/armenia-denies-firing-at-azerbaijani-positions/> [geraadpleegd op 22/08/2024]
- Panorama, *UJA decries police violence against media workers at protest in Yerevan*, 13/06/2024, <https://www.panorama.am/en/news/2024/06/13/UJA-police-violence/3015929> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Politico (Gavin G.), *EU pushing for final Armenia-Azerbaijan peace deal after talks stall*, 30/07/2024, <https://www.politico.eu/article/armenia-azerbaijan-peace-deal-charles-michel-summit-pashinyan-aliyev/> [geraadpleegd op 22/08/2024]
- Politics Today (Kuznetsov O.), *The Coup That Never Happened and the "Karabakh Clan" in the Armenian Army*, 02/03/2021, <https://politicstoday.org/the-coup-that-never-happened-and-the-karabakh-clan-in-the-armenian-army/> [geraadpleegd op 08/08/2024]
- Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Tens Of Thousands Protest In Yerevan, Other Armenian Cities Against Sarkisian As New Prime Minister*, 17/04/2018, <https://www.rferl.org/a/armenia-opposition-protests-parliament-vote-sarkisian-prime-minister/29172095.html> [geraadpleegd op 08/08/2024]
- Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Dozens Arrested During Opposition Protests Outside Armenian Security Service*, 14/06/2020, <https://www.rferl.org/a/dozens-arrested-during-opposition-protests-outside-armenian-security-service/30670290.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian Court Denies Request To Arrest Opposition Leader*, 21/06/2020, <https://www.rferl.org/a/armenian-court-denies-request-to-arrest-opposition-leader/30682878.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) (Khulian A.), *Armenia Detains Main Opposition Leader In Vote-Buying Case*, 26/09/2020, <https://www.rferl.org/a/armenia-detains-main-opposition-leader-in-vote-buying-case/30858961.html> [geraadpleegd op 02/09/2024]
- Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Unrest, Political Crisis Hit Armenia Over Nagorno-Karabakh Losses*, 10/11/2020, <https://www.rferl.org/a/unrest-political-crisis-hit-armenia-over-nagorno-karabakh-losses/30939877.html> [geraadpleegd op 08/08/2024]
- Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian Foreign Minister Fired As Government Faces Mounting Pressure Over Peace Deal*, 16/11/2020, <https://www.rferl.org/a/armenian-pm-fires-foreign-minister-as-pressure-mounts-over-peace-deal/30952481.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian Parliament Approves New Members To Judicial Watchdog Amid Opposition Vote Boycott*, 22/01/2021, <https://www.rferl.org/a/armenian-parliament-approves-new-members-to-judicial-watchdog-amid-opposition-vote-boycott/31064186.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]
- Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian Police Arrest 21 Protesters At Anti-Pashinian Rally*, 28/01/2021, <https://www.rferl.org/a/armenian-police-arrest-21-protesters-at-anti-pashinian-rally/31074824.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Thousands Rally In Armenia To Demand Pashinian's Resignation*, 20/02/2021, <https://www.rferl.org/a/armenia-protests-pashinian-resignation-nagorno-karabakh/31113279.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Thousands March In Yerevan To Demand Prime Minister's Resignation*, 22/02/2021, <https://www.rferl.org/a/armenian-thousands-march-yerevan--demand-prime-minister-pashinian-resignation/31116179.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Dozens Arrested As Armenian Opposition Protests Again In Capital*, 23/02/2021, <https://www.rferl.org/a/dozens-arrested-as-armenian-opposition-protests-again-in-capital/31117904.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian Opposition Marches In Yerevan, Demands PM's Resignation*, 26/02/2021, <https://www.rferl.org/a/armenia-military-interference-political-crisis-/31122632.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian Opposition Continues Protests Against Prime Minister*, 27/02/2021, <https://www.rferl.org/a/armenia-yerevan-opposition-call-pashinian-resignation/31125105.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian PM Proposes Snap Elections Amid Rival Political Rallies*, 01/03/2021, <https://www.rferl.org/a/rival-rallies-yerevan-pashinian-resignation-supporters/31128178.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Thousands Rally In Armenia To Demand Pashinian's Resignation*, 03/03/2021, <https://www.rferl.org/a/armenian-president-army-chief-dismissal-/31130595.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Opposition And Military Supporters Continue Protests In Yerevan*, 06/03/2021, <https://www.rferl.org/a/armenia-opposition-military-protest-pashinian/31137371.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian Opposition Activists Rally As PM, President Hold Talks*, 13/03/2021, <https://www.rferl.org/a/armenia-president-discuss-possible-snap-elections-pm/31149266.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Embattled Armenian PM Announces Early Parliamentary Elections In June*, 18/03/2021, <https://www.rferl.org/a/armenia-pashinian-early-parliamentary-elections-called/31157523.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian High Court Drops Criminal Case Against Ex-President Kocharian*, 26/03/2021, <https://www.rferl.org/a/armenian-high-court-drops-criminal-case-against-ex-president-kocharian/31171641.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian PM Steps Down, Sets Stage For Early Parliamentary Vote*, 25/04/2021, <https://www.rferl.org/a/armenian-pm-resigns/31221757.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian PM Says Almost 3,800 Soldiers Killed In War With Azerbaijan*, 24/08/2021, <https://www.rferl.org/a/armenian-deaths-karabakh-war/31425644.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian Opposition Boycotts Parliament After Incidents Along Azerbaijan Border*, 16/11/2021, <https://www.rferl.org/a/armenia-opposition-border-parliament-azerbaijan/31563945.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian President Unexpectedly Resigns*, 23/01/2022, <https://www.rferl.org/a/armenia-president-sarkisian-resigns/31667530.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Thousands Rally In Armenia To Warn Against Concessions Over Nagorno-Karabakh*, 01/05/2022, <https://www.rferl.org/a/armenia-pashinian-karabakh-rally-azerbaijan/31829600.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *More Than 200 Arrested In Armenian Protests Over PM's Handling Of Nagorno-Karabakh*, 03/05/2022, <https://www.rferl.org/a/armenia-oppositon-protests-pashinian-karabakh/31832260.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Situation In Yerevan Tense After Another Day Of Armenian Anti-Government Protests*, 04/05/2022, <https://www.rferl.org/a/protests-armenia-clashes-pashinian-karabakh/31834592.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Dozens Detained In Armenia As Protesters Call For Prime Minister's Resignation*, 05/05/2022, <https://www.rferl.org/a/armenia-protests-pashinian-resignation-karabakh/31835660.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) (Wesolowsky T.), *Facing Mass Protests Calling For Him To Resign, Armenia's Prime Minister Is Running Out Of Options*, 06/05/2022, <https://www.rferl.org/a/armenia-pashinian-karabakh-options-protests/31837928.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian Protesters Block Yerevan Mayor's Office*, 11/05/2022, <https://www.rferl.org/a/armenian-protesters-mayor-pashinian-karabakh/31845005.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Hundreds Detained In Yerevan Anti-Government Protests*, 17/05/2022, <https://www.rferl.org/a/yerevan-police-detain-protest-armenia/31854554.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenian Opposition Protesters Clash With Police In Yerevan*, 30/05/2022, <https://www.rferl.org/a/armenia-yerevan-protesters-saghatelian/31875222.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) (Saribekian G. & Musayelyan S.), *Dozens Injured As Armenian Opposition Protesters Clash With Police*, 04/06/2022, <https://www.rferl.org/a/armenia-protest-dozens-injured-karabakh/31883017.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) (Danielyan E.), *In Change Of Tactics, Armenian Opposition Scales Back Protests*, 15/06/2022, <https://www.rferl.org/a/armenia-opposition-scales-back-protests/31899210.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Scores Of Detentions Reported In Yerevan As Protesters Aim To Oust Armenian Prime Minister*, 22/09/2023, <https://www.rferl.org/a/nagorno-karabakh-pashinian-armenia-azerbaijan-humanitarian-aid/32604471.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) (Kucera J.), *Even After Multiple Defeats, Pashinian Remains Armenia's Teflon Prime Minister*, 23/10/2023, <https://www.rferl.org/a/armenia-pashinian-karabakh-teflon/32650597.html> [geraadpleegd op 19/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) (Buniatian H.), *EU Foreign Ministers Approve Expansion Of Border Monitoring Mission In Armenia*, 13/11/2023, <https://www.rferl.org/a/eu-foreign-ministers-expansion-border-monitoring-armenia/32683199.html> [geraadpleegd op 27/11/2023]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Tens Of Thousands Rally In Yerevan, Demanding Pashinian Step Down Over Border Deal With Baku*, 09/05/2024, <https://www.rferl.org/a/protests-armenia-pashinian-resignation-border-deal/32939889.html> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Hundreds Detained In Yerevan As Protests Continue Over Controversial Border Deal*, 27/05/2024, <https://www.rferl.org/a/armenia-azerbaijan-police-protest-detentions/32965525.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Media Groups Condemn Armenian Police For Injuries During Clashes*, 13/06/2024, <https://www.rferl.org/a/armenia-protests-pashinian-media-press-freedom/32992078.html> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Outspoken Armenian Archbishop Leads Another Anti-Government Rally In Yerevan*, 17/06/2024, <https://www.rferl.org/a/armenia-demonstration-pashinian-galstanian/32996930.html> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenia's Pashinian Orders Change To Constitution To Pave Way For Treaty With Baku*, 20/06/2024, <https://www.rferl.org/a/armenia-pashinian-karabakh-constitution-aliyev/33000459.html> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL), *Armenia, Azerbaijan Claim Progress In Border Delimitation Talks*, 01/07/2024, <https://www.rferl.org/a/armenia-azerbaijan-delimitation-border-talks/33017536.html> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) (Galstian S. & Kaghzvantsian S.), *Armenian Protest Leader Vows Renewed Efforts to Oust Pashinian*, 05/08/2024, <https://www.rferl.org/a/armenia-border-protest-galstian-pashinian/33066708.html> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Radio Free Europe/Radio Liberty (RFE/RL) (Badalian S.), *Baku Said To Have Withdrawn Troops From Section Of Demarcated Border With Armenia*, 07/08/2024, <https://www.rferl.org/a/armenia-azerbaijan-border-military-demarcation-berkaber/33069475.html> [geraadpleegd op 22/08/2024]

Reporters Without Borders (RSF) (Cavelier J.), *Reporters injured by targeted police violence while covering protest in Armenia*, 14/06/2024, <https://rsf.org/en/reporters-injured-targeted-police-violence-while-covering-protest-armenia-0> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Transparency International Anticorruption Center (TIAC), *Statement Regarding Police Actions on May 27*, 28/05/2024, <https://transparency.am/en/media/news/article/5115> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Transparency International Anticorruption Center (TIAC), *Condemnation of the Illegal Actions of the Police*, 14/06/2024, <https://transparency.am/en/media/news/article/5123> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Union of Informed Citizens (UIC), *UIC, Survey on the law enforcement system, foreign policy and media literacy*, 26/03/2024, <https://uic.am/en/22444> [geraadpleegd op 09/09/2024]

Union of Informed Citizens (UIC), *Results of a Social Survey on Public Attitude towards Law Enforcement Authorities, RA Foreign Policy and Media Literacy of the Public*, 26/03/2024, https://uic.am/wp-content/uploads/2024/03/Media_Police_Polit_Eng-1.pdf [geraadpleegd op 09/09/2024]

United States Department of State (USDOS), *Armenia 2020 Human Rights Report*, 30/03/2021, <https://www.state.gov/wp-content/uploads/2021/09/ARMENIA-2020-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf> [geraadpleegd op 27/08/2024]

United States Department of State (USDOS), *Armenia 2021 Human Rights Report*, 12/04/2022, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/03/313615_ARMENIA-2021-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf [geraadpleegd op 27/08/2024]

United States Department of State (USDOS), *Armenia 2022 Human Rights Report*, 20/03/2023, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2023/03/415610_ARMENIA-2022-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf [geraadpleegd op 27/08/2024]

United States Department of State (USDOS), *Armenia 2023 Human Rights Report*, 23/04/2024, https://www.state.gov/wp-content/uploads/2024/02/528267_ARMENIA-2023-HUMAN-RIGHTS-REPORT.pdf [geraadpleegd op 27/08/2024]

United States Department of State (USDOS), *2024 Investment Climate Statements: Armenia*, 10/07/2024, <https://www.state.gov/reports/2024-investment-climate-statements/armenia/> [geraadpleegd op 27/08/2024]

Worldbank, *Supporting Judicial Reforms in Armenia: A forward look*, 03/2023, <https://thedocs.worldbank.org/en/doc/a8b97de2cdf5b18ef2d9584d4f758801-0080062023/original/Forward-Look-Armenia-Judiciary-eng.pdf> [geraadpleegd op 08/08/2024]

Zentrum für Osteuropa und internationale Studien (ZOIS) (Shagoyan G.), *Revolution in Armenia: before and after the elections*, 06/03/2019, <https://www.zois-berlin.de/en/publications/zois-spotlight/archiv-2019/revolution-in-armenia-before-and-after-the-elections> [geraadpleegd op 08/08/2024]